

PUOLISOIDEN VÄLINEN KOTITYÖNJAKO JA KOTITYÖNJAON KOETTU OIKEUDENMUKAISUUS

Saila Willberg
Pro gradu -tutkielma
Turun yliopisto
Sosiaalitieteiden laitos
Sosiaalityö
15.11.2016

Turun yliopiston laatu järjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä.

WILLBERG, SAILA: Puolisoiden välinen kotityönjako ja kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus

Pro gradu -tutkielma, 95 s., 2 liites.

Sosiaalityö

Marraskuu 2016

Tutkielman aiheena on puolisojen välinen kotityönjako ja kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus. Tutkimus pohjaa kolmeen kotityönjaon selitysteoriaan eli käytettävissä olevan ajan teoriaan, suhteellisten resurssien teoriaan sekä sukupuolirooli- ja sosialisointiteoriaan, sekä aiempaan kotityönjakoon ja koettuun oikeudenmukaisuuteen liittyvään tutkimustietoon. Tutkimuksessa selvitettiin, selittävätkö ikä, sukupuoli, käytettävissä oleva aika, suhteelliset resurssit tai sukupuolirooliasenteet kotityöhön käytetyn ajan jakautumista puolisojen välillä ja kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta. Lisäksi tarkasteltiin toteutuneen kotityönjaon merkitystä kotityönjaon koetun oikeudenmukaisuuden selittäjänä.

Tutkimusaineistona käytettiin ISSP 2012: perhe, työ ja sukupuoliroolit IV Suomen aineistoa. Perusjoukkona ovat avio- tai avoliitossa elävät 21–74-vuotiaat suomalaiset. Tutkimus on kvantitatiivinen haastattelu- ja kyselytutkimus. Menetelminä käytettiin ristiintaulukointia sekä multinomiaalista logistista regressioanalyysia.

Sukupuoli osoittautui hyvin merkittäväksi selittäjäksi, samoin toteutunut kotityönjako koettua oikeudenmukaisuutta selitettäessä. Sen sijaan muut tekijät selittivät kotityönjakoa ja koettua oikeudenmukaisuutta vain osittain tai eivät lainkaan. Naiset tekivät selvästi enemmän kotityötä kuin miehet ja kokivat miehiä useammin tekevänsä enemmän kotityötä kuin olisi ollut oikeudenmukaista. Miehet arvioivat kotityönjaon naisia oikeudenmukaisemmaksi, mutta suurempi osa miehistä kuin naisista koki tekevänsä vähemmän kuin olisi ollut oikeudenmukaista. Pääpiirteissään kokemus oikeudenmukaisuudesta heijasti tosiasiallista kotityönjakoa. Kuitenkin kolmasosa sekä puolisoaan vähemmän että puolisoaan enemmän tekevistä koki kotityönjaon oikeudenmukaiseksi.

Resurssiteoria sekä sukupuolirooli- ja sosialisointiteoria saivat tutkimuksessa osittaista tukea. Käytettävissä olevan ajan teoria ei saanut tukea. Suomalaiset pariskunnat eivät tulosten mukaan suosi mallia, jossa toinen puoliso erikoistuu ansio- ja toinen kotityöhön. Kotityönjako on edelleen hyvin sukupuolitettua. Sukupuolen merkittävyyden lisäksi toinen keskeinen tutkimustulos on se, ettei käytettävissä olevan ajan teoriaan ja suhteellisten resurssien teoriaan sisältyvä oletus sukupuolineutraalisuudesta juurikaan saanut tukea.

Kotityönjaon tutkimus on ollut lähinnä poikkileikkausaineistoihin perustuvaa, joten aiheesta olisi syytä tutkia myös pitkittäisaineistoja hyödyntäen. Koetun oikeudenmukaisuuden tutkimus on ollut etenkin Suomessa vähäistä. Jatkossa olisikin aiheellista selvittää tarkemmin, mitkä tekijät ovat yhteydessä kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi.

Asiasanat: kotityö, oikeudenmukaisuus, sukupuoli, työaika, resurssit, asenteet, Suomi

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	1
2 ERIKOISTUMINEN JA KOTITYÖNJAKO	4
2.1 Erikoistumista ja jaettua vastuuta	4
2.2 Kotityönjako Suomessa	7
3 KOTITYÖNJAON SELITYSTEORIAM	11
3.1 Käytettävissä olevan ajan teoria	11
3.2 Suhteellisten resurssien teoria	17
3.3 Sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria	23
4 KOTITYÖNJAKO JA OIKEUDENMUKAISUUS	30
4.1 Monitulkintainen oikeudenmukaisuus	30
4.2 Kotityöt ja oikeudenmukaisuus aiemmissa tutkimuksissa	33
5 TUTKIMUSASETELMA	38
6 PUOLISOIDEN VÄLINEN KOTITYÖNJAKO	48
6.1 Sosiodemografiset tekijät ja kotityönjako	48
6.2 Käytettävissä olevan ajan teoria ja kotityönjako	50
6.3 Suhteellisten resurssien teoria ja kotityönjako	53
6.4 Kotityönjakoa selittävät tekijät	56
7 KOTITYÖNJAON KOETTU OIKEUDENMUKAISUUS	61
7.1 Sosiodemografiset tekijät, kotityönjako ja koettu oikeudenmukaisuus	61
7.2 Käytettävissä oleva aika, resurssit ja koettu oikeudenmukaisuus	64
7.3 Kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta selittävät tekijät	68
8 JOHTOPÄÄTÖKSET	74
KIRJALLISUUS	85
LIITTEET	96

Taulukot

Taulukko 1. Analyyseissa käytettävien selitettävien muuttujien jakaumat	41
Taulukko 2. Analyyseissa käytettävien selittävien muuttujien jakaumat	46
Taulukko 3. Vastaajan ja puolison kotityöosuudet sukupuolittain ja ikäryhmittäin, % (N)	49
Taulukko 4. Vastaajan ja puolison kotityöosuudet työmarkkina-asemien yhdistelmien ja ansiotyöosuuksien luokissa, % (N)	51
Taulukko 5. Vastaajan ja puolison kotityöosuudet suhteellisten tulojen ja koulutustasojen yhdistelmien luokissa, % (N)	54
Taulukko 6. Sosiodemografisten tekijöiden, käytettävissä olevan ajan, resurssien ja asenteiden yhteys kotityönjakoon, molemmat sukupuolet	57
Taulukko 7. Iän, käytettävissä olevan ajan, resurssien ja asenteiden yhteys kotityönjakoon sukupuolittain	59
Taulukko 8. Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus sukupuolittain ja ikäryhmittäin, % (N)	62
Taulukko 9. Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus toteutuneen kotityönjaon luokissa, % (N)	63
Taulukko 10. Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus työmarkkina-asemien yhdistelmien ja ansiotyöosuuksien luokissa, % (N)	65
Taulukko 11. Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus suhteellisten tulojen ja koulutustasojen yhdistelmien luokissa, % (N)	67
Taulukko 12. Sosiodemografisten tekijöiden, toteutuneen kotityönjaon, käytettävissä olevan ajan ja sukupuolirooliasenteiden yhteys kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi, molemmat sukupuolet	69
Taulukko 13. Iän, toteutuneen kotityönjaon, käytettävissä olevan ajan ja sukupuolirooliasenteiden yhteys kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi sukupuolittain	72
Liitetaulukko 1. Sukupuolirooliasenneväittämien jakaumat, avio- tai avoliitossa olevat vastaajat, % (N)	97

Kuviot

Liitekuvio 1. Vastaajan suhteellinen osuus puolisoitten yhteenlasketuista kotityötunneista	96
--	----

1 JOHDANTO

Kotityöt ovat arjen ytimessä ja siten merkittävä osa jokaisen ihmisen elämää. Kotitöiden arkisuuteen liittyy myös niiden eräänlainen näkymättömyys ja kotityön tekemisen vakiintuneiden käytäntöjen kyseenalaistamattomuus. Tutkimus on tehnyt näkymätöntä kotityötä näkyväksi etenkin 1980-luvun lopulta lähtien (esim Ferree 1991; Gershuny & Robinson 1988; Ross 1987). Suomalainen sukupuolten välistä tasa-arvoa koskeva keskustelu on silti edelleen painottunut vahvasti työelämään liittyviin kysymyksiin. Huomiota on kiinnitetty etenkin naisten ja miesten yhtäläisiin mahdollisuuksiin käydä töissä, ansaita itsenäisesti toimeentuloa ja edetä urallaan. Myös työmarkkinoiden sukupuolittainen segregatio on herättänyt tutkimuksellista mielenkiintoa. Kotioloihin ja kodin piiriin kiinnittyvät kysymykset ovat sen sijaan jääneet paljon vähemmälle huomiolle. (Miettinen 2008, 10.) Ansiotyön korostaminen yhtenä modernin yhteiskunnan keskeisimmistä osa-alueista on jättänyt epävirallisen työn muodot varjoonsa paitsi suomalaisessa keskustelussa, myös kansainvälisesti. Ansiotyötä arvostetaan ylipäättään kotityötä enemmän sekä Suomessa että muissa länsimaissa. 1900-luvun alussa ja puolivälissä palkatonta kotitaloustyötä pidettiin jäänteinä menneisyyden yhteiskuntarakenteesta, ja tällaisen työn ajateltiin vähitellen siirtyvän palkalliseksi työksi. Tästä johtuen kotityöt alettiin nähdä vakavasti otettavana tutkimuskohteena vasta 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. (Williams & Nadin 2012, 2–3.) Tämän tutkimuksen kannalta keskeiseen arjen ilmiöön, kotitöiden tekemiseen ja niiden jakamiseen puolisoitten välillä, on sittemmin kiinnitetty huomiota myös tasa-arvokysymyksenä. Muutos tosiasiallisissa kotityönjaon käytännöissä on kuitenkin ollut hidasta. (Jokinen 2005, 47.)

Kotona tehtävän palkattoman työn arvoa on huomattavasti vaikeampi mitata kuin esimerkiksi ansiotuloja. Kotitöitä tai niiden tekemistä ei tule kuitenkaan millään tavoin väheksyä, sillä niiden merkitys perheenjäsenten hyvinvoinnin kokonaisuudessa on kiistaton. Tasa-arvoihanteista huolimatta suurin osa kotityöstä on edelleen naisten työtä, myös Suomessa. Naiset tekevät ajallisesti miehiä selvästi enemmän kotityötä, ja kotityö on myös sisäisesti jakautunut sukupuolen mukaan naisten vastatessa pääosin pyykinpesusta, ruoanlaitosta sekä siivoamisesta miesten puolestaan keskittyessä piha- ja huoltotöihin. (Ks. esim. Aassve, Fuochi & Mencarini 2014, 1002–1003; Miettinen

2008; Takala 2005.) Naisten ja miesten kotitöihin käyttämät ajat ovat kuitenkin viime vuosikymmeninä lähentyneet toisiaan, kun naiset ovat vähentäneet ja miehet lisänneet kotityöhön käyttämäänsä aikaa (Bianchi, Milkie, Sayer & Robinson 2000; Pääkkönen & Hanifi 2011).

Kokonaisuudessaan kotityöhön käytetty aika on vähentynyt. Vähentynyttä kotityöntekoa, joka on siis etenkin naisten tekemän kotityön vähentymisen seurausta, on selitetty muun muassa naisten laajentuneella osallistumisella työmarkkinoille, keskimääräisen lapsiluvun pienenemisellä, valmisruokien ja puolivalmisteiden ostamisella sekä silytystä kaipaamattomien materiaalien suosimisella. Teknisen kehityksen myötä on myös syntynyt kotityön tekoa helpottavia apuvälineitä, jotka lyhentävät tehtävien suorittamiseen vaadittavaa aikaa. (Bianchi ym. 2000, 207; Pääkkönen & Hanifi 2011, 25.) Bianchi ym. (2000, 218) pohtivat, saattavatko kehityksen taustalla olla alentuneet siisteysvaatimukset, etenkin kun ottaa huomioon, että kodit ovat länsimaissa viime vuosikymmeninä kasvaneet. Lisäksi vapaa-ajan arvostus on kohonnut (Liikkanen 2009, 9; Twenge, Campbell, Hoffman & Lance 2010, 1133), mikä voi osaltaan selittää kodista huolehtimiseen käytetyn ajan vähenemistä.

Tämä tutkimus kohdistuu suomalaispariskuntien kotityönjakoon sekä puolisojen kokemuksiin kotityönjaon oikeudenmukaisuudesta. Aineistona käytetään Tilastokeskuksen vuonna 2012 keräämää ISSP (International Social Survey Programme) Perhe, työ ja sukupuoli-aineiston Suomen aineistoa. Tutkimuksessa keskitytään kotityönjaon selittämiseen käytetyistä teorioista käytettävissä olevan ajan teoriaan, suhteellisten resurssien teoriaan sekä sukupuolirooli- ja sosialisatioteoriaan. Teorioita ei voi pitää toisiaan täysin poissulkevinä, sillä niissä on lukuisia yhtymäkohtia. Sekä käytettävissä olevan ajan teoria että suhteellisten resurssien teoria ovat periaatteessa sukupuolineutraaleja. Toisaalta tiedetään, että Suomessakin naisten ansiotulot ovat miesten ansiotuloja pienemmät, ja naiset myös tekevät miehiä enemmän kotityötä (esim. Napari 2008; Pääkkönen 2010, 102; Ylikännö 2011, 36). Selvyyteen siitä, ovatko nämä asiat yhteydessä toisiinsa ja millä tavoin, ei kuitenkaan ole päästy.

Toteutuneen kotityönjaon lisäksi tutkimus kohdistuu kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen. Yksinkertaistaen kyse on siitä, kokevatko puoliset kotityönjaon oikeudenmukaiseksi vai eivät, ja mitä seikkoja tämän kokemuksen taustalla voi olla.

Kotityönjakoa ja sen koettua oikeudenmukaisuutta on tutkittu suhteellisen runsaasti etenkin angloamerikkalaisissa maissa (esim. Breen & Cooke 2005; Brines 1994; Coltrane 2000; Frisco & Williams 2003; Noonan, Estes & Glass 2007), mutta Suomessa vähemmän (ks. kuitenkin Lammi-Taskula & Salmi 2014; Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005). Tutkimustulokset ovat olleet keskenään melko ristiriitaisia. Koettuun oikeudenmukaisuuteen liittyvä kiinnostava havainto on, että epätasainenkin kotityönjako koetaan usein oikeudenmukaiseksi (Frisco & Williams 2003; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Lennon & Rosenfield 1994; Smith, Gager & Morgan 1998). Epäoikeudenmukaisuuden kokemuksista puolestaan viestii kotitöistä riitelyn yleisyys: tutkimusten mukaan kotityöt ovat asia, josta parisuhteissa kiistellään eniten. Kotityönjako ja siihen liittyvät oikeudenmukaisuuskokemukset ovatkin yhteydessä parisuhdetyytyvyyteen. (Kiianmaa 2012, 58–59; Lyonette & Crompton 2014, 24.)

Seuraavassa luvussa kuvataan aluksi etupäässä Beckerin (1993) teoretisointiin pohjautuen puolisoiden erikoistumista ansio- ja kotityöhön. Beckerin erikoistumisteesi on kohdannut myös kritiikkiä: on kysytty, onko erikoistuminen muuttunut nyky-yhteiskuntien taloudellisissa ja sosiaalisissa oloissa epätarkoituksenmukaiseksi. Siirtymistä erikoistumisesta tehtävien tasaisempaan jakamiseen onkin tapahtunut, mutta pääasiallinen vastuu kodinhoidosta on säilynyt naisilla. Toisen luvun loppuosassa esitellään suomalaista kotityönjaon tutkimusta, jonka tuloksiin liittyvät myös havainnot kotitöiden sisäisestä jakautumisesta. Kolmannessa luvussa tarkastellaan edellä mainittuja kolmea kotityönjaon selitysteoriaa. On huomattava, että näistä kolmesta teoriasta on esitetty lukuisia enemmän tai vähemmän toisistaan eroavia versioita, ja tutkimuksen teoriaosiossa tuodaan esille teorioita koskevia erilaisia näkemyksiä. Kunkin teorian keskeisin sisältö on pyritty esittelemään; sukupuolirooli- ja sosialisatioteorian kohdalla tämä on ollut haastavinta, sillä kyseinen teoreettisten ainesten kokonaisuus on kahta muuta selvästi epäyhtenäisempi. Neljännessä luvussa esitellään kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen liittyvää teoreettista pohdintaa ja aiempaa tutkimusta. Viidennessä luvussa kuvataan tutkimuksen asetelmaa, minkä jälkeen seuraavat tuloksiin ja johtopäätöksiin keskittyvät luvut.

2 ERIKOISTUMINEN JA KOTITYÖNJAKO

Työ on toimintaa, jota tehdään tavallisesti jonkin päämäärän saavuttamisen eikä sen itsensä vuoksi, vaikka sekä palkallinen että palkaton työ voivatkin itsessään tuottaa mielihyvää (Blekesaune 2005, 308). Kotityön on määritelty olevan palkatonta työtä, joka tuottaa hyötyä ja jonka päämääränä on kodin ylläpito ja perheenjäsenistä huolehtiminen (Shelton & John 1996, 300). Palkaton kotitaloustyö ei näy kansantaloutta kuvaavissa mittareissa, mutta tällaisella työllä on kuitenkin oma, merkittävä arvonsa, joka voidaan myös periaatteessa laskea. Perheet voivat hankkia esimerkiksi siivouspalveluja markkinoilta ja näin korvata osan kotityöstä palkattua työvoimaa käyttämällä. Toisin päin ajateltuna kotitalous voi säästää tekemällä itse kotityötä sen sijaan että teettäisi työn ulkopuolisilla. Tällainen säästö koskee paitsi rahaa, myös aikaa. Koska aikaa on rajallisesti, sen käyttöä kannattaa suunnitella ja optimoida. Voidaankin ajatella, että toisen puolison panostaessa kotitöihin toiselle puolisolalle vapautuu aikaa käydä ansiotyössä ja toisin päin. Kannattavaa tällaisessa tilanteessa olisi tietysti, että ainakin potentiaalisesti parempipalkkainen puoliso erikoistuisi ansiotyöhön ja huonompipalkkainen puoliso kotityöhön. Näin markkinoilta tuttu erikoistuminen ja tehtävien eriytyminen siirtyy parisuhteen ja perheen sisälle. (Becker 1993, 31–37; Brines 1994; Mattila-Wiro 2010, 105; Raijas & Pakoma 2010, 86–87.)

2.1 Erikoistumista ja jaettua vastuuta

Beckerin (1993) muotoileman työnjakoa koskevan teorian mukaan puolisoitten erikoistumisessa eri tehtäviin ei ole – toisin kuin myöhemmin esiteltävän resurssiteorian oletusten mukaan – kyse valtasuhteista ja neuvotteluasemista vaan puhtaasta laskelmoinnista, joka hyödyttää yhtäläisesti kumpaakin puolisoa ja samalla koko kotitaloutta. Sukupuolten välinen ero ansaintapotentiaaleissa tuottaa ajan myötä eron työnjaossa puolisoitten pyrkiessä maksimoimaan yhteisen etunsa. On kuitenkin tärkeää huomata, että teoria on lähtökohtaisesti sukupuolineutraali: sukupuoli ei sinällään aiheuta eroa ansaintapotentiaaleissa, vaan erot syntyvät puolisoitten investoimassa eri tavoin inhimilliseen pääomaan. Erityisen tärkeässä asemassa tätä kautta muotoutuvassa erikoistumisessa on henkilölle kertyvän koulutuksen ja työkokemuksen määrä (tai koulutuksen ja työkokemuksen hankkimiseen käytetyn ajan pituus), sillä niillä on arvonsa työmarkkinoilla ja ne lisäävät siten henkilön ansaintapotentiaalia. Henkilölle kertyneestä koulutuksesta ja työkokemuksesta käytetään usein yhteisnimitystä

inhimillinen pääoma. Vähemmän inhimillistä pääomaa ja siten vähemmän ansaintapotentiaalia omaava puoliso erikoistuisi teorian oletusten mukaan kotityöhön ja enemmän ansaintapotentiaalia omaava puoliso puolestaan ansiotyöhön. Ajan kuluessa ero puolisoitten ansaintapotentiaaleissa kasvaa entisestään toisen puolison hankkiessa lisäkokemusta kotityöstä ja toisen ansiotyöstä. Kun erikoistuminen etenee ajallisesti, sen pysäyttäminen ja uudenlainen tehtävänjako puolisoitten välillä käy yhä kannattamattommaksi. (Becker 1993, 31–34, 57, 77; Blossfeld & Drobnic 2001, 16–19.)

Ajatusta puolisoitten välisen erikoistumisen kannattavuudesta on kritisoitu huomauttamalla, että erikoistuminen tekee kotitaloudesta haavoittuvan. Esimerkiksi työttömyys, sairastuminen tai avioero johtaisi tilanteeseen, jossa toisen puolison työpanosta ei voida hyödyntää, mutta myöskään toinen puoliso ei voi korvata aiheutuvaa menetystä, koska hänellä ei ole siihen tarvittavaa osaamista. Onkin esitetty, että pariskuntien kannattaa erikoistumisen sijaan pyrkiä yhdistämään erilaiset roolit niin, ettei kumpikaan erikoistu pelkästään koti- tai ansiotyöhön. Tällöin puoliset pystyvät mukautumaan joustavammin työmarkkinoiden muuttuviin olosuhteisiin, terveydentilan muutoksiin ja kaikkiaan kulloisenkin elämäntilanteen vaatimuksiin. (Blossfeld & Drobnic 2001, 23–24.)

Edellä mainittuun roolien yhdistämiseen liittyen on puhuttu niin kutsutun jaetun vastuun mallin mahdollisuuksista. Kehitys kohti jaettua vastuuta kytkeytyy ennen kaikkea naisten muuttuviin rooleihin: aiemmin naisten valintoja leimasi taloudellinen riippuvuus puolisoistaan sekä tiukka normatiivinen velvollisuus huolehtia kodista ja lapsista, mutta viime vuosikymmeninä etenkin Pohjoismaissa naisten itsenäisesti ansaitsemat tulot ovat kohonneet ja naisten koulutustaso on nykyään jo miesten koulutustasoa korkeampi. Onkin puhuttu naisten elinkaaren maskulinisoinnista. Sen sijaan miesten elinkaaren vastaava feminisoituminen on ollut huomattavasti vaatimattomampaa, vaikka esimerkiksi isyysvapaiden pitäminen on jonkin verran yleistynyt ja miesten kotityöhön käyttämä aika lisääntynyt. Lisäksi naisten elinkaaren maskulinisoituminen näyttää toteutuneen lähinnä työelämässä, millä viitataan naisten työllisyysasteen kohoamiseen miesten työllisyysasteen tasolle, mutta kehitys ei vaikuta ulottuneen kodin piiriin saakka. (Esping-Andersen 2009, 20–25, 53, 99–100.) Suomalaiset työmarkkinat ovat myös edelleen selvästi jakautuneet sukupuolen mukaisesti aloihin siten, että suurin osa

sosiaali-, terveys- ja opetusalojen työntekijöistä on naisia, kun taas teollisuuden ja teknologian alojen sekä rakennusalan työntekijöistä enemmistö on miehiä (Korkeamäki & Kyyrä 2006, 612; Kyyrä & Ollikainen 2004, 111–112).

Erikoistumiseen liittyy myös kysymys henkilön preferensseistä eli mieltymyksistä sekä tietoisista valinnoista, tavoitteista, intentioista, arvoista, asenteista ja motivaatiosta. Tässä yhteydessä erityisen kiinnostavaa on, eroavatko eri sukupuoliin kuuluvien ihmisten preferenssit systemaattisesti toisistaan, mitä Hakim (1998; 2002) on pohtinut kehittäessään preferenssiteoriaansa. Teoria keskittyy selittämään ennen kaikkea naisten tekemiä, ansiotyötä koskevia valintoja, sekä näiden valintojen seurauksia. Tosiasiallisesta työhistoriasta ei voi päätellä henkilön preferenssejä, sillä voi olla, ettei henkilö ole kyennyt toteuttamaan mieltymyksiään esimerkiksi yhteiskunnassa harjoitetun politiikan tai taloudellisten olosuhteiden vuoksi. Henkilöltä tulisikin kysyä, miten hän menettelisi ideaalimaailmassa, jossa saisi tehdä työuraansa koskevat valinnat täysin vapaasti, välittämättä poliittisista, taloudellisista tai muista rajoitteista. (Hakim 1998, 142.) Hakimin (1998, 140) mukaan preferenssit ovat nykyajan työ- ja perhe-elämää koskevia valintoja tehtäessä keskeisemmässä asemassa kuin aiempina vuosikymmeninä, jolloin taloudellinen välttämättömyys ohjasi valintoja nykyistä selvemmin. Tällaisen logiikan mukaan preferenssit korostuvat valintojen perustana sitä enemmän, mitä paremmassa yhteiskunnallisessa asemassa esimerkiksi ammattiasemalla, tuloilla ja koulutuksella mitaten henkilö on. Hyvä toimeentulo ja ylipäänsä hyväosaisuus siis vapauttaa tekemään omien preferenssien mukaisia valintoja. Saattaa olla, että henkilöiden omat preferenssit selittävätkin paremmin heidän tekemiään valintoja kuin ulkoiset rakennetason tekijät kuten työmarkkinoiden tai sosiaaliturvajärjestelmän piirteet (Hakim 2002, 429). Länsimaissa tehtyjen pitkittäistutkimusten mukaan sekä naisten että miesten työelämää koskevia valintoja määrittelevät pitkälti tavoiteltavana pidetty elämäntyyli ja henkilökohtaiset arvot. Tämän näkökulman mukaan rakennetason tekijät vaikuttavat voimakkaimmin huono-osaisiin, jotka elävät yhteiskunnan marginaalissa: heillä on heikoimmat mahdollisuudet toteuttaa henkilökohtaisia mieltymyksiään, kun heidän valintojaan ohjailee merkittävästi muun muassa taloudellinen välttämättömyys. (Hakim 2002, 430.)

Preferenssiteoriaa on kritisoitu naisten valinnanvapauden liiallisesta painottamisesta. Ei ole voitu luotettavasti osoittaa, että nimenomaan preferenssit olisivat merkittävin tekijä,

joka vaikuttaa siihen, miksi naisten työurat muotoutuvat keskenään erilaisiksi. Preferenssien lisäksi naisten tekemiin työuravalintoihin vaikuttavat edelleen monenlaiset rajoitteet, jotka saattavat estää preferenssien mukaisten valintojen tekemisen. Näitä rajoitteita voivat olla muun muassa taloudelliset olosuhteet, puutteellinen koulutustausta tai yleinen työmarkkinatilanne. (McRae 2003a, 592; 2003b, 333–334.) Hakim (2003) on vastannut teoriansa kritiikkiin, että teorian saama vähäinen tuki johtuu pikemminkin virheellisestä tavasta mitata preferenssejä kuin teoriasta itsestään.

Vaikka naisten työllisyysaste onkin viime vuosikymmeninä kohonnut lähes samalle tasolle miesten työllisyysasteen kanssa, vastuunjako kotona ei ole tasoittunut samassa mitassa. Naiset kantavat edelleen päävastuun kodin- ja lastenhoidosta samalla, kun he puolisojensa lailla käyvät kokopäivätyössä. Hochschild (2003) puhuikin ”toisesta työvuorosta”: ensimmäinen vuoro tehdään ansiotyössä kodin ulkopuolella, ja toisen vuoron aikana huolehditaan kodista ja lapsista. Toinen vuoro, johon viitaten on käytetty myös kaksoistaakan nimitystä, koskee myös osaa miehistä, mutta naiset kokevat työn ja perheen yhteensovittamisen selvästi haastavampana kuin miehet ja tekevät sekä ajallisesti että tehtävien monipuolisuudella mitaten enemmän kotityötä kuin puolisonsa silloinkin, kun kumpikin puolisoista tekee kokopäivätyötä (Hochschild 2003, 7, 290; Hochschild 1997, 229–230; Oropesa 1993, 466–467). Roolien tasapuoliseen yhdistämiseen ja samalla toisen vuoron tasaisempaan jakamiseen on siis vielä matkaa.

2.2 Kotityönjako Suomessa

Euroopan maita vertaileessa tutkimuksessa (Aassve ym. 2014, 1001) kotityönjaon havaittiin olevan tasaisinta Pohjoismaissa, kun taas eteläisessä Euroopassa naisten osuus tehdystä kotityöstä oli suurin. Suomessa naisten ja miesten työllisyys- ja palkkaerot ovat olleet useimpiin länsimaihin verrattuna pieniä, ja lisäksi enemmistö suomalaisista on arvoiltaan egalitaarisia eli sukupuolten välistä tasa-arvoa kannattavia (Napari 2010, 160, 162–163; Stickney & Konrad 2007, 807). Myöhemmin tässä tutkielmassa esiteltävät kotityönjaon selitysteorioiden oletukset huomioiden ei olekaan kovin yllättävää, että Suomessa kotityöt on jaettu sukupuolten välillä kansainvälisesti vertaillen suhteellisen tasaisesti, vaikka meilläkin erot sekä tehdyn kotityön määrissä että tyypeissä ovat selvät. Kotityön jaossa puolisojen välillä on tapahtunut 1980-luvun alkupuolelta lähtien hidasta tasaantumista, joka selittyy sekä miesten lisääntyneellä että naisten

vähentyneellä kotityönteolla. Suomessa naiset tekevät keskimäärin noin 12 tuntia viikossa ja päivittäin yli tunnin miehiä enemmän kotityötä ja käyttävät noin 60 prosenttia kaikesta kotityöhön käytetystä ajasta. Lasten hoidossa tasaantuminen on ollut 1980-luvulta lähtien suurempaa, mutta naiset käyttävät yhä yli kaksi kolmasosaa lastenhoitoon käytetystä ajasta. Naisten osuus lastenhoidosta on sitä suurempi, mitä pienemmistä lapsista on kyse. Mainitulla ajanjaksolla kotityöhön kaikkiaan käytetty aika on vähentynyt, samoin kokonaistyöaika eli yhteenlaskettu ansio- ja kotityöhön käytetty aika. Sen sijaan lastenhoitoon käytetty aika on lisääntynyt lapsiperheissä. (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 76; Miettinen & Rotkirch 2012, 58–59; Piekkola & Ruuskanen 2006, 34; Pääkkönen 2010, 149, 151; Pääkkönen & Hanifi 2011, 25–26.)

Kotityöt vaikuttavat yhä jakautuneen paitsi niihin käytetyn ajan suhteen, myös sisällöllisesti sukupuolen mukaan. Tavallisimmin naiset vastaavat kotitaloudessa pyykinpesusta, ruoanlaitosta, astianpesusta, vaatteiden silittämisestä ja siivoamisesta, miehet puolestaan erilaisista huolto- ja korjaustöistä. Erityyppiset kotityöt eroavat luonteeltaan toisistaan: miesten perinteisesti tekemät huolto- ja korjaustyöt ovat perinteisiä naisten kotitöitä näkyvämpiä. Huolto- ja korjaustöitä ei myöskään tarvitse suorittaa niin usein kuin esimerkiksi siivousta, pyykinpesua ja tiskaamista; viimeksi mainituista on useimmissa perheissä huolehdittava lähes päivittäin. (Kiianmaa 2012, 54; Lammi-Taskula & Salmi 2014, 76–77.) Tasa-arvobarometrien mukaan vuosina 1998–2012 kahden vanhemman lapsiperheissä äitien vastuu edellä mainituista ”naisten töistä” on hieman vähentynyt lukuun ottamatta pyykinpesua. Samana ajanjaksona huolto- ja korjaustöiden jaossa ei tapahtunut muutoksia; kahden vanhemman lapsiperheissä isät vastasivat näistä tehtävistä noin 90-prosenttisesti, kun huomioon ei otettu töiden teettämistä ulkopuolisilla. Puutarha- ja pihatyöt jakautuivat äitien ja isien välillä hyvin tasaisesti, todennäköisesti ainakin siksi, että näitä töitä tehdään paljon yhdessä. (Kiianmaa 2012, 54–55.)

Molemmilla sukupuolilla ansiotyössä kävijät tekevät vähemmän kotityötä kuin kotona esimerkiksi työttömyyden tai perhevapaan vuoksi olevat sekä eläkeläiset, lukuun ottamatta hyvin iäkkäitä henkilöitä. Kotityön tekoa ovat 1980-luvulta saakka vähentäneet eniten kotona olevat äidit, mutta he tekevät yhä muita ryhmiä enemmän kotityötä. Kotityön teko on samassa ajassa puolestaan lisääntynyt eniten pienten lasten isillä. Perhevaihe vaikuttaa enemmän naisten kuin miesten tekemän kotityön määrään,

mutta sekä äidit että isät tekevät lapsettomia naisia ja miehiä enemmän kotityötä. Toisin sanoen lapsiperheissä tehdään enemmän kotityötä kuin lapsettomissa kotitalouksissa. Noin 25–34-vuotiaat pienten lasten äidit tekevät muun ikäisiä ja lapsettomia naisia enemmän kotityötä. Kotitaloudessa kaikkiaan tehdyn kotityön määrä kasvaa lasten määrän lisääntyessä. Vähiten kotityötä tekevät lapsettomat ansiotyössä kävijät. (Aalto & Varjonen 2005, 24; Härkönen 2014, 104; Lammi-Taskula & Salmi 2014, 76; Miettinen & Rotkirch 2012, 58–59; Piekkola & Ruuskanen 2006, 34; Pääkkönen 2010, 149, 151; Pääkkönen & Hanifi 2011, 25; Raijas & Pakoma 2010, 90, 95.) Tämä tutkimus ei kohdistu yksinasuviin, mutta aiemmin on havaittu, että yksinasuvien miesten ja naisten kotityöhön käyttämän ajan ero on selvästi pienempi kuin avio- tai avoliitossa elävillä lapsettomilla naisilla ja miehillä. Kokonaisuutena yksinasuvien talouksissa tehdään kahden tai usemman hengen talouksiin verrattuna vähemmän kotityötä. (Aalto & Varjonen 2005, 24; Jürges 2006, 311.) Pieni ero sukupuolten välillä on yksinasuvien tapauksessa ymmärrettävä, sillä he huolehtivat pääosin itse kaikista kotitöistä sukupuolesta riippumatta.

Koska lasten syntymien tiedetään aiempien tutkimusten perusteella perinteistävän perheen sukupuolirooleja, äitejä ja isiä koskevia tuloksia ei voi yleistää kaikkiin naisiin ja miehiin (Julkunen, Nätti & Anttila 2004, 156–157; Takala 2005, 92–93). Vanhemmuuden lisäksi tutkittavien syntymäajankohdilla on merkitystä sekä kotityön määrällisen että sisällöllisen jakautumisen suhteen. 1900-luvun alkuvuosikymmeninä syntyneissä pariskunnissa naiset tekevät myöhemmin syntyneitä suuremman osuuden kotityöstä, ja myös kotityön sisäinen jako erilaisiin tehtäviin on perinteisempää vanhempiin sukupolviin kuuluvilla. Vanhemmat miehet osallistuvat nuoria miehiä vähemmän etenkin perinteisiin naisten töihin. Eri aikoina syntyneet ovat kasvaneet erilaisissa yhteiskunnallisissa oloissa ja omaksuneet ainakin jossakin määrin kasvatuksen ja muun sosialisoinnin myötä erilaiset asenteet ja tottumukset. Erot sukupolvien välillä ovat kuitenkin pienempiä kuin voisi olettaa. Ikä saattaa sinänsä selittää osan kotitalouksien välisistä kotityönjaossa havaituista eroista. Hyvin iäkkäillä pariskunnilla kotityönjako on yleensä tasoittunut aiempiin elinkaaren vaiheisiin verrattuna, sillä erilaiset toimintakyvyn rajoitteet ovat alkaneet määritellä sukupuolen ohella tehtävien jakoa. Yli 80-vuotiailla kotityöhön käytetty aika on ylipäänsä huomattavasti vähäisempää kuin nuoremmilla. Usein tutkimusten haasteena on juuri iän, sukupolven ja elämänvaiheen vaikutusten erottaminen toisistaan. (Artis & Pavalko

2003; Cunningham 2005; Hank & Jürges 2007, 414; Miettinen 2008, 29; Niemi 2005; Takala 2005.)

Viime vuosina Suomessa ja muissa länsimaissa kotitöihin kuuluvien tehtävien teettäminen ulkopuolisilla korvausta vastaan on jonkin verran lisääntynyt, mihin kotitalousvähennys on Suomessa osaltaan kannustanut. Lastenhoitopalveluiden ja iäkkäiden hoivan ostamisella ulkopuolisilta on jo pitkät perinteet, mutta kotityön osalta kehitys on ollut hitaampaa. Ostettujen palveluiden käyttäminen vaihtelee tehtävittäin suuresti: tavallisimmin ulkopuolisilla teetetään huolto-, korjaus- ja rakennustöitä. Huomattavasti vähemmän käytetään siivous- ja pesulapalveluita, ja tällaisten usein toistuvien kotityön tehtävien laaja-alainen teettäminen ulkopuolisilla on harvinaista. Kuitenkin myös ulkona syömistä ja valmiiden aterioiden ostamista voidaan pitää kotityön ulkoistamisena, sillä ne vähentävät tarvetta laittaa itse ruokaa. Koska kotityön teko on yhä vahvasti sukupuolittunutta, ostopalveluiden voisi ajatella helpottavan enemmän miesten kuin naisten kotityötaakkaa, sillä tavallisimmat kotitalouksien ulkopuolisilla teettämät työt ovat sellaisia, joista miehet ovat perinteisesti vastanneet. Perinteisistä naisten tehtävistä perheet vastaavat pääsääntöisesti edelleen itse. Sukupuolittuneisuus näkyy kotitaloustöiden ostamisessa muutoinkin: huolto-, korjaus- ja rakennuspalveluja korvausta vastaan tekevät henkilöt, olivat he sitten yrittäjiä tai työsuhteessa olevia, ovat yleensä miehiä, siivous- ja hoivapalveluja tarjoavat puolestaan naisia. (Miettinen 2008, 142; Rajas & Pakoma 2010, 99.) Kotitalousvähennystä on puolestaan kritisoitu siitä, että sen kannustinvaikutus ei juuri koske pienituloisia henkilöitä, jotka maksavat vain vähän ansiotuloveroa. Valtaosa palveluiden säännöllisistä käyttäjistä on ylimpiin tuloluokkiin kuuluvia, ja palveluiden ostot keskittyvät pitkälti samoille kotitalouksille. (Ristimäki, Meriläinen, Kylä-Setälä & Holmberg 2008, 30–31.)

3 KOTITYÖNJAON SELITYSTEORIAT

Kotitöiden jakoa sukupuolten välillä on pyritty selittämään pääosin kolmen teorian kautta. Nämä teoriat ovat käytettävissä olevan ajan teoria, suhteellisten resurssien teoria sekä sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria. Käytettävissä olevan ajan teorian mukaan enemmän kotitöitä tekee se puolisoista, jolla on tähän enemmän aikaa. Etenkin ansiotyö on katsottu sellaseksi aikasitoumukseksi, joka vähentää tekijänsä kotityöhön käyttämää aikaa. Suhteellisten resurssien teoria, josta on käytetty myös nimitystä valtaresurssiteoria, painottaa puolisoitten välillä vallitsevaa hierarkiaa, joka syntyy resurssien, kuten tulojen ja koulutuksen määrän, jakautuessa epätasaisesti puolisoitten kesken. Teorian mukaan enemmän resursseja omaavalla puolisoilla on paremmat neuvotteluasemat kotityönjaosta päätettäessä. Koska puolisoitten oletetaan pyrkivän minimoimaan tekemänsä kotityön määrän, resurssiteorian mukaan enemmän kotitöitä tekee vähemmän resursseja ja siten vähemmän neuvotteluvaltaa omaava puoliso. Sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria puolestaan keskittyy sukupuolirooliasenteiden merkitykseen. Tasa-arvoa suosivat asenteet ovat teorian mukaan yhteydessä tasaisempaan kotityönjakoon, kun taas sukupuolten erilaisuutta korostavat asenteet heijastuvat sekä puolisoitten tekemiin kotityötunteihin että kotitöiden sisäiseen jakautumiseen ”miesten töihin” ja ”naisten töihin”. Käytettävissä olevan ajan teoria sekä resurssiteoria painottavat kotityönjaon taustatekijänä rationaalista valintaa, sukupuolirooliasenneteoria puolestaan normeja. (Coltrane 2000, 1212–1213; Greenstein 2000, 323–324; ks. myös Bianchi ym. 2000; Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005.)

3.1 Käytettävissä olevan ajan teoria

Beckerin ajatuksia erikoistumisesta on hyödynnetty pyrittäessä selittämään puolisoitten välistä kotityönjakoa. Lähtökohtana on, että puoliset pyrkivät optimoimaan ajankäyttöään maksimoidakseen kotitaloutensa jäsenten hyvinvoinnin. Niin kutsuttu käytettävissä olevan ajan teoria olettaa, että ajallisesti vähemmän ansiotyötä tekevä puoliso tekee enemmän ja vastaavasti enemmän ansiotyötä tekevä puoliso vähemmän kotityötä. Kummankin puolison tekemien ansio- ja kotityötuntien välillä on siten negatiivinen yhteys. (Bianchi ym. 2000, 193.) Beckerin (1993, 31–37, 115) kuvaama erikoistuminen vaatii onnistuakseen puolisoilta nimenomaan ajallisia investointeja, sillä ajan myötä toisen puolison osaaminen kehittyy vastaamaan yhä paremmin ansiotyön vaatimuksia toisen puolison puolestaan kehittäessä osaamistaan kotityön alueella.

Käytettävissä olevan ajan teoria on saanut vahvistusta useissa tutkimuksissa, joiden mukaan tehdyt ansio- ja kotityötunnit tosiaan vaikuttavat olevan käänteisessä suhteessa toisiinsa, vaikkakaan eivät aivan suoraviivaisesti. Ansiotyötunnit näyttävät keskimäärin vähentävän kotityötunteja, mutta näiden eri työaikamuotojen välinen yhteys on riippuvainen monesta muusta tekijästä, etenkin sukupuolesta. Vaikka puoliset tekisivät viikoittain yhtä monta tuntia ansiotyötä, miehen kotityöosuus on tutkimuksesta riippuen vain noin 30–40 prosenttia puolisojen yhteenlasketusta viikoittaisesta kotityöstä. Ansiotyötuntien lisääntyminen vähentää enemmän naisten kuin miesten tekemän kotityön määrää. Tällaiset tulokset ovat ristiriidassa käytettävissä olevan ajan teorian sukupuolineutraalisuuden oletuksen kanssa. Lisäksi puolisojen kotityötunnit korreloivat keskenään, eli joissakin kotitalouksissa yksinkertaisesti tehdään enemmän kotityötä kuin toisissa. Koska puolisojen kotityömäärät ovat samansuuntaiset, ei vaikuta siltä, että toinen puoliso pyrkisi täydentämään vähemmän kotityötä tekevän puolison työpanosta huolehtimalla tekemättä jääneistä kotitöistä. (Bianchi ym. 2000; Brines 1994; Miettinen 2008; Niemi 2005; Oinas 2010.) Puolisojen samankaltaiseen ajankäyttöön kotitöissä vaikuttavat muun muassa valikoiva parinmuodostus, parisuhteen samankaltaistavat prosessit eli esimerkiksi puolisojen omaamien siisteysnormien lähentyminen toisiaan ajan kuluessa, kotitöiden tekeminen yhdessä sekä saman asumismuodon ja perherakenteen jakaminen puolison kanssa (Becker 1993, 117–118; Esping-Andersen 2009, 41, 101).

Sullivanin (1996, 90–91) mukaan puolisojen kotityötuntien positiivinen korrelaatio voi osittain aiheutua siitä, että vaikka naiset kantavat päävastuun kotitöistä, miehet tekevät usein samanaikaisesti kotitöitä puolisojensa ”apuna”. Tulos voi viitata myös tapaan vastata kotityönjakoa koskeviin kyselyihin, sillä vastaajat saattavat arvioida omien ja puolisojensa kotityötuntien eron todellista pienemmäksi (ks. esim. Coltrane 2000, 1217; Press & Townsley 1998, 210), mihin palataan tuonnempana. Oinas (2010, 25) huomauttaa lisäksi, että joissakin tutkimuksissa käytettävissä olevan ajan teoriaa ei eroteta resurssiteoriasta, vaan aika nähdään resurssina siinä missä tulotkin. Ajan niputtaminen yhteen taloudellisten tai muunlaisten resurssien kanssa tekee kotityönjaon selitysmalleista kuitenkin karkeita ja on sikäli kyseenalaista, että useissa tutkimuksissa (esim. Bianchi ym. 2000; Bittman, England, Folbre, Sayer & Matheson 2003; Miettinen

2008; Oinas 2010) tulokset eroavat sen suhteen, miten käytettävissä oleva aika ja suhteelliset resurssit (useimmiten tulot) selittävät kotityönjakoa.

Edellä mainittu erikoistumisteetin kritiikki, joka perustuu länsimaisten yhteiskuntien muutokseen sekä erikoistumisen kannattamattomuuteen, koskee Beckerin teorian lisäksi käytettävissä olevan ajan teoriaa (Blossfeld & Drobnic 2001, 23–24). Aiempien tutkimusten tulokset ovat myös asettaneet teorian sukupuolineutraalisuuden kyseenalaiseksi, sillä ansiotyötuntien lisääntyminen vähentää enemmän naisten kuin miesten kotityötunteja, eikä kotityö jakaudu määrältään tai sisällöltään tasaisesti, vaikka puoliset tekisivät yhtä paljon ansiotyötä (esim. Bianchi ym. 2000; Bittman ym. 2003, Miettinen 2008; Oinas 2010). Vaikuttaakin siltä, etteivät ansiotyössä käyminen tai ansiotyön tekoon käytetyt tunnit yksinään selitä kotityönjakoa. Vaikka käytettävissä olevan ajan teorian perusajatus on loogisuutensa vuoksi helppo hyväksyä, ansiotyötuntien rinnalla tulisi tarkastella myös normatiivisia ja kulttuuriin liittyviä tekijöitä. Tällöin saadaan tietoa myös siitä, ohjaavatko rationaalisuus ja normit toimintaa samaan suuntaan vai ovatko ne ristiriidassa keskenään. (Gershuny, Bittman & Brice 2005, 664.)

Koska käytettävissä olevan ajan teoria kiinnittyy vahvasti ansiotyöhön ja koska tämä tutkimus kohdistuu suomalaisiin pariskuntiin, tässä kohtaa on syytä tarkastella lyhyesti pääpiirteissään suomalaisten työllisyystilannetta ja siinä tapahtunutta kehitystä sukupuolittain. Ansiotyötä tekevien miesten ja naisten osuudet ovat Suomessa useimpiin muihin maihin verrattuna lähellä toisiaan, kuten myös eri sukupuoliin kuuluvien työntekijöiden keskimääräiset viikossa, kuukaudessa ja vuodessa ansiotyön tekoon käyttämät tuntimäärät. Suomalaisten naisten ja miesten kokonaistyöllisyydessä ei ole juuri eroja: elokuussa 2015 työikäisistä (15–64-vuotiaat) työssä oli naisista 68 ja miehistä 69 prosenttia, vuotta aiemmin kummankin sukupuolen työllisyysaste oli noin 69 prosenttia. Suomessa sekä miesten että naisten yleisin työaikatyyppi on kokoaikatyo. Naisten keskimääräinen viikkotyöaika on kuitenkin hieman yli neljä tuntia lyhyempi kuin miehillä, ja naiset tekevät miehiä useammin osa-aikatyötä: ansiotyötä työsuhteessa tekevästä miehistä osa-aikaisessa työssä on noin yhdeksän ja naisista noin 19 prosenttia. Sukupuolten väliltä löytyy eroja myös ikäryhmittäin tarkasteltuna: 25–44-vuotiaista miehistä ansiotyössä on huomattavasti suurempi osuus saman ikäisiin naisiin verrattuna, kun taas 45–65-vuotiailla tilanne on päinvastainen. Ikääntyvien työntekijöiden kohdalla

sukupuolten työllisyysero on kuitenkin pienempi kuin nuoremmissa ikäryhmissä. Nuorilla aikuisilla naisten miehiä alhaisempi työllisyysaste johtuneen lasten saamisesta sekä siitä, että naisilla on pääasiallinen hoivavastuu lapsista. Miesten työttömyysaste on hieman naisia korkeampi, ja vuonna 2008 alkanut taantuma on lisännyt enemmän miesten kuin naisten työttömyyttä. (Pääkkönen 2010, 152; Tilastokeskus 2015a; 2015b; Työ- ja elinkeinoministeriö 2013, 12–13.)

Suomessa naiset ovat käyneet kokopäiväisessä ansiotyössä kansainvälisesti vertaillen pitkään, ja kahden ansaitsijan kotitaloudet yleistyivät etenkin toisen maailmansodan jälkeen. Myös muissa Pohjoismaissa naisten työssäkäynti on ollut 1900-luvun alkupuolelta saakka yleisempää kuin muualla. Tämän arvellaan johtuvan sekä taloudellisesta välttämättömyydestä, kulttuurisista piirteistä että näissä maissa harjoitetusta, työn ja perheen yhteensovittamista helpottaneesta perhepolitiikasta. Pohjoismaissa laaja julkinen sektori on lisäksi työllistänyt runsaasti naisia. Syntyvyyserot eivät sen sijaan selitä sukupuolten työllisyyseroja eri maissa. (Moisio 2010, 180–181.) Yhdysvalloissa ja muualla Euroopassa naisten työllisyysaste alkoi merkittävästi kohota selvästi Pohjoismaita myöhemmin, vasta 1970-luvun alkupuolelta lähtien (OECD 2016; ks. myös Airio 2008, 32). 1990-luvun ja 2000-luvun ensimmäisen vuosikymmenen aikana naisten työllisyys kohosi Pohjoismaiden lisäksi Alankomaissa suhteellisen lähelle miesten työllisyyttä, mutta muissa länsimaissa sukupuolten välinen työllisyysero on säilynyt selvempänä (Napari 2010, 161–162; OECD 2016). Keskeinen perhepolitiikan aikaansaannos on alle kouluikäisten lasten päivähoidon järjestelmä, joka on edistänyt naisten osallistumista työmarkkinoille. Laki lasten päivähoidosta säädettiin 1973, ja etenkin 1970- ja 1980-luvuilla päivähoidossa olevien lasten määrä kasvoi huomattavasti. Sen sijaan vuosien 1985 ja 1990 välillä luotua, alle kolmivuotiaiden lasten kotihoidon mahdollistavaa lasten kotihoidon tukea on kritisoitu pienten lasten äitien pitämisestä poissa työelämästä, sillä yli 90 prosenttia tuen saajista on äitejä. Kotihoidon tuen onkin sanottu synnyttävän ”väliaikaista kotiäitiyttä”. Vuoden 2014 lopussa tuen piirissä oli 48 prosenttia yhdeksän kuukautta täyttäneistä alle kolmivuotiaista lapsista. (Kansaneläkelaitos 2015, 16; Leira 2006, 35, 37; Salmi 2000, 52.)

Ruuskasen (2010, 83–84) mukaan naisten ja miesten kokonaistyöajat eli ansio- ja kotityöhön yhteensä käyttämät ajat ovat lähellä toisiaan mutta jakautuneet eri tavoin:

miehet tekevät naisia enemmän ansiotyötä, naiset puolestaan käyttävät enemmän aikaa kotitöihin kuin miehet (ks. myös Pääkkönen 2010, 159). Tämä viittaa edellä mainittuun erikoistumiseen. Ruuskanen esittääkin, ettei puolisoiden suhteellista asemaa tulisi arvioida pelkän kotityön tai pelkän ansiotyön perusteella vaan kokonaistyöajan mukaan (vrt. Ylikännö 2011, 36). Mitä laajemmin tasa-arvo toteutuu yhteiskunnan eri osalualueilla ja mitä rikkaammasta maasta on kyse, sitä lähempänä sukupuolten kokonaistyöajat ovat toisiaan (Mikkola 2010, 216). Useissa tutkimuksissa (Bianchi ym. 2000; Brines 1994; Bittman ym. 2003; Miettinen 2008; Oinas 2010) on havaittu naisten tekevän miehiä enemmän kotityötä myös perheissä, joissa puoliset tekevät yhtä pitkää työpäivää. Näin ollen naisten kokonaistyöaika on usein miesten kokonaistyöaikaa pidempi. Puolisoiden kokonaistyöajat ovat lähimpänä toisiaan ja kotityönjako tasaisinta kotitalouksissa, joissa molemmat puoliset tekevät pitkiä ansiotyöpäiviä.

Vaikka käytettävissä olevan ajan ja kotityönjaon yhteyksiin liittyen huomiota onkin kiinnitetty pääosin ansiotyötuntien määrään, joissakin tutkimuksissa on pyritty huomioimaan myös työajan muita piirteitä. Etenkin niin sanottuina epätyypillisinä aikoina työskentelyllä, puolisoiden työaikojen limittäisyydellä sekä omaa työaikaa koskevilla vaikutusmahdollisuuksilla on havaittu olevan yhteyttä kotityönjakoon, tosin tulokset ovat osittain ristiriitaisia. Työajan piirteiden osalta selvintä tukea on saanut oletus, että puolisoiden epätyypilliset työajat (ilta-, yö- ja vuorotyö) ovat yhteydessä keskimääräistä tasaisempaan kotitöiden jakautumiseen. Taustalla on etenkin miehen lisääntyvä osallistuminen kodinhoitoon naisen työskennellessä epätyypillisinä työaikoina. Myös naisen joustavan työajan on havaittu tasaavan kotityönjakoa. (Fagan 2001, 1200–1201; Noonan, Estes & Glass 2007, 282; Presser 1994, 348, 361–362.)

Julkunen, Nätti ja Anttila (2004; ks. myös Hochschild 1997) ottavat esille erityisesti keskiluokan kokeman jatkuvan aikapulian ja ansiotyön tunkeutumisen perhe-elämän alueelle. Lisäksi he tarkastelevat puolisoiden välisiä neuvotteluja ajasta ja kotitöiden jaosta käyttäen osuvaa ilmaisua ”uraperheiden aikaneuvottelut”. Neuvottelujen lopputulokseen vaikuttavat paitsi käytettävissä oleva aika (suhteessa puolison käytettävissä olevaan aikaan), myöskin suhteelliset resurssit (tulot suhteessa puolison tuloihin ja muut mahdolliset resurssit, kuten koulutus) sekä tasa-arvoihanteet ja sosialisatio. (Julkunen ym. 2004, 142, 157–159; ks. myös Bianchi ym. 2000, 193–194; Blossfeld & Drobnic 2001, 25–34; Miettinen 2008, 22–31; Takala 2005, 84–85.) Nämä

tekijät eivät kuitenkaan ole toisistaan erillisiä, vaan niillä on monia yhtymäkohtia, mikä siis pätee myös tässä tutkielmassa esiteltyyn kolmeen teoriaan. Sukupuoliroolit ja niihin liittyvät asenteet esimerkiksi muokkaavat miesten ja naisten tekemiä työ- ja perhe-elämään liittyviä valintoja, ja nyky-yhteiskunnissa nämä valinnat johtavat yhdessä siihen, että naisille kertyy useimmiten miehiä vähemmän työkokemusta. Työkokemuksen hankkimisen puolestaan voi nähdä henkilön ansaintapotentiaalia nostavana investointina. Kun miehelle näin kertyy ajan myötä enemmän ansaintapotentiaalia kuin puolisolleen, hänen voi olettaa olevan puolisoaan tuottavampi perheenjäsen. Ansaintapotentiaalia voi kerryttää myös kouluttautumalla. (Blossfeld & Drobnic 2001, 19.) Koulutuksen merkitystä käsitellään seuraavassa luvussa, joka keskittyy suhteellisiin resursseihin.

On esitetty, että ansiotyössä käymisen ja työajan pituuden merkitys olisi jatkuvasti lisääntynyt pariskuntien tehdessä kotityönjakoa koskevia valintoja (Crompton, Brockmann & Lyonette 2005). Tutkimustuloksen ja siitä tehdyn päätelmän taustalla saattaa olla ansiotyön tahdin kiristyminen ja työelämän vaativuuden lisääntyminen, jotka ovat tutkijoiden mukaan ylipäättään hidastaneet miesten tekemän kotityöosuuden kasvua. Vaikka ansiotyön vaativuustason kasvu koskee myös naisia, edellä mainittua johtopäätöstä tukee se, että sekä länsimaissa että muualla miehet tekevät ajallisesti naisia enemmän ansiotyötä. Useissa maissa osa-aikaisuus on tyypillistä nimenomaan naisten ansiotyölle, koska äiti on yleensä vanhemmista se, joka mukauttaa tekemänsä ansiotyön määrää ja ajoitusta perhevelvoitteiden mukaan. Esimerkiksi Ruotsissa, Alankomaissa, Saksassa, Isossa-Britanniassa ja Australiassa on tavallista, että äideiksi tultuaan naiset sekä vähentävät tekemänsä ylityön määrää että vaihtavat kokoaikatyön osa-aikatyöhön. Suomessa naiset menettelevät näin selvästi mainittuja maita harvemmin, mihin vaikuttavat ainakin työmarkkinoiden rakenne sekä työvoima- ja perhepolitiikan piirteet. Vaikka osa-aikatyö helpottaa työn ja perhe-elämän yhteensovittamista, on muistettava, että osa-aikatyöntekijöiden ansiotaso on luonnollisesti kokoaikatyötä tekeviä matalampi, mikä johtaa myös ansiosidonnaisten etuuksien jäämiseen matalammalle tasolle. Osa-aikatyötä ei myöskään välttämättä arvosteta yhtä paljon kuin kokoaikaista työtä, ja sitä leimaavat usein heikot mahdollisuudet edetä työuralla. (Crompton ym. 2005, 223, 228; Roeters & Craig 2014, 185–186.)

Yli kolmen vuosikymmenen ajanjakson kattaneen pitkittäistutkimuksen (Cunningham 2007) mukaan miehet osallistuivat sitä enemmän kotityön tekoon, mitä pidempi työhistoria heidän puolisoilleen oli kertynyt. Saman tutkimuksen mukaan naisten pitkät työpäivät ja korkeat tulot suhteessa puolisoon lisäsivät miehen osallistumista kotitöihin. Niissä kotitalouksissa, joissa naiselle oli kertynyt useita vuosia kokopäiväisessä ansiotyössä, miehet tekivät suuremman osan rutiininomaisista kotitöistä, kuten siivoamisesta ja pyykinpesusta; näissä kotitalouksissa miehen tekemä osuus kotitöistä myös kasvoi tutkimasajanjakson aikana. (Cunningham 2007, 440–441.) Pitkä työhistoria merkitsee investoimista inhimilliseen pääomaan ja korottaa henkilön ansaintapotentiaalia, joten Cunninghamin (2007) tulokset tukevat käytettävissä olevan ajan teorian oletuksia. Tulokset ovat merkittäviä, sillä vastaavia tutkimuksia, joissa samoja pariskuntia on seurattu useampi vuosikymmen, on hyvin vähän.

3.2 Suhteellisten resurssien teoria

Käytettävissä olevat taloudelliset resurssit vaikuttavat suuresti ihmisen toimintamahdollisuuksiin, esimerkiksi kulutus- ja ajanviettomahdollisuuksiin, yhteiskunnassa. Ansiotyöllä ja työmarkkina-asemalla on myös suuri merkitys henkilön identiteetin ja parisuhteen vallanjaon muodostumiselle (Julkunen & Nätti 2002, 242; Korpi 2000, 140). Halko, Mikkola ja Ruuskanen (2010, 11) kiteyttävät ansiotyön lisäävän tekijänsä päätösvaltaa perheessä. Ansiotyössä käyminen ei kuitenkaan välttämättä sinänsä aiheuta päätösvalan lisääntymistä, vaan ilmiöön vaikuttavat keskeisesti ansiotyötä tekemällä saadut resurssit eli ansiotulot. Aiemmin perheen nähtiin olevan yksimielinen kokonaisuus, jossa resurssit jaettiin kunkin perheenjäsenen tarpeiden mukaan. Käytännön tasolla tämän ajateltiin toteutuvan siten, että yksi perheenjäsenistä – yleensä isä perinteisessä ”perheen pään” roolissa – keräsi yhteen kaikki saatavilla olevat resurssit ja sitten jakoi ne perheenjäsenten kesken. 1980-luvulta alkaen on muodostettu myös vaihtoehtoisia malleja, joissa ajatellaan, että perheenjäsenet ajavat pitkälti omia etujaan suhteessa muihin, eikä yhteinen etu siis useimmiten olisikaan korkein tavoiteltu päämäärä. (Ruuskanen 2010, 73.)

Bloodin ja Wolfen (1960; teoksessa Kaittila 2012, 20) kehittämän suhteellisten resurssien teorian (johon viitataan tästä eteenpäin puhumalla lyhyesti resurssiteoriasta) mukaan henkilön omaamat resurssit, kuten koulutus, ammattiasema sekä tulot, lisäävät hänen päätösvaltaansa parisuhteessa ja perheessä. Useimmiten nimenomaan tulot

mielletään henkilön päätösvaltaan vaikuttavaksi resurssiksi (Oinas 2010, 25). Kotityönjaon muodostumiseen vaikuttavista resursseista tulojen merkitystä onkin tutkittu eniten, kun taas muut resurssit ovat jääneet tutkimuksissa selvästi vähäisemmälle huomiolle. Useimmissa resurssiteoriasta liikkeelle lähtevissä tutkimuksissa oletuksena on, että puolisoaan enemmän ansaitsevat tekevät vähemmän kotitöitä kuin puolisonsa. Tämä oletus seuraa ajatuksesta, että suuremmat tulot takaavat paremmat neuvotteluasemat kotityönjaosta sovittaessa. Taloudellinen riippuvuus on mallissa keskeisellä sijalla: vähemmän ansaitsevan puolison toimeentulo on ainakin osittain riippuvainen toisen puolison tuloista, joten hän on enemmän ansaitsevaa puolisoa valmiimpi tekemään myönnytyksiä kotitöiden jaon suhteen. Oletus on sukupuolineutraali eli sen mukaan sillä ei ole merkitystä, onko enemmän ansaitseva puoliso mies vai nainen. (Blossfeld & Drobic 2001, 25–26; Brines 1994.)

Toisaalta niin Suomessa kuin muissakin Pohjoismaissa ja laajemmin länsimaissa ja maailmalla naiset ansaitsevat yleisesti vähemmän kuin miehet ja myös tekevät miehiä enemmän kotitöitä (esim. Napari 2008; Pääkkönen 2010, 102; Ylikännö 2011, 36). Tulojen epätasainen jakautuminen sukupuolten välillä merkitsee sitä, että tulot jakautuvat usein epätasaisesti saman perheen puolisoitten välillä. Parisuhteen ja perheen tasolla tästä seuraa, että nainen tuo kotitalouteen vähemmän tuloja kuin mies. Voidaan siis olettaa, että naiset ovat useammin taloudellisesti riippuvaisia puolisoistaan kuin toisin päin. Vastaavasti tulojen jakautuessa tasaisemmin sukupuolten välillä naisten taloudellisen riippuvuuden puolisoistaan tulisi vähentyä. (Sörensen 2001, 98, 107.) Sörensen (2001, 98) huomauttaakin, että ansiotulot eivät tuo saajalleen vain rahaa vaan myös kontrollivaltaa, itsenäisyyttä ja itsevarmuutta. Tämän näkökulman mukaan naisten miehiä alemmat tulot ylläpitävät sukupuolten välistä eriarvoisuutta. Julkunen ja Nätti (2002, 250) veikkaavat, että taloudellinen tasa-arvoistuminen voisi merkitä tasa-arvoistumista myös perheen sisällä siten, että miehet alkaisivat ottaa enemmän vastuuta kotona. Juuri näin resurssiteorian mukaan tapahtuisikin: mitä pienemmät puolisoitten väliset tuloerot ovat, sitä tasaisemmin kotitöiden tulisi jakautua.

Koulutusta pidetään tulojen ohella merkittävänä resurssina. 1900-luvun aikana väestön koulutustaso kohosi vähitellen. Samalla sukupuolten väliset koulutuserot tasoittuivat, kun naisetkin alkoivat kouluttautua aiempaa pidemmälle. Kehitys on jatkunut samansuuntaisena 2000-luvulla. Suomessa, muualla Euroopassa, Yhdysvalloissa ja jopa

joissakin kehittyvissä maissa etenkin nuorten naisten koulutustaso on jo keskimäärin samanikäisiä miehiä korkeampi.¹ Ilmiö näkyy näissä maissa esimerkiksi korkeakoulujen opiskelijoiden ja opiskelijoiksi hyväksytyjen naisemmistönä. (Mikkola 2010, 218; Therborn 2014; 114–115.) Koulutusalat ovat kuitenkin, ammattialojen tavoin, yhä jakautuneet sukupuolen mukaan. Sosiaali-, terveys- ja opetusalojen opiskelijoista selvästi yli 70 prosenttia on naisia, kun taas rakennus- ja kuljetusalan sekä tekniikan alan opiskelijoista suuri enemmistö on miehiä. Sukupuolten segregatio näkyy jo peruskoulussa ja toisella asteella, kun tytöt ja pojat valikoivat erilaisia oppiaineita ja kursseja. Esimerkiksi lukioissa sukupuolierot tulevat esiin poikien tavassa suosia matemaattisia ja luonnontieteellisiä aineita, kun tytöt puolestaan opiskelevat poikia enemmän kieliä. Lisäksi niissäkin maissa, joissa naiset ovat miehiä korkeammin koulutettuja, miehet ansaitsevat edelleen paremmin. Suomikaan ei tee tästä poikkeusta. (Kuusi, Jakku-Sihvonen & Koramo 2009, 15; Naskali 2010, 283.)

Naisten kohoavan koulutustason pitäisi sekä suhteellisten resurssien teorian että edellä esitellyn käytettävissä olevan ajan teorian mukaan tasoittaa kotityönjakoa, mikäli miesten koulutustaso ei kohoa samaan aikaan vastaavassa suhteessa. Koulutustason voi mieltää joko henkilön ansaintapotentiaalia nostavaksi investoinniksi tai hänen omaamukseen resurssiksi. Tämän vuoksi koulutusta on mahdollista tarkastella käytettävissä olevan ajan teorian ja sen taustalla olevan erikoistumisteessin lisäksi suhteellisten resurssien näkökulmasta. Investointina ansaintapotentiaaliin hankittu koulutus vaikuttaa siihen, kumman puolisoista kannattaa erikoistua ansiotyöhön ja kumman kodin- ja lastenhoitoon. Resurssina koulutus puolestaan lisää haltijansa neuvotteluvaltaa kotityönjaosta päätettäessä. Tulkinta on siis lähtökohtana olevasta teoriasta riippuen hieman erilainen, mutta lopputulos on sama, eli periaatteessa korkeammin koulutetun puolison oletetaan tekevän toista puolisoa pienemmän osan kotityöstä. Naisten korkean koulutustason on havaittu olevan yhteydessä vähäisempään kotitöihin käytettyyn aikaan, kun taas korkeasti koulutetut miehet osallistuvat muita miehiä enemmän kotitöihin. Korkea koulutustaso on lisäksi yhteydessä egalitaarisiin sukupuolirooliasenteisiin, joten koulutuksen ja asenteiden merkitystä voi olla hankala erottaa toisistaan, kun pyritään selittämään kotityönjaon muodostumista. (Coltrane 2000, 1221; Hook 2010, 1504; Miettinen 2008, 25.) Koulutus ei ole sukupuolten välistä

¹ Vuonna 2014 suunnilleen yhtä suurella osalla 15 vuotta täyttäneistä suomalaisista miehistä ja naisista oli jokin peruskoulun jälkeinen tutkinto. Kuitenkin useampi nainen kuin mies oli suorittanut korkea-asteen tutkinnon. (Tilastokeskus 2015c.)

kotityönjakoa selvittäneissä tutkimuksissa ainakaan toistakseksi saanut yhtä suurta huomiota kuin tulot, työmarkkina-asema tai työaika.

Koska naisten työssäkäynti on Suomessa ollut verrattain yleistä, naisten ja miesten tuloerot ovat jo yli kolmenkymmenen vuoden ajan olleet pienemmät kuin useimmissa muissa maissa, tosin Ruotsissa ja Tanskassa ero on ollut Suomeakin pienempi. Keskimäärin suomalaisnaiset ansaitsevat noin 20 prosenttia vähemmän kuin miehet, mutta alakohtainen vaihtelu on melko suurta. Lisäksi äitien ja isien palkkaerot ovat suuremmat kuin lapsettomien naisten ja miesten. Viimeisten 15 vuoden aikana suomalaisnaisten ja -miesten palkkaeroissa ei ole juuri tapahtunut muutoksia, mutta vielä vuonna 1980 keskimääräinen ero oli lähes 27 prosenttia. Naisten tulokehitys Suomessa verrattuna miehiin on siis aiempina vuosikymmeninä ollut suotuisaa, mutta on sittemmin jämähtänyt paikalleen. Muissakin länsimaissa naisten laajempi osallistuminen työelämään etenkin 1980-luvulta alkaen on kaventanut sukupuolten palkkaeroja. (Napari 2010, 160, 162–163; Therborn 2014, 152–153.) Kauhanen ym. (2015, 14–15) toteavat, että naisten jatkuvasti miehiin nähden kohoava koulutustaso saattaa tulevaisuudessa hyvinkin johtaa siihen, että naisten työskentely vaativammissa tehtävissä ja johtavissa asemissa yleistyy. Tämä puolestaan johtaisi vähitellen sukupuolten välisten palkkaerojen kaventumiseen. Toisaalta väestön ikääntyminen voi hidastaa palkkaerojen kaventumista, sillä vanhemmilla työntekijöillä palkkaerot ovat yleensä suuremmat kuin nuorilla.

Miehillä on keskimäärin useammin paremmat tulot kuin puolisoillaan, joten resurssiteorian mukaan miehillä on myös puolisoitaan paremmat mahdollisuudet neuvotella itseään tyydyttävä tulos. Oletettaessa, että kumpikin puolisoista haluaisi tehdä niin vähän kotitöitä kuin mahdollista, on miehillä taloudellisen etulyöntiasemansa vuoksi mahdollista tehdä vähemmän kotitöitä kuin puolisonsa. Teorian mukaan näin ei kuitenkaan olisi kotitalouksissa, joissa nainen ansaitsee miestä enemmän, sillä tällaisessa tilanteessa naisella olisikin puolisoaan paremmat neuvotteluasemat kotitöitä jaettaessa. (Brines 1994, 653–654; Miettinen 2008, 23–27.) Resurssiteoria on saanut tukea etenkin useissa yhdysvaltalaisissa tutkimuksissa (esim. Bianchi ym. 2000; Brines 1994; Greenstein 2000; Mannino & Deutsch 2007). Baxterin (1997) vertailevassa tutkimuksessa sekä resurssiteoria että käytettävissä olevan ajan teoria olivat kaikissa vertailumaissa (Yhdysvallat, Kanada, Ruotsi ja Norja) yhteydessä kotityönjakoon

puolisoiden välillä; sen sijaan sukupuolirooliaasenteiden merkitys kotityönjaon taustatekijänä ei saanut aivan yhtä selvää tukea.

Kaikissa tutkimuksissa resurssiteoria ei kuitenkaan ole ollut yhtä vahvasti yhteydessä kummankin sukupuolen toimintaan. Esimerkiksi Brines (1994) havaitsi resurssiteorian selittävän paremmin naisten kuin miesten kotitöihin käyttämää aikaa. Hankin ja Jürgesin (2007, 414) 50-vuotiaisiin ja sitä vanhempiin pariskuntiin kohdistuneessa tutkimuksessa tulojen ja kotityönjaon yhteys oli merkitsevä vain niissä tapauksissa, joissa nainen ansaitsi miestä vähemmän tai puoliset ansaitsivat suunnilleen yhtä paljon; toisin sanoen yhteys ei ollut merkitsevä, mikäli nainen ansaitsi miestä enemmän. Joissakin tutkimuksissa on jopa havaittu naisten kotityöhön käyttämän ajan lisääntyvän ja miesten vastaavasti vähentyvän tilanteessa, jossa nainen ansaitsee puolisoaan enemmän. Tätä on selitetty niin kutsutulla sukupuolen tuottamisella (doing gender): pariskunnat tiedostavat mieselättäjämallin normatiivisen velvoittavuuden, ja poikkeama tästä mallista on korvattava jotenkin, esimerkiksi pitäytymällä perinteisissä sukupuolirooleissa kotityönjaon osalta. Samalla tavoin pariskunnat saattavat menetellä tilanteessa, jossa nainen on ansiotyössä ja mies työttömänä. (Bittman ym. 2003, 207; Blossfeld & Drobic 2001, 30-31; Brines 1994, 682–683.) Suomalaisilla pariskunnilla vastaavanlaista sukupuolen tuottamista ei ole havaittu (Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005). Suomessa mieselättäjämalli ei ole ollut samalla tavalla vallitseva kuin angloamerikkalaisissa maissa tai Keski- ja Etelä-Euroopassa (Pfau-Effinger 2004, 385–386), joten todennäköisesti suomalaiset pariskunnat eivät koe, että tästä mallista poikkeamista olisi kompensoitava kotityönjaolla.

Sukupuolten välistä työnjakoa, kuten naisten pääasiallista vastuuta tietyistä kotityön tehtävistä, on puolustettu kutsumalla tällaista jakoa ”luonnolliseksi”, mitä käsitellään tarkemmin seuraavassa pääluvussa. Työnjaon pitäminen luonnollisena peittää alleen valtasuhteiden ja makrotason rakenteiden vaikutukset kotityönjakoon. Keskeinen perinteistä kotityönjakoa, jossa nainen vastaa suurimmasta osasta kotitöistä, ylläpitävä makrotason tekijä on työmarkkinoiden rakenne. Naisvaltaisia aloja leimaavat tyypillisesti matala palkkataso, vähäiset ylenemismahdollisuudet, työsuorituksen valvonta, ammattien alhainen arvostus sekä vähäinen työn autonomia. Naisvaltaisillakin aloilla ylimmät johtajat ovat usein miehiä. (Davies & Carrier 1999, 35–38.) Davies ja Carrier (1999) havaitsivat tutkimuksessaan, että naisvaltaisella alalla työskentely lisäsi

sekä miehen että naisen tekemän kotityön määrää, ennen kaikkea osallistumista perinteisiin ”naisten töihin”. Korkea palkkataso ja pitkät työpäivät vähensivät kotityöhön käytettyä aikaa molemmilla sukupuolilla. Davies ja Carrier (1999, 38, 47) esittävät, että puolisoiden työskentely nais- tai miesvaltaisilla aloilla saattaa heijastua kotityönjakoon, mitä he selittävät valtaresurssien epätasaisella jakautumisella eri ammattien kesken. Tällaisissa valtaresursseissa on jossakin määrin kyse palkkauksesta, mutta myös ammatin tarjoamasta statuksesta. Ajatus on mielenkiintoinen, sillä useimmat suhteellisten resurssien teoriaan keskittyvät tutkimukset ottavat huomioon puolisoiden ansiotulot, mutta eivät puolisoiden tekemän ansiotyön muita piirteitä.

Resurssiteoriaa on kritisoitu liiasta yksinkertaistamisesta (Safilios-Rothschild 1970). Se ei myöskään ole saanut juurikaan tukea suomalaisissa tutkimuksissa (Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005). Miettinen (2008, 89) toteaa, että naisten koulutustason ja ansiotulojen kohoamisen suhteessa miehiin tulisi resurssiteorian mukaan näkyä kotitöiden jaon muutoksena, mutta näin ei vaikuta olevan. Takala (2005, 99; ks. myös Greenstein 2000, 322–323) puolestaan kiinnittää huomiota kotitöiden vahvaan sukupuolittuneeseen jakautumiseen naisten vastatessa kodinhoitoon liittyvistä tehtävistä ja miesten sen sijaan erilaisista huoltotöistä. Pelkkään resurssiteoriaan perustuen tällaista jakoa ei pystytä selittämään. Julkunen, Nätti ja Anttila (2004, 157–159) kyseenalaistavat resurssiteorian sukupuolineutraalisuuden. Heidän mukaansa syvälle kulttuuriin juurtunut ajatus naisen perimmäisestä vastuusta kotona voi johtaa puolisoiden suhteellisista resursseista riippumatta siihen, että naiselle lankeaa suurempi osuus kotitöistä. Toisaalta naisilla on havaittu olevan huomattavasti päätösvaltaa perheen kulutuspäätöksissä, vaikka he ansaitsisivat puolisoitaan vähemmän (Wilska 2010, 119). Etenkin Pohjoismaissa, mutta myös muissa länsimaissa, on yleistä, että nainen päättää miestä useammin perheen ruoka- ja vaateostoksista ja hoitaa muutenkin suuren osan kotitalouden arkisista raha-asioista huolehtimalla esimerkiksi laskujen maksusta. Naisen huomattava päätösvalta kotitalouden rahankäytössä on yleisempää pieni- kuin keski- tai suurituloisissa kotitalouksissa. Rahankäytöstä vastaaminen saattaa olla kuormittavaa varsinkin juuri pienituloisissa perheissä, joissa se vaatii erityisen tarkkaa suunnittelua. Ostoksista päättäminen ja muu rahankäytön suunnittelu onkin usein yksi tehtävä muiden joukossa ja kuvastaa pikemminkin naisen kotitalouden velvollisuuksista kantamaa kokonaisvastuuta kuin hänen valta-asemaansa. Kotitalouksien sisäistä eriarvoisuutta taloudellisten resurssien käytön suhteen kuvastaa

se, että naiset tinkivät miehiä enemmän henkilökohtaisista menoistaan, mikäli kotitalous ajautuu taloudellisiin vaikeuksiin. (Takala 2005, 99; Vogler 1998, 692.)

3.3 Sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria

Sukupuolirooli- ja sosialisatioteorian ydin pyrittäessä selittämään kotityönjakoa on siinä, että tasa-arvoa korostavien eli egalitaaristen asenteiden oletetaan johtavan tasaisempaan kotitöiden jakautumiseen puolisoiden välillä, kun taas perinteisiä sukupuolirooleja suosivien eli traditionaalisten asenteiden ajatellaan johtavan naisten korostuneeseen vastuuseen kotona, pyrkimykseen ylläpitää mieselättäjämallia ja myös kotitöiden sukupuolen mukaiseen jakautumiseen. Viimeksi mainittu merkitsee yleisesti ottaen sitä, että naiset erikoistuvat perinteisesti naisille sopiviksi ajateltuihin tehtäviin kuten ruuanlaittoon, pyykinpesuun ja siivoamiseen miesten vastatessa etupäässä erilaisista huolto- ja kunnostustöistä. Tällaista kotitöiden sisäistä, sukupuolittunutta jakautumista ei pystytä selittämään pelkästään ajankäytön tai resurssien pohjalta. Henkilön omien sukupuolirooliasenteiden on ajateltu vaikuttavan kotityön tekemiseen enemmän kuin hänen puolisonsa asenteiden. Puolison asenteillakin on silti merkitystä, sillä varmimmin asenteiden mukaisesti toimitaan silloin, kun puolisoiden sukupuolirooliasenteet ovat samankaltaiset. Tutkimuksissa sukupuolirooliasenteita mitataan tavallisimmin erilaisilla asenneväittämillä. (Coltrane 2000, 1221; Fortin 2005, 417–418.)

Sukupuolirooleilla on yhteys puolisoiden erikoistumiseen tiettyihin tehtäviin. Sosiaalisatioprosessi ohjaa jo varhain tyttöjä ja poikia havainnoimaan ja toimimaan eri tavoin perheen arjessa (Korhonen 2004, 258–259). Asenteet välittyvät lapsille sekä suullisen että sanattoman viestinnän ja muun toiminnan kautta (Moen, Erickson & Dempster-McClain 1997, 282, 291). Omaksuttuja asenteita ja kerran alulle pantuja ja opittuja käytäntöjä on myöhemmin vaikea muuttaa, sillä niillä on taipumus ylläpitää ja vahvistaa itseään (Kaufmann 2010, 211–212; Lammi-Taskula 2004, 185; Miettinen 2008, 30). Tätä voi havainnollistaa siten, että jos nainen alun perin erikoistuu selvemmin kotityöhön ja mies ansiotyöhön, ajan myötä naiselle kertyy huomattavasti enemmän kokemusta ja osaamista kotitöistä ja miehelle puolestaan ansiotyöstä. Kuten edellä esitelty Beckerin (1993) teoriakin osoittaa, erikoistumisen edetessä kannattavuusnäkökulmatkin puoltavat yhä selvemmin sitä, että puoliset säilyttävät ennallaan jo muotoutuneen työnjakonsa. On myös havaittu, että vanhemmaksi tulolla on

tapana muuttaa sukupuolirooleja traditionaalisemmiksi ja näin eriyttää puolisoiden toimintaa ja työuria. Tämä näkyy muun muassa siten, että pienten lasten isät tekevät perheettömiä miehiä pidempiä työpäiviä, kun taas äidit pitävät yleensä koko vanhempainvapaan yksin ja hoitovapaastakin suuremman osan kuin puolisonsa. Perhevapaiden erilainen jakautuminen äidin ja isän kesken saattaa tosin olla paitsi seuraus, myös yhtenä syynä sukupuolijakojen vahvistumiselle: kun äiti on kotona vauvan kanssa, hän tulee samalla huolehtineeksi kodista, eikä pääse irtautumaan tästä vastuusta töihin paluun jälkeenkään. Alle kolmivuotiaista lastaan kotona hoitavat äidit vastaavatkin suuremmasta osuudesta kotitöistä kuin saman ikäisten lasten työssäkäyvät äidit. Suhteellisen traditionaalinen työnjako vanhempien välillä on yleinen erityisesti perheissä, joissa on kaksi tai useampia lapsia. (Härkönen 2014, 104; Julkunen ym. 2004, 156–157; Lammi-Taskula 2004, 167, 185, 191; Lammi-Taskula & Salmi 2014, 75; 95; Raijas & Pakoma 2010, 95; Salin 2014, 119–120; Takala 2005, 92–93.) Lisäksi äidit ansaitsevat keskimäärin vähemmän kuin lapsettomat naiset, kun taas isät ansaitsevat lapsettomia miehiä enemmän. Selityksiä ilmiölle on haettu esimerkiksi äitiyden mukanaan tuomista työurakatkoksista, syrjinnästä sekä henkilökohtaisista mieltymyksistä ja arvoista, mutta selviä yhteyksiä yksittäisten tekijöiden välillä on ollut vaikea löytää. (Napari 2010, 160, 178.)

Sukupuolirooli- ja sosialisatioteorian sekä suhteellisten resurssien teorian yhtymäkohtia havainnollistaa se, että perheen ja yhteiskunnan perinteisten sukupuolirooliasenteiden on todettu heikentävän naisten palkkakehitystä. Tähän johtavina mekanismeina pidetään muun muassa naisten vähäisempää kouluttautumista, kun odotettavissa on lasten synnyttämisestä ja hoivaamisesta johtuvia työurakatkoksia, sekä naisten perheen ehdoilla tekemiä työuravalintoja. Naisille työstä saatava palkka tai ylipäättään saavutukset työuralla eivät välttämättä olekaan yhtä tärkeitä kuin työn ja perheen yhteensovittamisen vaivattomuus. Naiset myös pyrkivät mukauttamaan työaikojaan perhe-elämän tarpeiden mukaan etenkin lasten ollessa pieniä ja valitsevat miehiä useammin osa-aikatyön, jos siihen on mahdollisuus. (Napari 2008, 3–4, 50; Hakim 1998, 140–141; ks. myös Hakim 2002, 434–437.) Tässä yhteydessä on hyvä muistaa, että toisessa luvussa mainitut preferenssit, jotka osaltaan ohjailevat sekä naisten että miesten työ- ja perhe-elämään liittyviä valintoja, eroavat henkilön omaamista sukupuolirooliasenteista. Preferenssiteorian kehittäjä Hakim (2003, 339–340) on todennut, että henkilön preferenssejä ei voi mitata hänen yleisiä asenteitaan

koskevilla kysymyksillä. Sen sijaan henkilön preferenssejä on mahdollista selvittää tiedustelemalla, mitä hän itse pitää parhaana vaihtoehtona itselleen ansiotyön ja perhe-elämän tai ansio- ja kotityön teon suhteen. Preferenssit koskevat siten selvemmin kunkin henkilökohtaisia valintoja kuin sukupuolirooliasenteet.

Kanin (2008a) tutkimuksessa suhteellisten resurssien ja sukupuolirooliasenteiden yhteydestä selvisi, että korkeat ansiotulot suhteessa puolison tuloihin olivat yhteydessä vastaajan vähäisempään kotityöosuuteen verrattuna puolisoon, ja kaikkein eniten kotityötä tekivät pienituloiset, traditionaaliset sukupuolirooliasenteet omaavat naiset. Verrattaessa saman ansiotason omaavia naisia keskenään havaittiin, että traditionaaliset asenteet omaavat naiset tekivät suuremman osuuden kotitöistä suhteessa puolisoonsa kuin egalitaariset asenteet omaavat naiset. Yleisesti ottaen traditionaaliset eli perinteisten sukupuoliroolien säilyttämistä kannattavat asenteet lisäsivät naisten ja vähensivät miesten osallistumista kotityöhön. Tulokset siis tukivat sekä resurssiteorian että sukupuolirooli- ja sosialisatioteorian oletuksia. Cromptonin, Brockmannin ja Lyonnetten (2005) tutkimustulosten perusteella sukupuolirooliasenteiden merkitys kotityönjaon selittäjänä olisi vähentynyt suhteessa muihin kotityönjakoa selittäviin tekijöihin kuten ansiotyössä käymiseen ja tuloihin, ainakin heidän tutkimissaan Isossa-Britanniassa, Norjassa ja Tsekissä.

Naisten ja miesten vanhemmuus eroavat yhä selvästi toisistaan. Vuori (2004, 54–55, 60) käsittelee artikkelissaan sitä, kuinka äitiys näyttäytyy kyseenalaistamattomana yhteiskunnallisen vastuun kenttänä ja isyys puolestaan miehen henkilökohtaisina valintoina. Naiselle on säilytetty luonnolliseksi katsottu ehdoton ja itsestään selvänä pidetty hoivavastuu, miehellä puolestaan vaikuttaa olevan oikeus osallistua hoivaan sikäli kuin hän sitä itse tahtoo. Miesten oikeus olla antamatta hoivaa on perinteisesti hyväksytty, mutta viime vuosikymmeninä etenkin Pohjoismaissa on korostunut ajatus hoivan antamisesta sosiaalisena oikeutena, joka kuuluu kummallekin vanhemmalle. Tästä huolimatta palkaton hoivatyö on edelleen pääosin naisten vastuulla. (Leira 1998, 375; 2002, 84.)

Ajatusta vastuiden eritasoisesta jakautumisesta voi soveltaa hoivan lisäksi laajemminkin kotona tehtävään palkattomaan työhön. Korhonen (2004, 257–262) puhuu tässä yhteydessä ”auttamismallista”: nainen kantaa useimmiten kokonaisvastuun kodista, kun

taas miehen osallistuminen kotitöihin nähdään naisen auttamisena. Naisen kokonaisvastuuseen verrattuna miehen panostus kotitöihin näyttäytyy kestoaltaan rajattuina ”projekteina”. Naisen lähtökohdat ovat näin ollen heikommalla neuvoteltaessa kotitöiden jaosta, sillä kulttuuriin on ikään kuin sisään rakennettuna ajatus, jonka mukaan jotkin tehtävät vain kuuluvat naiselle. Naista voidaan myös pitää luonnostaan miestä kyvykkäämpänä suorittamaan useita kodinhoitoon liittyviä tehtäviä. (Sevón & Huttunen 2004, 158–159.) Miehet ovat lisänneet viime vuosina kotitöihin osallistumistaan jonkin verran, mutta kotitöiden suunnittelu- ja organisointivastuu on säilynyt naisilla (Alberts, Tracy & Trethewey 2011; Windebank 2001). Jokinen (2005) pohtii arjen ja sen osana kotitöiden sukupuolittunutta olemusta ja tämän olemuksen varsin hidasta muuttumista. Hän toteaa arjen hitaan muutoksen suojelevan ihmistä nopeiden yhteiskunnallisten muutosten keskellä tarjotessaan kaivattua jatkuvuutta. Tämän vuoksi arjen ja sen osana kotitöiden sukupuolittuneita käytäntöjä ei helposti kyseenalaisteta. (Jokinen 2005, 9, 47.) Myös Sevón ja Huttunen (2004, 158–159) pohtivat syitä sille, että naiset tekevät yhteiskunnallisista muutoksista huolimatta yhä selvästi enemmän kotitöitä kuin miehet. Tähän liittyen he mainitsevat naisen kotitöihin kytkeytyvän identiteetin sekä kodin puhtaudesta huolehtimisen osana lasten hoivaamista. Puolisoiden erikoistumista erilaisiin tehtäviin on pyritty laajemminkin selittämään sukupuoli-identiteetin kautta (Blossfeld & Drobnic 2001, 32–34). Ajatellaan, ettei ansio- ja kotityön teossa ole kyse vain tiettyjen välttämättömien tehtävien suorittamisesta, vaan sosiaalisen sukupuolen, oman naiseuden ja mieheyden, toteuttamisesta (Baxter 2001, 16).

Julkunen ja Nätti (2002, 249) nostavat esille sen, kuinka miehillä on julkilausumaton oikeus ”valita ensin” muun muassa työpaikkansa ja työaikansa. Naisten osaksi jää sopeutua puolisoitensa valintoihin ja tehdä omat valintansa niiden asettamissa puitteissa. Tämä on linjassa niin kutsutun auttamismallin (Korhonen 2004, 257–262) ja isäroolin valinnaisuuden (Vuori 2004, 54–55) kanssa. Miehen ura ja tulot vaikuttavat kaikkiaan naisen uraa ja tuloja ensisijaisemmilla. Puolisot itse eivät kuitenkaan välttämättä tunnista tällaisen hierarkian olemassaoloa. Jokinen (2005, 47–49) toteaa tasa-arvon vaatimuksen tai normin olevan länsimaisissa nyky-yhteiskunnissa periaatteessa vallitsevassa asemassa, vaikka normia ei esimerkiksi kotitöiden jaon osalta välttämättä noudatetakaan. Kaikki hänen haastateltavansa tunnistivat tasa-arvon normin olemassaolon ja myös peilasivat omia arjen käytäntöjään sitä vasten.

Sukupuolirooli- ja sosialisatioteorian ja kotityönjaon yhteyksiä koskevien tutkimusten tulokset ovat olleet melko vaihtelevia. Baxter (1997) havaitsi egalitaaristen asenteiden olevan yhteydessä naisten vähäisempään osuuteen tehdyistä kotityötunneista Yhdysvalloissa, Kanadassa, Ruotsissa sekä Norjassa; sen sijaan Australian osalta yhteyttä ei löytynyt. Bianchin ym. (2000) tutkimuksessa käytettävissä oleva aika sekä suhteelliset resurssit olivat sukupuolirooliasenteita selkeämmin yhteydessä kotitöiden jakamiseen. Yhdeksi syyksi tähän he arvelivat sukupuolirooliasenteiden mittaamisen vaikeuden verrattuna käytettävissä olevaan aikaan ja suhteellisiin resursseihin. Suomen osalta Miettinen (2008) havaitsi asennoitumisen sukupuolten väliseen työnjakoon vaikuttavan molempien sukupuolten toimintaan; sen sijaan Oinaan (2010) tutkimuksessa asenteet olivat vain heikosti yhteydessä kotityönjakoon. Miettinen (2008, 135) huomauttaa niin suomalaisten miesten kuin naistenkin asenteiden olevan paljon todellista työnjakoa tasa-arvoisempia, eivätkä asenteet siis välttämättä ainakaan lyhyellä aikavälillä heijastu käytäntöön. Toimintaa voi olla käytännön elämässä hankala muuttaa asenteiden suuntaiseksi, ja toisaalta käsitys sosiaalisesti suotavista vastauksista on saattanut vaikuttaa asennekyselyihin annettuihin vastauksiin. Kyse voi olla myös Thompsonin (1991, 192–193) kuvailemasta ilmiöstä eli erilaisista selityksistä, joita puoliset antavat sille, että heidän kotitaloudessaan kotityöt on jaettu tietyllä tavalla, vaikka he periaatteessa kannattaisivatkin kotityön tasaisempaa jakoa sukupuolten välillä. Näihin selityksiin palataan seuraavassa pääluvussa.

Naisten asema työmarkkinoilla vaikuttaa olevan yhteydessä kotityön jaon tasaisuuteen. Mitä useampi nainen tekee ansiotyötä, mitä korkeampiin asemiin naiset keskimäärin työllistyvät ja mitä suuremman osuuden he ansaitsevat yhteiskunnan ansiotuloista, sitä tasaisemmin kotityö jakautuu (Iversen & Rosenbluth 2006, 18; ks. myös Fuwa 2004; Geist 2005), kuten sekä suhteellisten resurssien teorian että käytettävissä olevan ajan teorian mukaan voisi olettaakin. Naisten sijoittuminen työmarkkinoille kertoo laajemminkin heidän asemastaan yhteiskunnassa. Breen ja Cooke (2005) havaitsivat naisten taloudellisen itsenäisyyden yhdistyneenä sekä naisten että miesten tasa-arvoa korostaviin sukupuolirooliasenteisiin olevan yhteydessä suhteellisen tasaiseen kotityönjakoon. Koska lapsuusiän sosialisatio vaikuttaa merkittävästi sukupuolirooliasenteisiin, kasvatuksella sekä muun muassa median kautta välittyvillä mielikuvilla ja arvoilla on tärkeä asema tyttöjen ja poikien suhtautumisessa ja

suuntautumisessa ansio- ja kotityöhön. Sosialisatio heijastuu esimerkiksi kiinnostuksen kohteisiin ja koulutusvalintoihin. (DeMaris & Longmore 1996, 1045; Iversen & Rosenbluth 2006, 18; Jalovaara 2014, 165.)

Asennekyselyiden perusteella suomalaiset kannattavat sukupuolten välistä tasa-arvoa varsin laajasti, oli kyse sitten työmarkkinoista, vanhemmuuteen liittyvien velvoitteiden jakamisesta tai yleisemmin sukupuolten välisestä työnjaosta. Suomalaiset ovat keskimäärin asenteiltaan eurooppalaisittain egalitaarisia, mutta jonkin verran traditionaalisempia kuin muut pohjoismaalaiset. Viime vuosikymmeninä sekä miesten että naisten asenteet ovat tasa-arvoistuneet niin Suomessa kuin maailmanlaajuisestikin. Suomessa, muualla Euroopassa ja laajemminkin maailmalla naiset ovat asenteiltaan jonkin verran miehiä tasa-arvoisempia. (Stickney & Konrad 2007, 807; ks. myös Miettinen 2008, 9.) On muistettava, etteivät asenteet kuvaa ihmisten todellista toimintaa, mikä heikentää sukupuolirooli- ja sosialisatioteorian uskottavuutta työnjaon selittäjänä. Vaikuttaa siltä, että tasa-arvoiset asenteet heijastuvat käytäntöön eri tavoin eri elämänalueilla. Esimerkiksi naisten koulutustaso on Suomessa jo korkeampi kuin miesten, ja naiset osallistuvat laajasti työelämäänsä. Sen sijaan kotitöiden teko ja lasten hoiva ovat yhä jakautuneet sukupuolten välillä epätasaisesti, eikä tasa-arvo näytä toteutuvan myöskään liike-elämän ja politiikan johtopaikkoja jaettaessa. (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 76; Mikkola 2010, 218; Teräsaho & Kupiainen 2015, 10.)

Sukupuolirooliasenteiden vaikutusta miesten ja naisten toimintaan ei yleensä kyseenalaisteta, mutta näiden asenteiden tavallisimpia mittaamistapoja on kritisoitu. On havaittu, että kyselyissä vastaajat valitsevat yleensä sosiaalisesti hyväksytyimmät ja vallitsevien normien mukaiset vastaukset, vaikka vastaaminen tapahtuisi nimettömänä. Mittarien kysymykset on usein aseteltu siten, että ne mittaavat paremmin traditionaalisia kuin egalitaarisia asenteita: egalitaarisuus vaikuttaa kysymysten perusteella olevan lähinnä traditionaalisuuden vastakohta. Kysymykset mittaavat tavallisesti suhtautumista naisten asemaan ja rooleihin, mutta miesten rooleja koskevia kysymyksiä mittarit sisältävät harvemmin. Kansainvälisissä kyselyissä asenneväittämien kääntäminen sujuvasti eri kielille voi tuottaa ongelmia. Kuten edellä todettiin, ihmiset eivät myöskään läheskään aina toimi arvojensa ja asenteidensa mukaisesti. He saattavat esimerkiksi ilmoittaa kannattavansa sukupuolten tasa-arvoa, mutta toimia kuitenkin itse varsin perinteisesti. Tämä ei sinänsä ole ongelmallista mittaamistavan kannalta, kunhan

asenteet ja tosiasiallisen toiminnan muistaa pitää tuloksia tulkitessa erillään. (Coltrane 2000, 1216; McHugh & Frieze 1997, 8.)

Tässä kohtaa on syytä todeta, että vaikka kaikkien kolmen kotityönjaon selitysteorian kohdalla puhutaan puolisoiden välisistä kotityönjakoa koskevista neuvotteluista ja neuvotteluasemista, ei tällaisia neuvotteluja välttämättä varsinaisesti edes käydä, vaan työnjako vaikuttaa ikään kuin muodostuvan itsestään (Kaufmann 1998, 156–171; teoksessa Takala 2005, 85). Ehkä sanaa ”neuvottelu” ei tulisikaan käsittää kovin kirjaimellisesti, vaan ajatella sen kuvaavan niitä mekanismeja, joiden välityksellä puolisoiden välinen kotityönjako muodostuu – riippumatta siitä, tunnistavatko puolisot itse näitä mekanismeja. Kuten Takala (2005, 85) toteaa, myös vaikenemisen voi nähdä aktiivisena tekona, joka osaltaan ylläpitää vallitsevia menettelytapoja.

4 KOTITYÖNJAKO JA OIKEUDENMUKAISUUS

Edellä esitelty kolme teoriaa linkittyvät monin tavoin käsityksiin oikeudenmukaisuudesta. Käytettävissä olevan ajan teoria ja suhteellisten resurssien teoria poikkeavat sukupuolirooli- ja sosialisatioteoriasta sen suhteen, millaisia näkemyksiä oikeudenmukaisuudesta näihin teorioihin liittyy. Kahdessa ensin mainitussa painottuu puolisoiden tosiasiallinen työnjako sekä kotitaloudelle koituvan hyödyn maksimointi. Oikeudenmukaisuuden ajattelallaan olevan sidoksissa niihin resursseihin, joita puoliset luovuttavat yhteiseen käyttöön kotitalouden jäsenten hyvinvoinnin turvaamiseksi, olivat nuo resurssit sitten ansio- ja kotityöhön käytettyä aikaa tai ansiotuloja. Puolisoiden panostukset yhteiseen hyvinvointiin voivat olla laadultaan erilaisia, esimerkiksi toisen puolison erikoistuessa ansio- ja toisen kotityöhön, mutta oikeudenmukaisuuden kannalta keskeistä on, jakautuvatko panostukset tasaisesti vai epätasaisesti puolisoiden välillä. Käytettävissä olevan ajan teorian ja suhteellisten resurssien teorian näkemys oikeudenmukaisuudesta on siten tarkoituksenmukaisuutta painottava, eikä oikeudenmukaisuus sinänsä ole näiden teorioiden keskiössä; kotitöiden oikeudenmukaiseksi koettu jako on ikään kuin puolisoiden hyötylaskelmien tai neuvotteluiden sivutuote. (Nordenmark & Nyman 2003, 183; Ruppanner 2008, 512; Sanchez 1994, 534.) Sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria korostaa henkilökohtaisia arvoja ja ihanteita, sukupuolirooliasenteita sekä odotuksia koetun oikeudenmukaisuuden taustatekijöinä. Kaikki edellä mainitut vaikuttavat siihen, mitä henkilö pitää tavoiteltavana tai ihanteellisena kotitöiden jakamisen lopputuloksena. (Nordenmark & Nyman 2003, 184.) Lisäksi toteutunut kotityönjako ja kokemus oikeudenmukaisuudesta ovat yhteydessä parisuhdetyytyväisyyteen ja toisaalta puolisoiden väliseen kiistelyyn – itse asiassa kyselyiden perusteella juuri kotityöt ovat parisuhteissa yleisin erimielisyyksien aiheuttaja (Kiianmaa 2012, 58–59). Näihin teemoihin palataan tämän pääluvun loppuosassa.

4.1 Monitulkintainen oikeudenmukaisuus

Oikeudenmukaisuus on monitulkintainen käsite, jonka mieltämistavat esimerkiksi suhteessa kotitöihin voivat vaihdella huomattavastikin jopa saman perheen jäsenten kesken. Käsitykset oikeudenmukaisuudesta vaihtelevat esimerkiksi vertailukohdan mukaan. On havaittu, että naisen verratessa tekemänsä kotityön määrää miehensä kotityöpanokseen hän arvioi yleensä kotityönjaon epäoikeudenmukaisemmaksi kuin

silloin, kun hän vertaa miehensä panosta muiden miesten panoksiin. Huomionarvoista on, että toisin kuin yleensä on ajateltu, puoliset eivät läheskään aina vertaa itseään toisiinsa vaan muihin saman sukupuolen edustajiin. Naisten on havaittu vertaavan usein omaa kotityöpanostaan muiden naisten panoksiin ja vastaavasti puolisonsa panosta muiden miesten panoksiin. Taipumus sukupuolten sisäisiin pikemminkin kuin niiden välisiin vertailuihin koskee myös miehiä. Sukupuolten sisäisiä vertailuja suosivien henkilöiden on havaittu olevan tyytyväisempiä kotityönjakoon kuin itseään puolisoonsa vertailevien henkilöiden, mikä koskee etenkin naisia. Odotusten täyttymisellä on myös suuri merkitys oikeudenmukaisuuden kokemuksen syntymiselle. Harva pariskunta ilmoittaa pyrkivänsä kotitöiden tasajakoon, sillä tätä pidetään liian kaavamaisena ja henkilökohtaiseen elämäntilanteeseen sopimattomana tavoitteena. Kun puoliset eivät odotakaan kotitöiden jakautuvan tasaisesti, niiden epätasainen jako on helpompi hyväksyä. Toisaalta tasajaon idean torjumisessa saattaa olla kyse vallitsevan tilanteen oikeuttamisesta, sillä harvassa kotitaloudessa kotityöt on todella jaettu puolisoitten välillä tasaisesti. (DeMaris & Longmore 1996, 1045; Nordenmark & Nyman 2003, 183–184; Ruppner 2008, 511.) Pariskuntien oletetaan yleisesti pyrkivän oikeudenmukaiseen kotitöiden jakoon, mutta tämä oletus on myös kyseenalaistettu. Baxter (2000, 625) esittää, että epätasaisesta kotityönjaosta hyötyvä osapuoli – yleensä mies – ei välttämättä halua lisätä kotityöpanostaan, vaikka tiedostaisikin tilanteen olevan puolisonsa näkökulmasta epäoikeudenmukainen. Työnjaon epäoikeudenmukaiseksi kokevan naisenkin saattaa olla helpompi sopeutua tilanteeseen kuin vaatia siihen muutosta, sillä tällainen vaatimus voisi johtaa kiistelyyn ja pahimmassa tapauksessa parisuhteen päättymiseen. Tällaisessakin tilanteessa kummankin puolison julkilausuttuna toiveena saattaa silti olla kotityönjaon oikeudenmukaisuus.

Sekä naisten että miesten on havaittu usein pitävän epätasaistakin kotityönjakoa oikeudenmukaisena (ks. esim. Frisco & Williams 2003; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Lennon & Rosenfield 1994; Smith ym. 1998). Thompson (1991; ks. myös Deutsch 1975; Major, Bylsma & Cozzarelli 1989) on etsinyt selitystä tilanteelle kehittämällä teoreettisen mallin kotityönjaon oikeudenmukaisuuden arvioinnista. Malli pyrkii vastaamaan kysymykseen, milloin puoliset katsovat kotitalouden resurssien jakautuvan oikeudenmukaisesti. Mallissa keskeisiä ovat odotukset, vertailukohdat sekä tilanteelle annetut selitykset. Odotukset voivat koskea sekä puolisoitten kotityöhön käyttämää

aikaa että erityyppisten kotityöhön sisältyvien tehtävien jakautumista puolisoitten kesken. Odotukset liittyvät siihen, mitä ihmiset tavoittelevat ja arvostavat parisuhteessa sekä perhe- ja työelämässä. On esimerkiksi havaittu, että useimmille naisille sovun säilyttäminen parisuhteessa on tärkeämpää kuin tasaisemmin jaetut kotityöt (Thompson 1991, 184). Odotukset liittyvät edellä mainittuihin preferensseihin (Hakim 2002; 1998), jotka myös koskevat valintoja, tavoitteita, arvoja ja asenteita. Sekä odotukset että preferenssit vaihtelevat henkilöiden välillä, ja niissä saattaa esiintyä väestöryhmien kuten eri sukupuoliin kuuluvien tai eri ikäisten välisiä systemaattisia eroja. Vertailukohdan merkitystä havainnollistaa se, että kysymys oman ja puolison tekemän kotityön määrän riittävydestä on suhteellinen: esimerkiksi kysymykseen ”teenkö vähän vai paljon kotityötä?” voidaan antaa useampia vastauksia, jotka riippuvat siitä, mihin tehdyn kotityön määrää verrataan. Selitykset puolestaan liittyvät tietynlaisen tilanteen oikeuttamiseen; niihin palataan seuraavassa kappaleessa. Epäoikeudenmukaisuuden kokemus syntyy, mikäli odotukset eivät täyty, vertailukohta on kaukainen eikä tilanteen oikeuttavaa selitystä löydy. Vertailukohdan ja odotusten merkityksestä mainittiin jo edellä, ja vaikuttaakin siltä, että ne todella ovat yhteydessä kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen (DeMaris & Longmore 1996, 1045; Nordenmark & Nyman 2003, 183–184; Ruppanner 2008, 511). Thompsonin malli on saanut tukea muistakin tutkimuksista (Baxter 2000; Gager & Hohmann-Marriott 2006; Hawkins, Marshall & Meiners 1995), mutta sen monimutkaisuus ja laajuus vaikeuttavat luotettavien analyysien tekemistä. Samasta syystä useissa edellä mainituissa tutkimuksissa on keskitytty vain joihinkin mallin yksittäisiin piirteisiin, kuten erityyppisten kotitöiden jakautumisen ja koetun oikeudenmukaisuuden väliseen yhteyteen sekä sukupuolten välisiin eroihin kotityön teon vertailukohtien valinnassa.

Thompsonin (1991) mainitsemat selitykset liittyvät yleensä olosuhteisiin, jotka vaikuttavat tietyllä hetkellä pariskunnan tai perheen elämään, tai puolisoitten henkilökohtaisiin ominaisuuksiin. Niillä pyritään vastaamaan kysymykseen, miksi omassa kotitaloudessa kotityönjako on tietynlainen. Selitykset eroavat sukupuolen mukaan, ja tyypillisesti sekä naiset että miehet käyttävät niitä selittääkseen, miksi mies osallistuu kotitöihin naista vähemmän. Thompson (1991, 192–193) mainitsee tavallisimmista selityksistä miehen aikaa vievän ja vaativan ansiotyön sekä sen, että naisilla paitsi ajatellaan olevan enemmän kotitöissä vaadittavaa osaamista, heidän myös ajatellaan pitävän kotitöistä enemmän kuin miesten. Neljännen tyypillisen selityksen

mukaan naiset arvostavat miehiä enemmän siisteyttä, joten on johdonmukaista, että he myös huolehtivat kodin siisteydestä miehiä tunnollisemmin. Useat Thompsonin mainitsevat selitykset vähäiselle osallistumiselle kotityöhön ovat sellaisia, jotka vaikuttavat jostakin syystä olevan hyväksyttäviä miesten, mutteivät naisten, kohdalla. Edellä mainittujen lisäksi tällaisia ovat muun muassa ansiotyöstä johtuva väsymys sekä yleinen kömpelyys. Ylipäänsä puoliset vaikuttavat usein arvostavan miehen kotitalouden hyväksi tekemää työtä, mukaanlukien sekä ansio- että kotityö, naisen tekemää vastaavaa työtä enemmän. Tämä pätee riippumatta siitä, käyvätkö molemmat puoliset ansiotyössä. Tilanteen oikeuttava selitys liittyy olosuhteiden lisäksi prosessiin, jonka myötä tietynlaiseen kotitöiden jakoon on päädytty. Pariskunnat painottavat yleensä sopineensa kotityönjaosta yhdessä ja päätyneensä kumpaakin tyydyttävään ratkaisuun. Ajatus tasapuolisesta neuvottelusta oikeuttaa kotityönjaon riippumatta siitä, minkälaisen tekijöiden vaikutuksesta kotityönjako on todellisuudessa muodostunut tietynlaiseksi. Lopputulos voi olla epätasainenkin, kunhan puoliset kokevat, että siihen on päädytty hyväksyttävin keinoin. (Thompson 1991, 189, 192–193.)

4.2 Kotityöt ja oikeudenmukaisuus aiemmissa tutkimuksissa

Kotityönjaon kokemista oikeudenmukaiseksi on tutkittu selvästi vähemmän kuin toteutunutta kotityönjakoa. Kuten edellä mainittiin, useiden tutkimusten mukaan on tavallista, että sekä naiset että miehet pitävät epätasaistakin kotityönjakoa oikeudenmukaisena (esim. Frisco & Williams 2003; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Lennon & Rosenfield 1994; Smith ym. 1998). Yleisesti ottaen pariskunnat näyttävät hyväksyvän sen, että nainen tekee miestä suuremman osan kotitöistä (Frisco & Williams 2003, 66). Baxter (2000) havaitsi tutkimuksessaan, että selvästi yli puolet naisvastaajista piti kotitöiden jakoa oikeudenmukaisena, vaikka he ilmoittivat tekevänsä selvästi puolisoitaan suuremman osuuden kotitöistä. Myös suurin osa miehistä piti kotityönjakoa oikeudenmukaisena, vaikka he arvioivatkin puolisoitensa tekevän suurimman osan kotitöistä. Naisista suurempi osuus kuin miehistä piti jakoa epäoikeudenmukaisena. (Baxter 2000, 625.) Sekä miehet että naiset siis tiedostivat naisten kantavan päävastuun kotitöistä, mutta pitivät tätä oikeudenmukaisena. Kiinnostavaa on, että puolisoitten arviot kotityön jaon oikeudenmukaisuudesta eivät perustuneet niinkään kotityöhön käytettyyn aikaan kuin kotityön sisältöön: niin naiset kuin miehetkin pitivät tavallisesti kotityönjakoa oikeudenmukaisena, mikäli mies osallistui perinteisiin ”naisten töihin” kuten siivoamiseen, ruoanlaittoon ja

pyykinpesuun. Naisten osallistumisella perinteisiin ”miesten töihin” ei ollut samanlaista vaikutusta. (Baxter 2000, 625–626.) Saman havainnon tekivät myös Lammi-Taskula ja Salmi (2014, 78–79; ks. myös Miettinen 2008, 130): kumpikin puolisoista arvioi parisuhdettaan ja kotityönjakoa myönteisemmin, kun mies osallistui siivoamiseen, ruoanlaittoon ja pyykinpesuun. Baxter (2000, 626) arvelee tuloksen selittyvän pitkälti sillä, että miehen osallistumisella esimerkiksi pyykinpesuun on symbolista arvoa, sillä osallistumisellaan miehen ajatellaan viestittävän pyrkimystään oikeudenmukaiseen kotityönjakoon. Tulkintaa vahvistaa se, ettei tällaiseen osallistumiseen käytetyllä aikamäärällä ollut juuri merkitystä tulosten kannalta.

Käytettävissä olevan ajan teorian sekä resurssiteorian oletusten perusteella kotityönjaon epätasaisuuden hyväksyminen on jossain määrin ymmärrettävää, sillä miehet viettävät keskimäärin naisia enemmän aikaa ansiotyössä, ja heillä on myös naisia korkeammat ansiotulot. Näin ollen sitä, että naiset käyttävät miehiä enemmän aikaa kotityöntekoon, saatetaan pitää oikeudenmukaisena. Toki vaativa ansiotyö pitkine työpäivineen saattaa jo sinänsä rajoittaa kotitöihin osallistumista. Suhteellisten resurssien merkitystä kuvaa se, että pienituloiset naiset ovat suurituloisia tyytyväisempiä epätasaiseen kotityönjakoon. Havaintoa on tulkittu niin, että mitä vahvemmassa riippuvuussuhteessa puolisoonsa nainen on, sitä taipuvaisempi hän on hyväksymään epätasaisenkin kotityönjaon. Riippuvuus synnyttää pyrkimyksiä säilyttää parisuhde ja välttää suhteen päättymisen. (Lennon & Rosenfield 1994, 526.) Toinen tulkinta olisi, että pienituloiset naiset ovat valmiita tekemään suuremman osuuden kotitöistä, koska kotityön teko on heidän tapansa panostaa kotitalouden jäsenten hyvinvointiin. Työssäkäyvät naiset ovat yleensä tyytymättömämpiä kotityönjakoon kuin työssäkäymättömät, ja työssäkäyvien naisten päivittäinen kokonaistyöaika (yhteenlaskettu ansio- ja kotityöhön käytetty aika) onkin työssäkäymättömiä pidempi. Miesten käsityksiin kotityönjaon oikeudenmukaisuudesta oma tai puolison työmarkkina-asema ei sen sijaan juurikaan vaikuta. (Sanchez 1994, 534.)

Koulutustasolla on havaittu olevan merkitystä oikeudenmukaisuuskokemusten kannalta: mitä pidempi koulutus miehellä oli, sitä todennäköisemmin hän piti kotityönjakoa epäoikeudenmukaisena. Samalla tavoin puolison korkea koulutustaso yhdistyi miesvastaajilla kokemukseen epäoikeudenmukaisuudesta. Naisten kokemuksiin oikeudenmukaisuudesta oma tai puolison koulutustaso ei kuitenkaan vaikuttanut.

lääkkäämmät henkilöt ja heistä varsinkin miehet pitävät yleensä kotityönjakoa oikeudenmukaisempana kuin nuoremmat. (DeMaris & Longmore 1996, 1060, 1063; Miettinen 2008, 132.) Vanhempien vastaajien käsitykset oikeudenmukaisesta sukupuolten välisestä työnjaosta saattavat olla erilaiset kuin nuorempien, sillä monet heistä ovat omaksuneet kasvatuksen ja muun socialisaation vaikutuksesta traditionaalisemmat asenteet kuin nuorempien sukupuolvien edustajat. Voi lisäksi olla, että vanhemmat vastaajat eivät enää kyseenalaista kotitaloutensa työnjaon käytäntöjä, jotka ovat jo ehtineet vakiintua tietynlaisiksi ja joihin he ovat tottuneet. (Miettinen 2008, 132.) Asenteiltaan traditionaaliset henkilöt kokevat kotityönjaon useammin oikeudenmukaiseksi kuin egalitaariset vastaajat. Egalitaariset asenteet lisäävät kriittisyyttä kotityönjakoa kohtaan, sillä mitä egalitaarisemmat asenteet henkilö omaa, sitä kauempana kotityönjako todennäköisesti on ihanteellisena pidetystä työnjaosta. Traditionaaliset asenteet puolestaan helpottavat epätasaisenkin työnjaon hyväksymistä. (Braun, Lewin-Epstein, Stier & Baumgärtner 2008, 1152, 1154; Greenstein 1996, 1040.) Edellä mainittuihin päätelmiin on suhtauduttava varauksella, sillä erilaisten taustatekijöiden vaikutusta kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen on toistaiseksi tutkittu melko vähän. Tiettyjen tekijöiden, kuten ansiotyössä käymisen ja koulutuksen, merkitystä suhteessa oikeudenmukaisuuden kokemukseen selvittäneitä tutkimuksia on tehty vain muutamia.

Oikeudenmukaisuuskokemusten selittäminen käytettävissä olevalla ajalla tai suhteellisilla resursseilla vaikuttaa vaillinaiselta, sillä länsimaisissa yhteiskunnissa naisten työssäkäynti on laajaa, mutta naiset kantavat yhä päävastuun kotitöistä. Tästä huolimatta merkittävä osa, joissakin tutkimuksissa jopa suurin osa, sekä naisista että miehistä pitää kotityönjakoa oikeudenmukaisena. Yksi selitysmalli tilanteelle on edellä mainittu sukupuolen tuottaminen: naisen työssäkäynti ja etenkin se, että nainen ansaitsee puolisoaan enemmän, on vastoin perinteistä mieselättäjämallia, josta poikkeamista nainen kompensoi huolehtimalla pääosasta kotitöitä ja jopa lisäämällä tekemänsä kotityön määrää verrattuna aikaan ennen työllistymistään. Vastaavasti mies saattaa vähentää osallistumistaan kotitöihin jäädessään työttömäksi. Koska epätasainen työnjako palvelee sukupuolen tuottamista, tilannetta ei tulkita epäoikeudenmukaiseksi. (Breen & Cooke 2005.) Oletus naisen puolisoaan korkeamman ansiotason yhteydestä epätasaiseen kotityönjakoon on saanut tukea yhdysvaltalaisiin ja australialaisiin

pariskuntiin keskittyneistä tutkimuksista, mutta ei Suomessa (Bittman ym. 2003; Brines 1994; Takala 2005).

Joissakin tutkimuksissa oikeudenmukaisuuden käsitettä ei varsinaisesti mainita, vaan sen sijasta puhutaan esimerkiksi tyytyväisyydestä kotityönjakoon. Todennäköisesti ennen kaikkea juuri kokemus oikeudenmukaisuudesta vaikuttaa siihen, ollaanko kotityönjakoon tyytyväisiä. Kuten edellä todettiin, epätasainenkin kotityönjako saatetaan hyväksyä lukuisista syistä, eivätkä tyytyväisyys kotityönjakoon ja kotityön tosiasiallinen jakautuminen puolisoitten välillä siis aina vastaa toisiaan. Tämä kuvastuu siinä, että osa ihmisistä ilmoittaa olevansa tyytyväisiä hyvinkin epätasaiseen kotityönjakoon (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 78; Nordenmark & Nyman 2003, 182). Lammi-Taskulan ja Salmen (2014, 73–74) tutkimista lapsiperheiden vanhemmista isät olivat keskimäärin selvästi tyytyväisempiä kotityönjakoon kuin äidit. Sen sijaan niissä perheissä, joissa kotityönjako oli suhteellisen tasaista, äidit olivat isää tyytyväisempiä työnjakoon kotitöissä. Tyytyväisimpiä kotitöiden jakoon olivat alle 7-vuotiaiden lasten isät ja tyytymättömmimpiä vastaavasti alle 7-vuotiaiden lasten äidit. Äitien vastauksissa korostui heidän oma vastuunsa kotitöistä, kun taas isät kuvasivat kotityönjakoa tasaiseksi. Sekä äitien että isien mukaan lastenhoito jakautui vanhempien välillä kotityötä tasaisemmin, ja vanhemmat olivat tyytyväisempiä lastenhoidon kuin kotityön jakoon lasten iästä riippumatta. (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 74, 76, 78.)

Kotityöhön liittyviä epäoikeudenmukaisuuden kokemuksia kuvastaa se, että kotitöiden jako on melko yleinen puolisoitten välisten erimielisyyksien aiheuttaja. Vuoden 2012 tasa-arvobarometrin mukaan kotityönjako oli kysytyistä asioista kaikkein yleisin kiistelyn aihe: sekä naisista että miehistä noin puolet (naisista 47 ja miehistä 44 prosenttia) ilmoitti kotityönjaon aiheuttaneen kiistaa parisuhteessaan. Niiden vastaajien osuus, jotka ilmoittivat kotitöiden jaon aiheuttaneen paljon tai jonkin verran erimielisyyttä puolisoitten välillä, ei ollut muuttunut vuodesta 2001 vuoteen 2012. (Kiianmaa 2012, 58–59; kotitöistä ristiriitojen aiheuttajana ks. myös Lyonette & Crompton 2014, 24; Paajanen 2003; Ross & van Willigen 1996.) Samaten lapsiperheisiin kohdistuneessa tutkimuksessa (Salmi & Lammi-Taskula 2014, 42–43) kotitöihin liittyvien riitojen yleisyyden havaittiin säilyneen vakiona vuosien 2006 ja 2012 välillä. Äidit olivat ilmoittaneet kotityön aiheuttavan kiistelyä parisuhteessaan

useammin kuin isät, ja he olivat myös arvioineet kotityön jakautuneen kotitaloudessaan epätasaisesti isiä useammin.

Kotitöiden jakoa koskevat erimielisyydet heikentävät tyytyväisyyttä parisuhteeseen. Puolisot arvioivat kielteisemmin esimerkiksi ymmärretyksi tulemista, yhdessä tekemistä, yhteenkuuluvuuden tunnetta ja sukupuolielämää, mikäli kotityöt on perheessä jaettu epätasaisesti. Puolisot kiistelevät kotitöistä puolestaan sitä vähemmän, mitä tasaisemmin kotityöt, erityisesti perinteiset ”naisten työt” eli siivous, pyykinpesu ja ruoanlaitto, on taloudessa jaettu. Tasaisempi kotityönjako on myös yhteydessä suurempaan tyytyväisyyteen parisuhteessa. Erityisesti naiset ovat tyytyväisiä sekä kotityönjakoon että parisuhteeseensa silloin, kun kotityöt on jaettu tasaisesti. (Lammi-Taskula & Salmi 2014, 78–79; ks. myös Lavee & Katz 2002.) Mitä tyytyväisempiä parisuhteeseensa puolisot ovat, sitä taipuvaisempia he ovat pitämään kotityönjakoa oikeudenmukaisena riippumatta siitä, miten kotityöt on tosiasiallisesti jaettu (Smith ym. 1998, 324). Smith ym. (1998, 307, 324) pohtivat, että parisuhteeseensa tyytyväisten ja kotityönjakoa oikeudenmukaisena pitäneiden vastaajien suuri osuus käytetyssä aineistossa saattaa johtua suurelta osin sosiaalisista normeista, jotka ovat ohjanneet kysymyksiin vastaamista. Näiden normien mukaan parisuhdetyytyväisyyttä tai työnjakoon liittyvää oikeudenmukaisuutta ei sovi kyseenalaistaa, sillä samalla saattaisi tulla kyseenalaistaneeksi itse parisuhteen.

5 TUTKIMUSASETELMA

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan puolisoiden välistä kotityönjakoa ja kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta. Tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- 1) Voiko sosiodemografisten tekijöiden, käytettävissä olevan ajan teorian, suhteellisten resurssien teorian ja sukupuolirooli- ja sosialisatioteorian pohjalta selittää puolisoiden välistä kotityönjakoa?
- 2) Selittävätkö sosiodemografiset tekijät, toteutunut kotityönjako, käytettävissä oleva aika, suhteelliset resurssit ja sukupuolirooliasenteet kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta?

Kuten tutkielman teoriaosion kolmannesta ja neljännestä luvusta ilmeni, ensimmäiseen tutkimuskysymykseen liittyviä aiempia tutkimuksia on tehty huomattavasti enemmän kuin toiseen tutkimuskysymykseen liittyviä. Olen valinnut kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta mahdollisesti selittävät tekijät sen perusteella, minkä tekijöiden yhteyttä oikeudenmukaisuuden kokemukseen aiemmissa tutkimuksissa (esim. Baxter 2000; Braun ym. 2008; DeMaris & Longmore 1996; Frisco & Williams 2003; Greenstein 1996; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Lennon & Rosenfield 1994; Miettinen 2008; Sanchez 1994; Smith ym. 1998) on selvitetty. Samalla nämä tekijät kytkeytyvät – sosiodemografisia tekijöitä lukuun ottamatta – kolmeen kotityönjaon selitysteoriaan, sillä samoja tekijöitä (käytettävissä oleva aika, suhteelliset resurssit ja sukupuolirooliasenteet) käyttäen selvitetään, kyetäänkö teorioiden avulla selittämään kotityönjakoa.²

Aineistona käytän Tilastokeskuksen keräämää ISSP (International Social Survey Programme) Perhe, työ ja sukupuoliroolit IV -aineiston Suomen aineistoa vuodelta 2012. Aineiston teemoja ovat perhe, työ ja kotityöt. Vastaajia pyydettiin arvioimaan väittämiä, joiden avulla kartoitettiin heidän asenteitaan muun muassa naisten työssäkäyntiä ja kotitalouden työnjakoa kohtaan. Lisäksi vastaajilta kysyttiin esimerkiksi kotityön teosta, kotityönjaon oikeudenmukaisuudesta, päätöksenteosta kotona, stressin kokemisesta, onnellisuudesta ja terveydentilasta. Aineiston perusjoukkona ovat 15–74-vuotiaat suomalaiset. Otanta suoritettiin systemaattisella

² Braunin ym. (2008) artikkeli on hyvä esimerkki siitä, millä tavoin kotityönjaon kolme selitysteoriaa (käytettävissä olevan ajan teoria, suhteellisten resurssien teoria sekä sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria) ja kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus voivat linkittyä toisiinsa.

satunnaisotannalla väestötietokannasta, ja keruuvälineenä käytettiin kirjeitse lähetettyä strukturoitua kyselylomaketta. Vaihtoehtoisesti oli mahdollista vastata Internet-kyselyyn. Otokoko oli 2500 ja lomakkeita palautettiin 1171, joten aineiston vastausprosentti on 47. Koska tämä tutkimus kohdistuu samassa kotitaloudessa asuvien puolisojen väliseen kotityönjakoon, aineisto on rajattu tutkimuksen toteuttamiseksi vain avio- tai avoliitossa eläviin vastaajiin, joita on aineistossa yhteensä 806.³

Selitettävät muuttujat

Selitettävänä muuttujina analyysissä ovat kotityön jakautuminen puolisojen välillä sekä kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus, joiden jakaumat on esitetty taulukossa 1. *Kotityön teosta* aineistossa kysytään, montako tuntia viikossa vastaaja itse keskimäärin käyttää kotitöihin, kun mukaan ei lasketa lastenhoitoa ja vapaa-ajan toimintaa. Samalla tavoin vastaajan puolison osalta kysytään, montako tuntia viikossa keskimäärin tämä käyttää kotitöihin, kun mukaan ei lasketa lastenhoitoa ja vapaa-ajan toimintaa. Lastenhoitoa ei siis lasketa tutkimuksessa osaksi kotitöitä. Samalla tavoin on tehty useissa muissakin tutkimuksissa (esim. Brines 1994; Miettinen 2008; Oinas 2010). Tällainen ratkaisu on siksikin perusteltu, ettei perusjoukkoa ole rajattu vain joko lapsiperheisiin tai lapsettomiin pariskuntiin, joten lastenhoidon ottaminen mukaan analyysiin vaikeuttaisi tulosten tulkintaa. Toisaalta Lammi-Taskula (2004, 184) osoittaa, että lapsiperheissä suuren osan kotitöistäkin voi nähdä osana lapsista huolehtimista. Tällaisia toimintoja ovat ainakin ruoanlaitto, pyykinpesu sekä siivoaminen. Lasten olemassaolon voi siis ajatella heijastuvan kotitöihin käytettyyn aikaan kysymyksen muotoilusta huolimatta. Tällaista välillistä vaikutusta on mahdotonta sulkea pois, mutta se on hyvä tiedostaa. Aineistoon sisältyvät erikseen vastaajan ja puolison perheenjäsenistä huolehtimiseen käytettyä aikaa mittaavat muuttujat, joita ei siis käytetä tutkimuksen analyysissä.

Kotityön tekoa mittaavassa kysymyksessä mainittu ”vapaa-ajan toiminta” on hieman monitulkintainen käsite, saatetaanhan kotitöitäkin, kuten ruoanlaittoa, pitää toisinaan

³ ISSP-aineisto on tutkimuksen toteuttamisen kannalta sikäli puutteellinen, ettei siinä kysytä puolison sukupuolta. Koska tutkimuksen aiheena on kotitöiden jakautuminen nimenomaan eri sukupuolia edustavien puolisojen kesken, tämä vaikuttaa ongelmalliselta. Voidaan kuitenkin olettaa, että samaa sukupuolta olevien pariskuntien määrä on aineistossa niin pieni, ettei sillä ole analyysien kannalta merkitystä. Esimerkiksi Oinas (2010) on ratkaissut saman ongelman tutkimuksessaan toteamalla, että toisessa tutkimusaineistossa (vuoden 2004 ESS-aineisto) homoseksuaalisessa parisuhteessa eli vain yksi vastaaja eli 0,2 prosenttia kaikista kahden ansaitsijan perheessä elävistä vastaajista. ISSP-aineistossa kolme vastaajaa (0,3 prosenttia vastaajista) on ilmoittanut elävänsä rekisteröidyssä parisuhteessa.

vapaa-ajan toimintana. Pääsääntöisesti kotityön tekoon käytettyä aikaa ei kuitenkaan mielletä vapaa-ajaksi, sillä useat kotityöt ovat sellaisia, että ne on välttämätöntä suorittaa tietyin väliajoin kotitalouden jäsenten hyvinvoinnin turvaamiseksi (Miettinen & Rotkirch 2012, 16). On myös huomioitava, että arvionvarainen tieto kotityöhön käytetystä ajasta ei ole yhtä luotettava kuin ajankäyttöpäiväkirjaan perustuva (Kan 2008, 381). Pohjaan kuitenkin analyysit kunkin vastaajan tekemiin arvioihin omista ja puolisonsa kotityötunneista, sillä ajankäyttöaineistoa ei ole tässä tapauksessa käytettävissä.

Analyyseissa tarkastellaan vastaajan suhteellista, ei absoluuttista, osuutta tehdystä kotityöstä. Suhteellisten kotityöosuuksien tarkastelu mahdollistaa eri kotitalouksiin kuuluvien henkilöiden vertaamisen keskenään, mikä olisi absoluuttisia kotityöosuuksia käytettäessä hankalaa. Absoluuttisten osuuksien vertaamisen vaikeuden aiheuttaa se, että eri kotitalouksissa kotityöhön käytetyt tuntimäärät vaihtelevat keskenään huomattavasti: ISSP-aineistossa avio- tai avoliitossa elävien vastaajien ja heidän puolisoidensa yhteenlaskettujen kotityötuntien vaihtelu on kahdesta tunnista 80 tuntiin viikossa.

Kotityönjakoa mittaavaa selitettävää muuttujaa muodostettaessa laskettiin ensin yhteen vastaajan ja puolison viikoittaiset kotityötunnit, minkä jälkeen laskettiin vastaajan osuus tehdyistä kotityötunneista. Koska kotityöosuuden jakauma on jatkuvana muuttujana melko epätasainen (ks. liitekuvio 1), kotityönjaon mittarina käytetään luokiteltua kotityöosuutta. Vastaajan osuus kotityötunneista luokiteltiin kolmeluokkaiseksi: 1. Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa, 2. Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä, 3. Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa. Luokkia vastaavat vastaajan kotityöosuudet ovat seuraavat: 1. Vastaaja tekee 0–35 % vastaajan ja puolison yhteenlasketuista viikoittaisista kotityötunneista, 2. Vastaaja tekee 36–65 % kotityötunneista, 3. Vastaaja tekee 66–100 % kotityötunneista. Kolmeluokkainen jaottelu kotityöosuutta mittaavassa muuttujassa ja seuraavaksi esiteltävissä kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta, ikää, ansiotyöosuutta, tuloosuutta ja koulutusta mittaavissa muuttujissa on melko karkea, mutta useampiluokkaisten jaottelujen käyttö olisi ollut havaintomäärien vähäisyyden vuoksi hankalaa.

Kotityönjaon koetun oikeudenmukaisuuden mittarina aineistossa on kysymys, jossa tiedustellaan, mikä viidestä vaihtoehdosta kuvaa parhaiten kotitöiden jakautumista vastaajan ja puolison välillä. Vastausvaihtoehtojen ääripäät ovat 1. Teen paljon suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista ja 5. Teen paljon pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista. Muuttuja luokiteltiin kolmeluokkaiseksi, jolloin luokiksi tulivat 1. Vastaaja kokee tekevänsä suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista, 2. Vastaaja kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä sekä 3. Vastaaja kokee tekevänsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista.

Selittävien muuttujien jakaumat näkyvät taulukosta 1. Muuttujien jakaumia eritellään tarkemmin kotityönjaon osalta kuudennen pääluvun ja koetun oikeudenmukaisuuden osalta seitsemännen pääluvun alussa.

Taulukko 1. Analyyseissa käytettävien selittävien muuttujien jakaumat

Vastaajan ja puolison välinen kotityönjako, % (N)	
Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	20 (152)
Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä	44 (344)
Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa	36 (278)
Yhteensä	100 (774)
Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus, % (N)	
Vastaaja kokee tekevänsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	21 (167)
Vastaaja kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä	50 (398)
Vastaaja kokee tekevänsä suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	29 (233)
Yhteensä	100 (798)

Selittävät muuttujat

Analyyseissa käytettävät selittävät muuttujat ovat sukupuoli, ikä, tulo-osuus, koulutustaso, työmarkkina-asema, ansiotyöhön käytetty aika sekä sukupuolirooliasenteet. Lisäksi kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta tarkasteltaessa selittävänä muuttujana on edellä kuvattu vastaajan kotityöosuus. Tuloja, koulutusta, työmarkkina-asemaa, ansiotyöhön käytettyä aikaa ja kotityön tekoa mittaavat muuttujat eivät kuvaa vastaajan tilannetta absoluuttisesti vaan suhteellisesti, sillä kyseiset muuttujat on muodostettu suhteuttamalla vastaajan tiedot puolison tietoihin. Selittävien muuttujien jakaumat on koottu taulukkoon 2.

Selittävästä muuttujasta sukupuoli ja ikä edustavat *sosiodemografisia tekijöitä*. Kunkin vastaajan ikä on laskettu syntymävuoden perusteella, ja näin muodostettu ikä-muuttuja

on luokiteltu kolmeluokkaiseksi siten, että vastaajat jakautuvat 21–40-vuotiaisiin, 41–60-vuotiaisiin ja 61–74-vuotiaisiin.⁴

Käytettävissä olevan ajan mittareina käytetään puolisoiden vastaamishetken työmarkkina-asemia (tekevätkö he ansiotyötä vai eivät) ja ristiintaulukoinneissa myös viikoittaista ansiotyöaika. Multinomiaalisessa logistisessa regressioanalyysissä käytettävissä olevan ajan mittarina on pelkästään puolisoiden työmarkkina-asemien yhdistelmä, sillä ansiotyöaika mittaavan muuttujan hyvin epätasainen jakauma (ks. taulukko 2) vaikeuttaisi huomattavasti monimuuttuja-analyysien tekoa. Lisäksi kyseisen muuttujan lisääminen regressiomalleihin vähentäisi niihin tulevien havaintojen määrää lähes puolella.

Aineistoon sisältyvät kysymykset vastaajan ja puolison ansiotyön tekemisestä vastaamishetkellä, ja näiden kysymysten pohjalta on muodostettu vastaajan ja puolison työmarkkina-asemien yhdistelmiä kuvaava muuttuja. Muodostetun muuttujan luokat ovat 1. vastaaja ja puoliso ansiotyössä, 2. vastaaja ansiotyössä, puoliso ei, 3. vastaaja ei ansiotyössä, puoliso on, sekä 4. kumpikaan ei ansiotyössä.

Työajan pituuden mittari on muodostettu kysymyksistä, joissa tiedustellaan sekä vastaajan että tämän puolison keskimääräistä viikoittaista työaika tunteina, ylityöt mukaan lukien. Ansiotyöaika mittaavat muuttujat eivät sisällä työttömiä työnhakijoita eivätkä työmarkkinoiden ulkopuolella olevia, kuten eläkeläisiä. Vastaajan osuus puolisoiden viikoittaisista ansiotyötunneista laskettiin ja tämä osuus luokiteltiin kolmeluokkaiseksi samaan tapaan kuin vastaajan kotityöosuus: 1. Vastaaja tekee selvästi vähemmän ansiotyötä kuin puolisonsa, 2. Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon ansiotyötä, 3. Vastaaja tekee selvästi enemmän ansiotyötä kuin puolisonsa. Luokkia vastaavat prosenttiosuudet ovat samat kuin kotityöosuuden kohdalla.

Tilapäisesti poissa ansiotyöstä perhevapaan, palkattoman vapaan tai muun samankaltaisen syyn vuoksi olevia pyydettiin vastaamaan työmarkkina-asemaa ja

⁴ Joidenkin analyysien tulosten esittelyn yhteydessä puhutaan nuoremmista ja vanhemmista pariskunnista, vaikka iän mittarina käytetään ainoastaan vastaajan luokiteltua ikää. Puolison siis oletetaan olevan vastaajan kanssa suunnilleen saman ikäinen. Näin voidaan menetellä, sillä aineistossa vastaajan ja puolison iän korrelaatio on positiivista ja voimakasta.

työaikaa koskeviin kysymyksiin tavanomaisen työtilanteensa mukaan. Sama vastaamisohje koski myös puolison tietojen ilmoittamista. Aineistosta ei saada selville, ketkä vastaajista ja puolisoista ovat mahdollisesti tilapäisesti poissa ansiotyöstä. Tämä saattaa vaikuttaa tuloksiin, sillä tiedetään esimerkiksi, että perhevapaalla olevat tekevät enemmän kotityötä kuin ansiotyössä kävijät (Aalto & Varjonen 2005, 24; Lammi-Taskula & Salmi 2014, 76; Miettinen & Rotkirch 2012, 58–59; Pääkkönen 2010, 149, 151). Todennäköisesti tilapäisesti poissa ansiotyöstä olevien osuus ei kuitenkaan ole aineistossa kovin suuri.

Suhteellisten resurssien mittareina käytetään tuloja sekä koulutusta. Suhteellisten tulojen mittarina toimii kysymys, joka käsittelee puolisoiden tulojen eroa ja eron suuruutta. Tuloja koskeva kysymys koskee myös muita kuin ansiotuloja, sillä kysymystekstin muotoilu on sanatarkasti: ”Kun otetaan huomioon kaikki tulonlähteet, onko sinulla vai puolisolasi suuremmat tulot?” Ansiotulojen lisäksi kysymys käsittää siis esimerkiksi pääomatulot ja sosiaalietuudet. Tämä ei kuitenkaan ole ongelma, sillä resurssiteoria ei varsinaisesti erottele tulojen tyyppiä, kunhan ne kohdentuvat selvästi jommallekummalle puolisoista. Kysymykseen oli annettu valmiiksi kahdeksan vastausvaihtoehtoa: 1. Puolisollani ei ole tuloja, 2. Minulla on paljon suuremmat tulot, 3. Minulla on suuremmat tulot, 4. Meillä on suunnilleen samansuuruiset tulot, 5. Puolisollani on suuremmat tulot, 6. Puolisollani on paljon suuremmat tulot, 7. Minulla ei ole tuloja, 8. En tiedä. Muuttuja luokiteltiin uudelleen kolmeluokkaiseksi siten, että uusiksi luokiksi tulivat 1. Vastaajalla on selvästi suuremmat tulot kuin puolisolalla (sisältää alkuperäisen muuttujan luokat 1, 2 ja 3), 2. Vastaajalla ja puolisolalla on suunnilleen samansuuruiset tulot (alkuperäisen muuttujan luokka 4), 3. Puolisolla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla (alkuperäisen muuttujan luokat 5, 6 ja 7). Alkuperäisen muuttujan luokista vaihtoehto ”en tiedä” luokiteltiin kuuluvaksi puuttuviin havaintoihin. Tämän vaihtoehdon oli valinnut viisi vastaajaa.

Koulutusta olisi periaatteessa mahdollista käsitellä sekä käytettävissä olevan ajan teorian että suhteellisten resurssien teorian näkökulmasta, mitä pohdittiin luvussa 3.2. Tässä tutkimuksessa koulutus mielletään ennen kaikkea resurssiksi. Koulutustason osalta aineistoon sisältyvät sekä vastaajan että puolison korkeinta loppuun suoritettua kouluaastetta mittaavat muuttujat. Kumpaankin muuttujaan sisältyi yhdeksän luokkaa, joista ensimmäinen oli ”vielä peruskoulussa” ja viimeinen ”yliopisto, ylemmän asteen

tutkinto”. Muuttujat luokiteltiin ensin uudelleen kolmeluokkaisiksi, jolloin luokiksi tulivat 1. kansa-, kansalais- tai peruskoulu, 2. ammattikoulu tai lukio sekä 3. korkeakoulutus. Vielä peruskoulussa olevat luokiteltiin puuttuviksi havainnoiksi. Heitä oli vastaajista kaksi, mutta puolisoista ei yhtään. Uudelleen luokiteltujen muuttujien pohjalta luotiin uusi muuttuja, joka kuvaa vastaajan ja puolison koulutustasojen yhdistelmää. Tämän muuttujan luokat ovat 1. vastaajan koulutustaso on korkeampi kuin puolisoilla, 2. vastaajalla ja puolisoilla on suunnilleen sama koulutustaso ja 3. puolison koulutustaso on korkeampi kuin vastaajalla.

Sukupuolirooliasenteiden mittari on muodostettu sukupuolirooliasenteita koskevista väittämistä. Sukupuolirooliasenteita mitataan aineistossa kahteen kysymykseen sisältyvillä seitsemällä väittämällä, joissa tiedustellaan, mitä mieltä vastaaja on sukupuolten rooleista ja työnjaosta. Vastausvaihtoehtoja on viisi asteikolla 1. täysin samaa mieltä – 5. täysin eri mieltä sekä vaihtoehto ”en osaa sanoa”. Käytetyt väittämät sekä niiden jakaumat on esitetty liitetaulukossa 1. Puolison sukupuolirooliasenteita aineistosta ei saada selville.

Viidestä sukupuolirooliasenneväittämästä muodostettiin summamuuttuja, jota käytetään analyyseissa. Muodostetun summamuuttujan reliabiliteettia testattiin alfa-kertoimella. Reliabiliteetti merkitsee sitä, että summamuuttujaan valittavat muuttujat mittaavat keskenään samaa asiaa. Yleisimmin ajatellaan, että alfa-kertoimen arvon pitäisi olla yli 0,7, jotta summamuuttujaa voi pitää luotettavana. (Tähtinen, Laakkonen & Broberg 2011, 53.) Reliabiliteettitestauksen perusteella päädyttiin jättämään pois kaksi seitsemästä väittämästä eli väittämä, jonka mukaan sekä miehen että naisen tulee osallistua perheen toimeentulon hankkimiseen ja väittämä, jonka mukaan kotirouvana oleminen on yhtä antoisaa kuin ansiotyön tekeminen. Jos mainitut kaksi väittämää sisällytettäisiin summamuuttujaan, muuttujan reliabiliteetti alfa-kertoimella mitattuna olisi 0,67. Kun nämä väittämät jätetään pois, alfa-kerroin saa arvon 0,74. Ennen summamuuttujan muodostamista muuttujien arvo 8 = ”en osaa sanoa” luokiteltiin puuttuviksi havainnoiksi. Lisäksi ensimmäisen väittämän (ks. liitetaulukko 1) koodaus käännettiin vastaamaan muiden muuttujien koodausta. Tämän jälkeen kaikissa muuttujissa pienet arvot merkitsivät traditionaalista asennetta ja suuret arvot egalitaarista asennetta, ja sama pätee muodostettuun summamuuttujaan. Summamuuttuja saa arvoja välillä 1–25.

Vastaavasti kuin toteutuneen kotityönjaon kohdalla, kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta selittävinä muuttujina käytetään sosiodemografisia tekijöitä mittaavia muuttujia ja käytettävissä olevaa aikaa, suhteellisia resursseja sekä sukupuolirooliasenteita mittaavia muuttujia. Lisäksi selvitetään, selittääkö toteutunut kotityönjako eli vastaajan kotityöosuus kotityönjaon kokemista oikeudenmukaiseksi. Näille muuttujille tehtyjä muunnoksia on kuvattu edellä.

Multinomiaalisia logistisia regressioanalyyseja varten kotityönjakoa, tuloja ja koulutusta mittaavista muuttujista on luotu lisäksi uudelleen luokitellut muuttujat, joissa keskimmäisen ja viimeisen luokan järjestys on vaihdettu keskenään. Tämä on tehty siksi, että multinomiaalisessa regressioanalyysissä selittävien muuttujien viimeinen luokka on automaattisesti referenssikategoriana, ja muuttujien uudelleen luokittelu tekee analyysien tulkinnasta yksinkertaisempaa. Uudelleen luokittelusta johtuen kyseisten muuttujien luokat ovat ristiintaulukoissa eri järjestyksessä kuin multinomiaalisten regressioanalyysien tuloksia esittelevissä taulukoissa, mutta analyysien tuloksiin tämä ei vaikuta. Taulukossa 2 nämä muuttujat esitetään ennen niiden luokittelemista uudelleen.

Taulukko 2. Analyysseissa käytettävien selittävien muuttujien jakaumat

Sosiodemografiset tekijät	
Sukupuoli, % (N)	
Miehet	46 (368)
Naiset	54 (438)
Yhteensä	100 (806)
Ikä, % (N)	
21–40-vuotiaat	22 (173)
41–60-vuotiaat	39 (313)
61–74-vuotiaat	40 (320)
Yhteensä	100 (806)
Käytettävissä oleva aika	
Vastaajan ja puolison työmarkkina-asemien yhdistelmä, % (N)	
Vastaaja ja puoliso ansiotyössä	53 (418)
Vastaaja ansiotyössä, puoliso ei	12 (91)
Vastaaja ei ansiotyössä, puoliso on	12 (92)
Kumpikaan ei ansiotyössä	24 (192)
Yhteensä	100 (793)
Työajan pituus suhteessa puolison työaikaan, % (N)	
Vastaaja tekee selvästi vähemmän ansiotyötä kuin puolisonsa	6 (24)
Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon ansiotyötä	89 (385)
Vastaaja tekee selvästi enemmän ansiotyötä kuin puolisonsa	6 (24)
Yhteensä	100 (433)
Suhteelliset resurssit	
Tulot, % (N)	
Vastaajalla on selvästi suuremmat tulot kuin puolisollla	37 (294)
Vastaajalla ja puolisollla on suunnilleen samansuuruiset tulot	22 (178)
Puolisolla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla	41 (325)
Yhteensä	100 (797)
Koulutus, % (N)	
Vastaajalla on korkeampi koulutus kuin puolisollla	21 (168)
Vastaajalla ja puolisollla on suunnilleen sama koulutustaso	61 (485)
Puolisolla on korkeampi koulutus kuin vastaajalla	18 (144)
Yhteensä	100 (797)
Sukupuolirooliasenteet	
Vastaajan sukupuolirooliasenne, asteikko, ka. (N)	
Summamuuttuja viidestä asenneväittämästä; pienet arvot = traditionaalinen, suuret arvot = egalitaarinen	1–25, 18 (800)

Tutkimusmenetelmät

Analyysimenetelminä käytetään kuvailevia ja selittäviä tilastollisia menetelmiä. Aluksi kuvataan lyhyesti selitettävien muuttujien jakaumia, minkä jälkeen tarkastellaan muuttujien kahdenvälisiä yhteyksiä ristiintaulukoinneilla. Ristiintaulukointi on menetelmä, jolla tarkastellaan kategoristen muuttujien välisiä yhteyksiä. Kun

ristiintaulukointi yhdistetään esimerkiksi khin neliö -testiin, kuten tässä tutkimuksessa, saadaan selville, vallitseeko muuttujien välillä tilastollisesti merkitsevä yhteys. (Tähtinen ym. 2011, 123.) Kummankin seuraavan pääluvun ensimmäisissä ristiintaulukoinneissa tutkitaan sukupuolen ja iän yhteyttä selitettävänä oleviin muuttujiin eli kotityönjakoon ja kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen. Tämän jälkeen selitettävien muuttujien kanssa on ristiintaulukoitu käytettävissä olevaa aikaa ja resursseja mittaavat muuttujat. Havaintomäärien vähäisyydestä johtuen ristiintaulukointeja ei ole mielekästä tehdä erikseen miehille ja naisille, vaikka tämä olisikin kiinnostavaa. Koska sukupuolirooliasenteita mitataan jatkuvalla muuttujalla, asenteiden ja selitettävien muuttujien yhteyttä ei tarkastella ristiintaulukoinneilla.

Multinomiaalista logistista regressiota käytetään sen selvittämiseen, selittävätkö sosiodemografiset tekijät, käytettävissä oleva aika, suhteelliset resurssit ja sukupuolirooliasenteet kotityönjakoa ja kotityönjaon kokemista oikeudenmukaiseksi. Koetun oikeudenmukaisuuden osalta testattavana selittävänä tekijänä on lisäksi toteutunut kotityönjako. Multinomiaalinen logistinen regressio soveltuu analyysimenetelmäksi silloin, kun kategorinen selitettävä muuttuja jakautuu useampaan kuin kahteen luokkaan. Analyysimenetelmällä tarkastellaan, mitkä tekijät selittävät havaintojen riskiä (odds) kuulua tiettyyn selitettävän muuttujan luokkaan verrattuna siihen, että ne kuuluisivat vertailu- eli referenssiluokkaan. (Jokivuori & Hietala 2007, 78; Nummenmaa 2009, 331, 337.)

Regressioanalyysit on tehty askeltavasti aluksi kaikille vastaajille ja tämän jälkeen erikseen miehille ja naisille. Keskeisiä havaintoja askeltavasta analyysistä raportoidaan tekstissä, mutta taulukoissa esitetään ainoastaan regressiomallit, joissa kaikki selittävät muuttujat ovat mukana. Näin menetellään tilan säästämiseksi, sillä kun analyysit tehdään askeltavasti, erilaisia malleja muodostuu yhteensä 27. Kaikki muuttujat sisältävistä malleista raportoidaan odds ratio -kertoimet eli vetosuhteet, kertoimien keskivirheet ja tilastolliset merkitsevyydet sekä kuhunkin malliin sisältyvien havaintojen määrät. Lisäksi raportoidaan Nagelkerke-pseudoselityksasteet ja oikein luokiteltujen havaintojen osuudet, joiden avulla arvioidaan mallien sopivuutta ja ennustustarkkuutta.

6 PUOLISOIDEN VÄLINEN KOTITYÖNJAKO

Tässä pääluvussa selvitetään, voiko puolisojen välistä kotityönjakoa selittää sosiodemografisten tekijöiden eli sukupuolen ja iän sekä edellä kolmannessa luvussa esitellyn kotityönjaon selitysteorioiden pohjalta. Tarkastelen omissa alaluvuissaan sosiodemografisten tekijöiden, käytettävissä olevan ajan sekä tulojen yhteyttä kotityönjakoon. Kuvaan muuttujien välisiä yhteyksiä aluksi ristiintaulukoin, ja viimeisessä alaluvussa esittelen multinomiaalisen regressioanalyysin tulokset.

Käytetyssä aineistossa hieman alle prosentti puolison kanssa asuvista vastaajista ei ilmoituksensa mukaan tehnyt lainkaan kotitöitä; kaksi prosenttia puolestaan ilmoitti tekevänsä kaikki kotityöt itse. Vastaajan ja puolison yhteenlaskettujen viikoittaisten kotityötuntien keskiarvo on noin 19 tuntia. Vähimmillään yhteenlaskettu kotityöntekoon käytetty aika on kaksi ja enimmillään 80 tuntia viikossa. Huomionarvoista kotityönjakoa mittaavan muuttujan jakaumassa on, että selvästi pienempi osa vastaajista tekee puolisoaan vähemmän kotityötä verrattuna niihin vastaajiin, jotka tekevät puolisonsa kanssa yhtä paljon tai tätä enemmän kotityötä (ks. taulukko 1). Muuttujan keskimmäisen luokan kokoa kasvattaa se, että huomattava osa vastaajista – 19 prosenttia – ilmoitti tekevänsä täsmälleen yhtä monta tuntia kotitöitä viikossa kuin puolisonsa, mikä on myös liitekuviosta 1 selvästi havaittavissa. Tähän on luultavasti vaikuttanut ainakin jossain määrin aineiston keruutapa, mutta esimerkiksi Oinas (2010, 116–117) toteaa puolisojen kotitöihin käyttämän ajan olevan usein samankaltaista. Aiemmin on havaittu, että kyselyissä vastaajat saattavat liioitella omaa ja vähätellä puolisonsa kotityöosuutta. Toisaalta kotityönjako saatetaan tasa-arvon ihanteen vaikutuksesta arvioida tosiasiallista tasaisemmaksi. (Coltrane 2000, 1217; Press & Townsley 1998, 210.)

6.1 Sosiodemografiset tekijät ja kotityönjako

Aiemmissa tutkimuksissa on tarkasteltu ajankäytön, resurssien ja asenteiden ohella sosiodemografisten tekijöiden merkitystä kotityönjaon selittäjinä. Etenkin sukupuolen mutta joissakin tutkimuksissa myös iän on havaittu selittävän kotityönjakoa: yksinkertaistaen naiset tekevät aiempien tutkimusten perusteella selvästi miehiä enemmän kotityötä, ja nuoremmilla pariskunnilla puolisojen välinen kotityönjako on tasaisempaa kuin vanhemmilla, lukuun ottamatta hyvin iäkkäitä pariskuntia (esim.

Bianchi ym. 2000; Cunningham 2005; Miettinen 2008). Tässä tutkimuksessa sukupuolten välinen ero kotityönjaossa on tilastollisesti erittäin merkitsevä ja ikäryhmien välinen ero melkein merkitsevä (ks. taulukko 3).

Taulukko 3. Vastaajan ja puolison kotityöosuudet sukupuolittain ja ikäryhmittäin, % (N)

	Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä	Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa	Yhteensä
Sukupuoli				
Miehet	40	53	7	100 (363)
Naiset	2	37	61	100 (411)
Yhteensä	20	44	36	100 (774)
Ikä				
21–40-vuotiaat	15	46	39	100 (171)
41–60-vuotiaat	17	49	34	100 (307)
61–74-vuotiaat	25	40	35	100 (296)
Yhteensä	20	44	36	100 (774)

sukupuoli: $p < 0,001$; ikä: $p < 0,05$

Taulukosta 3 havaitaan, että sukupuolet eroavat huomattavasti kotityönjaon suhteen. Naisista ainoastaan kaksi prosenttia ilmoittaa tekevänsä selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa, kun miehistä näin ilmoittaa 40 prosenttia. Sen sijaan 61 prosenttia naisista, mutta ainoastaan seitsemän prosenttia miehistä, tekee selvästi puolisoaan enemmän kotityötä. Miesvastaajat ovat arvioineet kotityönjaon tasaisemmaksi kuin naiset. Kuten aiempien tutkimusten perusteella voitiin olettaa, sukupuoli vaikuttaa olevan hyvin voimakas puolisojen välisen kotityönjaon selittäjä. Sukupuoli on poikkeuksetta ollut vahva kotityönjaon taustatekijä riippumatta siitä, mistä muista selitystekijöistä tutkimuksissa on oltu kiinnostuneita (ks. esim. Bianchi ym. 2000; Bittman ym. 2003; Greenstein 2000; Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005).⁵

⁵ Koska lasten olemassaolon on havaittu vaikuttavan puolisojen väliseen työnjakoon muun muassa traditionaalistamalla sukupuolten toimintaa (esim. Julkunen ym. 2004, 156–157; Lammi-Taskula 2004, 184; Miettinen 2008, 114; Takala 2005, 92–93), kotityönjaon osalta testattiin myös, onko alle 18-vuotiaiden lasten asumisella kotitaloudessa vaikutusta tuloksiin. Vastaajan ja puolison kotityönjako ei eroa niiden kotitalouksien välillä, joissa asuu lapsia verrattuna niihin, joissa ei asu ($p > 0,05$). Myöskään alle 7-vuotiaiden lasten asuminen kotitaloudessa ei vaikuta tuloksiin ($p > 0,05$). Lasten merkitys saattaisi kuitenkin tulla esille, jos suhteellisten kotityöosuuksien sijaan tarkasteltaisiin absoluuttista kotityöntekoon käytettyä aikaa. (Alaviite jatkuu seuraavalla sivulla.)

Nuorempiin ikäluokkiin kuuluvilla vastaajilla sukupuolten välinen kotityönjako on jonkin verran tasaisempaa kuin vanhimpaan ikäryhmään kuuluvilla. Sen sijaan vanhimista vastaajista nuorempia suurempi osa ilmoittaa tekevänsä puolisoaan vähemmän kotityötä. Myös aiemmissa tutkimuksissa nuorten vastaajien kotityönjaon on havaittu olevan vanhempia tasaisempaa, ja sukupuolten välisen tasa-arvoistumiskehityksen on arveltu vaikuttaneen ikäluokkien välisiin eroihin (Cunningham 2005; Hank & Jürges 2007; Miettinen 2008). Tosin yllä olevan ristiintaulukon perusteella keski-ikäisten vastaajien kotityönjako on hieman tasaisempaa kuin nuorimman ikäryhmän. Yleensä hyvin iäkkäiden pariskuntien kotityönjako on verrattain tasaista (Niemi 2005), mutta aineiston ikäjakauma ei mahdollista esimerkiksi yli 75-vuotiaiden vertaamista nuorempiin vastaajiin. Ei voida varmuudella sanoa, aiheutuvatko havaitut ikäryhmittäiset erot iästä sinänsä, kuulumisesta tiettyyn sukupolveen vai tietynlaisesta elämänvaiheesta, jonka monet samaan ikäluokkaan kuuluvat jakavat.

6.2 Käytettävissä olevan ajan teoria ja kotityönjako

Käytettävissä olevan ajan teorian mukaan enemmän kotityötä tekee puolisoista se, jolla on käytettävissä tähän enemmän aikaa. Oletus on riippumaton henkilön sukupuolesta. Ansiotyössä käynti on merkittävä aikasitoumus, minkä vuoksi ansiotyön tekemistä ja ansiotyön tekemiseen kulutetun ajan pituutta on usein pidetty sopivina käytettävissä olevan ajan mittareina. (Ks. esim. Bianchi ym. 2000, 193; Brines 1994; Oinas 2010; Miettinen 2008.) Tässä tutkimuksessa käytettävissä olevan ajan mittarina toimii vastaajan ja puolison yhdistetty työmarkkina-asema ja kuvailevassa osuudessa lisäksi vastaajan luokiteltu osuus puolisoitten yhteenlasketuista ansiotyötunneista.

Työmarkkina-asemien yhdistelmien välinen ero kotityönjaossa ei ole tilastollisesti merkitsevä, kuten ei myöskään ansiotyöluokkien välinen ero (ks. taulukko 4). Ansiotyössä käyminen tai ansiotyöhön käytetty aika ei siis ole yhteydessä kotityönjakoon. Työmarkkina-asemien kohdalla on yleisintä, että joko molemmat

(Alaviite jatkuu edelliseltä sivulta.) Lasten olemassaolo ja vastaajan sukupuoli voidaan huomioida samanaikaisesti vakioimalla sukupuolen ja kotityöosuuden ristiintaulukointi ensin alle 18-vuotiaiden ja sen jälkeen alle 7-vuotiaiden lasten asumisella kotitaloudessa. Myös tällöin puolisoitten välinen kotityönjako on hyvin samankaltaista riippumatta siitä, asuuko kotitaloudessa lapsia vai ei. Miehet arvioivat itsensä hieman aktiivisemmiksi kotityön tekijöiksi, jos kotitaloudessa on lapsia, mutta näin tekevät myös naiset. Voi olla, että kotityönjako on jo valmiiksi niin sukupuolittunutta, että lasten merkitys sukupoliroolien perinteistäjänä jää vähäiseksi.

puolisot ovat ansiotyössä tai kumpikaan heistä ei ole, verrattuna tilanteeseen, jossa toinen on ansiotyössä mutta toinen ei. Vastaavasti vastaajien ja puolisoitten viikoittaiset ansiotyötunnit ovat useimpien vastaajien kohdalla hyvin lähellä toisiaan, mistä johtuen valtaosa vastaajista sijoittuu luokitellun muuttujan keskimmäiseen luokkaan. Työmarkkina-asemia ja ansiotyöosuutta mittaavien muuttujien jakaumista voikin jo sinänsä päätellä, että puolisoitten ansiotyöhön käyttämät aikamäärät muistuttavat usein toisiaan, mikä on vastoin erikoistumisen ajatusta.

Taulukko 4. Vastaajan ja puolison kotityöosuudet työmarkkina-asemien yhdistelmien ja ansiotyöosuuksien luokissa, % (N)

	Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä	Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa	Yhteensä
Työmarkkina-asema				
Vastaaja ja puoliso ansiotyössä	18	47	35	100 (413)
Vastaaja ansiotyössä, puoliso ei	23	45	31	100 (86)
Puoliso ansiotyössä, vastaaja ei	13	41	46	100 (87)
Kumpikaan ei ansiotyössä	25	39	36	100 (175)
Yhteensä	20	44	36	100 (761)
Ansiotyöosuus				
Vastaaja tekee selvästi vähemmän ansiotyötä kuin puolisonsa	5	57	38	100 (21)
Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon ansiotyötä	18	46	36	100 (358)
Vastaaja tekee selvästi enemmän ansiotyötä kuin puolisonsa	30	52	17	100 (23)
Yhteensä	18	47	35	100 (402)

työmarkkina-asema: $p > 0,05$; ansiotyöosuus: $p > 0,05$

Ansiotyöaikaa mittaavan muuttujan tapauksessa käytettävissä olevien havaintojen määrä (433 havaintoa) on suhteellisen alhainen johtuen siitä, että vain näin moni vastaaja oli ilmoittanut omien viikoittaisten ansiotyötuntiansa lisäksi myös puolisonsa viikoittaiset ansiotyötunnit. Ansiotyöhön – ja myös kotityöhön – käytettyä aikaa olisi saattanut olla helpompi arvioida viikkotason sijasta päivätasolla, ja keskimääräisten viikoittaisten ansiotyötuntien ilmoittaminen voi olla hankalaa, jos työhön käytetty aika

vaihtelee. Havaintojen määrää laskee lisäksi se, että vain osa vastaajista ja heidän puolisoistaan oli vastaamishetkellä ansiotyössä. Kun muuttuja ristiintaulukoidaan vastaajan luokitellun kotityöosuuden kanssa, käytettävissä olevien havaintojen määrä laskee entisestään. Ansiotyöaikaa mittaavan muuttujan jakauman epätasaisuus eli yhden luokan suuri koko verrattuna muihin luokkiin heikentää muuttujan luotettavuutta. Muuttujan luokitteluperusteita voitaisiin toki muuttaa siten, että havainnot jakautuisivat luokkiin tasaisemmin. Tämä kuitenkin vääristäisi tuloksia. Luokitteluperusteiden muuttaminen ei myöskään juurikaan vaikuttaisi jakaumaan, ellei perusteita muutettaisi huomattavasti.

Yllä raportoitujen ristiintaulukointien tulokset eivät tue käytettävissä olevan ajan teorian oletuksia, eikä teoria siis tässä aineistossa vaikuta selittävän kotityönjakoa. Käytettävissä olevan ajan teoria on saanut tukea aiemmissa tutkimuksissa, joissa aikasitoumuksia on mitattu ansiotyön teolla ja ansiotyöajan pituudella (Bianchi ym. 2000; Brines 1994; Oinas 2010; Miettinen 2008). Oinaan (2010) tutkimuksessa juuri käytettävissä oleva aika oli tutkituista tekijöistä vahvimmin yhteydessä kotityönjakoon, sen sijaan Takalan (2005) ja Miettisen (2008) tutkimuksissa yhteys oli heikompi. Tässä saatu tulos korostaa kotityönjaon tasaisuutta ansiotyöajan pituudesta riippumatta. Pääosin sekä ansio- että kotityöaika näyttää jakautuneen puolisoitten välillä suhteellisen tasaisesti. Tämä ei tue Beckerin (1993) erikoistumisteesiä, jonka mukaan toinen puolisoista erikoistuisi selvästi ansiotyöhön ja toinen kotityöhön. Erikoistumisen ideaan kuuluu puolisoitten ansiotyöaikojen käänteinen suhde toisiinsa, mitä ei käytetyssä aineistossa havaita. Ansiotyöajan tapauksessa havaintojen vähäinen määrä ja selittävän muuttujan hyvin epätasainen jakauma hankaloittavat kuitenkin yleistysten tekemistä. Jakauman epätasaisuus saattaa selittää sitä, ettei käytettävissä olevan ajan teoria saa tukea. Toisaalta myöskään toista muuttujaa eli työmarkkina-asemaa käyttäen saadut tulokset eivät tue teorian oletuksia.

On otettava huomioon, että Beckerin teoria on kehitetty Yhdysvalloissa, jossa sukupuolten toiminta suhteessa työmarkkinoihin, kotityöhön ja lastenhoitoon on perinteisesti ollut Pohjoismaita eriytyneempää. Yhdysvalloissakin naisten työllisyysaste on viime vuosikymmeninä selvästi kohonnut, mutta sukupuolten väliset erot työllisyydessä ovat siellä kuitenkin selvästi suuremmat kuin Pohjoismaissa. (Blau & Kahn 2013, 251; Boje 2006, 212; Evertsson & Nermo 2004, 1273; Figart, Mutari &

Power 2002, 19.) Erikoistumisteesi ei ehkä sellaisenaan sovellu kuvaamaan suomalaispariskuntien työnjakoa, sillä meillä kahden ansaitsijan kotitaloustyyppi on sekä lapsiperheissä että työikäisissä lapsettomissa pariskunnissa ollut jo pitkään vallitseva. Eräs suomalaisen kahden ansaitsijan mallin piirre on, että naiset, mukaanlukien äidit, tekevät kansainvälisesti vertaillen paljon koko-aikatyötä osa-aikatyön sijaan, mikä osaltaan pienentää puolisoiden ansiotyötuntimäärien eroja. (Korvajärvi 2010, 185; Moisio 2010, 180.) Koko- sekä osa-aikatyön ja sukupuolten välisen työnjaon suhteeseen palataan johtopäätösluvussa.

6.3 Suhteellisten resurssien teoria ja kotityönjako

Suhteellisten resurssien rooli kotityönjaon muotoutumisen taustatekijänä on ollut etenkin useissa angloamerikkalaisissa tutkimuksissa kiinnostuksen kohteena. Suhteellisten resurssien osoittimina on käytetty tavallisimmin tuloja ja koulutustasoa, mihin yhtenä syynä on niiden helppo mitattavuus. (Esim. Bianchi ym. 2000; Brines 1994; Greenstein 2000; Oinas 2010, 25.) Tulojen ja koulutuksen on katsottu lisäävän henkilön päätösvaltaa ja toimintamahdollisuuksia sekä yhteiskunnassa että perheessä, joten enemmän ansaitsevilla ja pidemmälle kouluttautuneella puolisoilla on resurssiteorian mukaan puolisoaan paremmat mahdollisuudet vaikuttaa siihen, miten perheen arki järjestetään. Tähän sisältyy myös mahdollisuus jakaa kotityöt itselle sopivalla tavalla. Teorian taustalla olevan ajatuksen mukaan kotityötä pidetään pääosin epämiellyttävänä, joten sen tekemistä pyritään mahdollisuuksien mukaan välttämään. Vähemmän resursseja ja siten heikommalla neuvotteluasemalla omaavan puolison tulisi siis tehdä enemmän kotityötä, ja kotityönjaon tulisi olla sitä tasaisempaa, mitä tasaisemmin resurssit puolisojen välillä jakautuvat. Resurssiteoria on käytettävissä olevan ajan teorian tavoin sukupuolineutraali. (Blossfeld & Drobic 2001, 25–26; Brines 1994; Sörensen 2001, 98, 107.)

Taulukko 5. Vastaajan ja puolison kotityöosuudet suhteellisten tulojen ja koulutustasojen yhdistelmien luokissa, % (N)

	Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä	Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa	Yhteensä
Tulot				
Vastaajalla on selvästi suuremmat tulot kuin puolisollla	35	47	18	100 (285)
Vastaajalla ja puolisollla on suunnilleen samansuuruiset tulot	16	49	35	100 (169)
Puolisolla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla	8	39	53	100 (313)
Yhteensä	20	44	36	100 (767)
Koulutus				
Vastaajalla on korkeampi koulutustaso kuin puolisollla	37	42	21	100 (162)
Vastaajalla ja puolisollla on suunnilleen sama koulutustaso	16	48	36	100 (462)
Puolisolla on korkeampi koulutustaso kuin vastaajalla	13	40	47	100 (141)
Yhteensä	20	44	36	100 (765)

tulot: $p < 0,001$; koulutus: $p < 0,01$

Tuloluokkien välinen ero kotityönjaossa on tilastollisesti erittäin merkitsevä ja koulutustasoluokkien välinen ero merkitsevä. Taulukon 5 mukaan kaikkein yleisin tulo- ja kotityömuuttujien yhdistelmä on sellainen, jossa puolisollla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla ja vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa. Harvinaisin on puolestaan tilanne, jossa puolisollla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla, mutta vastaaja tekee selvästi puolisoaan vähemmän kotityötä. Nämä havainnot tukevat suhteellisten resurssien teorian oletuksia: enemmän ansaitseva puoliso tekee useissa kotitalouksissa puolisoaan vähemmän kotityötä, eli suuri tulo-osuus on yhteydessä pienempään kotityöosuuteen. Kotityönjako on tasaisinta, kun puolisoilla on suunnilleen yhtä suuret tulot.

Koulutuksen osalta tilanne on vastaava kuin tulojen kohdalla. Vastaajan korkea koulutustaso on yhteydessä pienempään kotityöosuuteen, ja puolison ollessa korkeammin koulutettu vastaaja tekee puolisoaan enemmän kotityötä todennäköisemmin kuin koulutustasojen yhdistelmien ollessa toisenlainen. Tässäkin tapauksessa kotityönjako on tasaisinta, kun puolisoitten koulutustasot ovat suunnilleen yhtä korkeat. Kaikkiaan kotityönjako on jonkin verran tasaisempaa kuin pelkkien tulo-osuuksien tai koulutustasoluokkien perusteella voisi olettaa. Kotityönjaon suhteellinen tasaisuus ei ole kovin yllättävää, sillä juuri keskimmäiseen kotityöluokkaan sijoittuu enemmän vastaajia kuin muihin luokkiin, kuten selitettävän muuttujan jakaumaa tarkasteltaessa huomattiin.

Resurssiteoria on saanut tukea useissa tutkimuksissa (esim. Baxter 1997; Bianchi ym. 2000; Brines 1994; Greenstein 2000; Mannino & Deutsch 2007; Miettinen 2008), muttei kuitenkaan kaikissa, ainakaan aivan suoraviivaisesti. Tulojen yhteyttä kotityönjakoon on tutkittu koulutuksen ja kotityönjaon yhteyttä enemmän. Oinaan (2010, 105) tutkimuksessa tulot olivat yhteydessä kotityönjakoon kahdessa kolmesta käytetystä tutkimusaineistosta. Takala (2005, 99) puolestaan havaitsi tulojen pienentävän ansaitsijansa kotityöosuutta, mutta naisten tulojen kasvaessa miehet lisäsivät tekemänsä kotityön määrää suhteellisen vähän. Tämän vuoksi myös yli puolet kotitalouden tuloista ansainneet naiset tekivät puolisoitaan enemmän kotityötä, eikä resurssiteoriaan sisältyvä sukupuolineutraalisuuden oletus siis saanut vahvistusta. Tässä saadun tuloksen mukaan suuri tulo-osuus sekä puolisoa korkeampi koulutustaso ovat resurssiteorian oletusten suuntaisesti yhteydessä pienempään osuuteen tehdyistä kotityötunneista. Luokkien väliset erot ovat jyrkimmät, kun puolisoilla on vastaajaa korkeammat tulot tai korkeampi koulutus, jolloin erityisen usea vastaaja tekee puolisoaan enemmän ja vain harva puolisoaan vähemmän kotityötä. Luokitellut kotityöosuudet eroavat puolisoitten välillä hieman selvemmin tulojen kuin koulutuksen mukaan, mutta erot ovat pieniä. Sukupuolen huomioimisen vaikutusta tuloksiin tarkastellaan seuraavassa alaluvussa käyttäen menetelmänä multinomiaalista logistista regressioanalyysia.

6.4 Kotityönjakoa selittävät tekijät

Multinomiaalisessa logistisessa regressioanalyysissä on edetty askeltavasti lisäämällä vähitellen selittäviä muuttujia malleihin. Ensimmäiseen malliin on sisällytetty ainoastaan sosiodemografiset tekijät, toiseen malliin on lisätty myös käytettävissä olevaa aikaa mittaava muuttuja ja kolmanteen lisäksi resursseja mittaavat muuttujat. Viimeisessä mallissa on edellä mainittujen lisäksi mukana sukupuolirooliasenteita mittaava summamuuttuja. Taulukoissa esitetään mallit, joihin sisältyvät kaikki selittävät muuttujat. Analyysit tehtiin aluksi kaikille avio- tai avoliitossa oleville vastaajille ja tämän jälkeen erikseen miehille ja naisille. Vertailuluokkana kaikissa analyysissä on, että vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä (ks. taulukko 6).

Kun malliin sisällytetään ainoastaan sosiodemografiset tekijät, malli selittää pseudoselitysasteen (Nagelkerke) mukaan 41 prosenttia havaintojen jakautumisesta kotityönjaon luokkiin ja luokittelee oikein 57 prosenttia havainnoista. Käytettävissä olevaa aikaa, resursseja ja asenteita mittaavien muuttujien vähittäinen lisääminen nostaa selitysastetta ja oikein luokiteltujen havaintojen osuutta, mutta vain hieman: kun kaikki muuttujat lisätään malliin, mainitut luvut ovat 48 ja 60 prosenttia. Muuttujien lisääminen malliin nostaa mainittuja tunnuslukuja enemmän silloin, kun askeltava analyysi tehdään sukupuolittain. Kaikissa askeltavan analyysin vaiheissa selitysaste on naisten osalta jonkin verran alempi kuin miesten, mutta oikein luokiteltujen tapausten osuuksissa sukupuolittaiset erot ovat pieniä.

Kun malliin sisällytetään kaikki muuttujat ja analyysi tehdään kaikille vastaajille, havaitaan, että sukupuoli, resurssit ja asenteet selittävät kotityönjakoa, mutta ikä ja käytettävissä oleva aika eivät. Miehet tekevät puolisoaan vähemmän kotityötä ja päinvastoin, ja egalitaariset sukupuolirooliasenteet ovat yhteydessä tasaisempaan kotityönjakoon. Tämä vastaa sukupuolirooliasenneteorian oletuksia ja aiempia tutkimustuloksia (esim. Baxter 1997; Bianchi ym. 2000; Miettinen 2008). Sukupuolta ja asenteita lukuunottamatta selittävät tekijät ovat vain osittain yhteydessä kotityönjakoon eli yhteyden tilastollinen merkitsevyys riippuu siitä, mitä selittävän ja selitettävän muuttujan luokkien yhdistelmää tarkastellaan. Tulot ovat yhteydessä kotityönjakoon vain, jos vastaaja ansaitsee puolisoaan enemmän. Resurssiteorian mukaisesti puolisoaan enemmän ansaitsevat tekevät vähemmän kotityötä kuin puolisonsa, mutta puolison suuremmalla tulo-osuudella ei ole yhteyttä kotityönjakoon. Vastaavasti puolisoaan

korkeammin koulutetut vastaajat tekevät puolisoaan vähemmän kotityötä, kuten resurssiteorian perusteella voisi olettaakin. Sen sijaan puolison korkeammalla koulutuksella ei ole vaikutusta kotityönjakoon. Vastaajan ja puolison suhteellisten resurssien erilaista yhteyttä kotityönjakoon saattaa selittää se, että vastaajat arvioivat usein puolisonsa tietoja eri tavalla kuin omiaan (Coltrane 2000, 1217; Press & Townsley 1998, 210). Tulokset saattaisivatkin olla jossain määrin toisenlaiset, jos puoliso olisi ilmoittanut itse tiedot tuloistaan, koulutustasostaan ja kotityöosuudestaan.

Taulukko 6. Sosiodemografisten tekijöiden, käytettävissä olevan ajan, resurssien ja asenteiden yhteys kotityönjakoon, molemmat sukupuolet

	Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa
	OR (keskivirhe)	OR (keskivirhe)
Sukupuoli		
Miehet	13,61*** (0,014)	0,10*** (0,015)
Naiset	ref.	ref.
Ikä		
21–40-vuotiaat	0,56 (0,088)	0,93 (0,091)
41–60-vuotiaat	0,54 (0,076)	0,89 (0,082)
61–74-vuotiaat	ref.	ref.
Käytettävissä oleva aika		
Vastaaja ja puoliso ansiotyössä	0,82 (0,052)	0,94 (0,086)
Vastaaja ansiotyössä, puoliso ei	0,88 (0,134)	0,81 (0,221)
Vastaaja ei ansiotyössä, puoliso on	0,52 (0,116)	1,39 (0,114)
Kumpikaan ei ansiotyössä	ref.	ref.
Tulot		
Vastaajalla on selvästi suuremmat tulot kuin puolisollla	1,72* (0,011)	0,77* (0,025)
Puolisolla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla	0,88 (0,257)	1,26 (0,243)
Vastaajalla ja puolisollla on suunnilleen samansuuruiset tulot	ref.	ref.
Koulutus		
Vastaajalla on korkeampi koulutus kuin puolisollla	1,97* (0,046)	0,54* (0,074)
Puolisolla on korkeampi koulutus kuin vastaajalla	0,43 (0,272)	1,02 (0,243)
Vastaajalla ja puolisollla on suunnilleen sama koulutustaso	ref.	ref.
Sukupuolirooliasenteet		
Vastaajan sukupuolirooliasenne	0,89** (0,025)	0,91* (0,021)
R ² (Nagelkerke)	0,48	
Oikein luokitellut tapaukset, %	59,9	
N	745	

Vertailuluokka: vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä.

(*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001)

Sukupuolen keskeisestä merkityksestä selittäjänä kertoo se, että jos sukupuoli jätetään täydestä mallista pois, mallin pseudoselitysaste on huomattavasti alempi (23 prosenttia). Lisäksi malli luokittelee suuremman osan havainnoista oikein, kun sukupuoli on mukana. Jos sukupuolta ei huomioida, tulot ja koulutus ovat selvemmin yhteydessä kotityönjakoon kuin silloin, kun sukupuoli sisällytetään malliin. Jos sukupuolta ei oteta mukaan malliin, myös puolison suuremmalla tulo-osuudella ja korkeammalla koulutuksella näyttää olevan vaikutusta kotityönjakoon, toisin kuin edellä raportoitiin. Sukupuolen merkittävyys on kiinnostavaa siitä näkökulmasta, että käytettävissä olevan ajan ja suhteellisten resurssien teoriat ovat periaatteessa sukupuolineutraaleja. Teorioiden sukupuolineutraalius on asetettu kyseenalaiseksi jo aiemmin, eikä sukupuolen merkityksestä kotityönjaon taustatekijänä ole tutkimusten perusteella ollut epäselvyyttä (ks. esim. Bianchi ym. 2000; Bittman ym. 2003; Greenstein 2000; Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005). Sen sijaan ikä selittää puolisoitten välistä kotityönjakoa ainoastaan ensimmäisessä mallissa, jossa ovat mukana pelkät sosiodemografiset tekijät. Kyseisestä mallista havaitaan, että nuorten vastaajien talouksissa kotityönjako on tasaisempaa kuin vanhempien.

Sukupuolittain tehdyn analyysin perusteella ikä on yhteydessä kotityönjakoon siten, että keski-ikäiset ja ikääntyvät naiset tekevät nuorempia naisia useammin puolisoitaan enemmän kotityötä, kun taas ikääntyvät miehet tekevät nuorempia todennäköisemmin puolisoitaan pienemmän osuuden kotityöstä. Vastaavasti aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että kotityönteon sukupuolierot ovat suuremmat vanhemmissa ikäluokissa (Cunningham 2005; Hank & Jürges 2007; Miettinen 2008). Ikä ei kuitenkaan selitä kotityönjakoa, jos malliin lisätään muita selittäviä muuttujia. Tulokset ovat samankaltaiset riippumatta siitä, sisällytetäänkö ikä malleihin kategorisena vai jatkuvana muuttujana.

Resurssit ja asenteet selittävät kotityönjakoa myös silloin, kun analyysi tehdään pelkästään miehille (ks. taulukko 7). Sen sijaan naisten osalta ainoastaan tulot selittävät kotityönjakoa tilastollisesti merkitsevästi. Pseudoselitysasteet ovat huomattavasti alemmat kuin molemmille sukupuolille tehdyssä analyysissä, mutta oikein luokiteltujen tapausten osuus eroaa molempien sukupuolten mallista vain vähän. Miehillä koulutuksen ja sukupuolirooliasenteiden yhteys kotityönjakoon on tilastollisesti merkitsevä vain, kun selitettävänä luokkana on puolisoaan vähemmän kotityötä tekevät.

Tämä merkitsee sitä, että esimerkiksi egalitaariset miehet tekevät traditionaalsiin miehiin verrattuna useammin suunnilleen yhtä paljon kotityötä kuin puolisonsa sen sijaan, että he tekisivät puolisoitaan vähemmän. Naisilla päinvastoin tulojen ja kotityönjaon yhteys on merkitsevä, kun selitetään vastaajan kuulumista puolisoaan enemmän kotityötä tekevien luokkaan.

Taulukko 7. Iän, käytettävissä olevan ajan, resurssien ja asenteiden yhteys kotityönjakoon sukupuolittain

	Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa
	OR, miehet (keskivirhe)/naiset (keskivirhe)	OR, miehet (keskivirhe)/naiset (keskivirhe)
Ikä		
21–40-vuotiaat	0,66 (0,326)/0,95 (0,141)	0,51 (0,259)/0,58 (0,349)
41–60-vuotiaat	0,63 (0,295)/0,56 (0,213)	0,83 (0,244)/0,57 (0,326)
61–74-vuotiaat	ref.	ref.
Käytettävissä oleva aika		
Vastaaja ja puoliso ansiotyössä	0,74 (0,112)/0,94 (0,166)	0,49 (0,276)/1,34 (0,221)
Vastaaja ansiotyössä, puoliso ei	0,71 (0,233)/2,53 (0,310)	0,89 (0,350)/0,82 (0,354)
Vastaaja ei ansiotyössä, puoliso on	0,44 (0,214)/0,35 (0,246)	0,57 (0,328)/2,38 (0,341)
Kumpikaan ei ansiotyössä	ref.	ref.
Tulot		
Vastaajalla on selvästi suuremmat tulot kuin puolisollla	1,55* (0,067)/1,28 (0,075)	0,88* (0,088)/0,90*** (0,037)
Puolisolla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla	0,44* (0,089)/0,57 (0,090)	5,21* (0,124)/1,97*** (0,072)
Vastaajalla ja puolisollla on suunnilleen samansuuruiset tulot	ref.	ref.
Koulutus		
Vastaajalla on korkeampi koulutus kuin puolisollla	2,11* (0,120)/1,67 (0,118)	0,34 (0,221)/0,53 (0,260)
Puolisolla on korkeampi koulutus kuin vastaajalla	0,42* (0,136)/0,87 (0,161)	1,46 (0,242)/1,32 (0,336)
Vastaajalla ja puolisollla on suunnilleen sama koulutustaso	ref.	ref.
Sukupuolirooliasenteet		
Vastaajan sukupuolirooliasenne	0,89** (0,022)/1,22 (0,34)	0,99 (0,020)/0,98 (0,024)
R ² (Nagelkerke), miehet/naiset	0,18/0,16	
Oikein luokitellut tapaukset, %, miehet/naiset	58,0/63,0	
N, miehet/naiset	348/397	

Vertailuluokka: vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä.

(*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001)

Resurssiteoria sekä sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria saavat edellä raportoidun perusteella osittaista vahvistusta tuloksista. Pääosin multinomiaalisten regressioanalyysien tulokset vastaavat ristiintaulukointien tuloksia, mutta antavat tarkempaa tietoa muuttujien välisistä yhteyksistä. Suhteellisista resursseista tulot ovat

koulutusta selvemmin yhteydessä kotityönjakoon, eikä koulutus selitä naisvastaajien osalta kotityönjakoa lainkaan. Naisilla tulotkin selittävät kotityönjakoa vain, mikäli tarkastellaan todennäköisyyttä sille, että vastaaja tekee puolisoaan enemmän kotityötä. Tähän on ehkä vaikuttanut se, että vain pieni osa naisvastaajista on ilmoittanut tekevänsä puolisoaan vähemmän kotityötä. Samoin miesvastaajilla koulutuksen ja asenteiden tilastollisesti merkitsevä yhteys ainoastaan selitettäessä puolisoa pienempää kotityöosuutta saattaa johtua puolisoaan enemmän kotityötä tekevien miesten vähäisestä määrästä aineistossa. Käytettävissä olevan ajan teorian oletuksia tulokset eivät tue, sillä käytettävissä olevaa aikaa mittaava työmarkkina-asema ei ole yhteydessä kotityönjakoon. Puolisoiden välinen erikoistuminen ei ole näin ollen ainakaan kovin laaja-alaista, eikä Beckerin (1993) erikoistumisteesi saa siten tuloksista vahvistusta.

7 KOTITYÖNJAON KOETTU OIKEUDENMUKAISUUS

Seuraavaksi keskitytään toiseen tutkimuskysymykseen eli siihen, selittävätkö sosiodemografiset tekijät, toteutunut kotityönjako, käytettävissä oleva aika, suhteelliset resurssit tai sukupuolirooliasenteet kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta. Koettua oikeudenmukaisuutta on tutkittu tosiasiallista kotityönjakoa selvästi vähemmän. Suomessa kotityöhön liittyvien oikeudenmukaisuuskokemusten tutkimus on ollut vielä vähäisempää kuin angloamerikkalaisissa maissa. Useiden tekijöiden vaikutusta koettuun oikeudenmukaisuuteen on selvitetty ainoastaan yksittäisissä tutkimuksissa, eikä oikeudenmukaisuuden kokemus ole kaikissa tutkimuksissa ollut pääasiallinen mielenkiinnon kohde. Joissakin tutkimuksissa puhutaan koetun oikeudenmukaisuuden sijasta tyytyväisyydestä kotityönjakoon, mutta kyse on käytännössä samasta ilmiöstä. Tässä tarkasteltujen tekijöiden vaikutuksesta oikeudenmukaisuuskokemuksiin on jonkin verran aiempaa näyttöä (esim. Baxter 2000; DeMaris & Longmore 1996; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Sanchez 1994).

7.1 Sosiodemografiset tekijät, kotityönjako ja koettu oikeudenmukaisuus

Kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta mittaavan muuttujan jakaumasta havaitaan, että puolet vastaajista kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä (ks. taulukko 1). Aiemmissa tutkimuksissa kotityönjaon oikeudenmukaiseksi kokevia on ollut noin 25–55 prosenttia vastaajista, kun vastaajia ei ole eroteltu taustatekijöiden mukaan eikä lastenhoitoa ole sisällytetty kotityöhön (esim. Frisco & Williams 2003; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Smith ym. 1998). Smith ym. (1998, 313) havaitsivat, että neljästä parisuhteeseen ja yhteiseen kotitalouteen liittyvästä osa-alueesta – lastenhoito, kotityöt, rahankäyttö ja ansiotyö – juuri kotitöiden jakautumista itsen ja puolison välillä pidettiin epäoikeudenmukaisimpana. Myös Lammi-Taskulan ja Salmen (2014, 74) tutkimuksessa vastaajat olivat tyytyväisempiä lastenhoidon kuin kotityön jakautumiseen, mutta joitakin parisuhteen puolia, kuten ymmärretyksi tulemistä ja yhteisen ajan määrää, arvioitiin kotityönjakoakin kriittisemmin. Lastenhoitoon käytetty aika on tasaantunut sukupuolten välillä 1980-luvulta lähtien enemmän kuin kotitöiden tekoon käytetty aika (Miettinen & Rotkirch 2012, 58–59; Pääkkönen & Hanifi 2011, 25–26), mikä saattaa selittää sitä, että lastenhoidon jakautumiseen ollaan tyytyväisempiä kuin kotityönjakoon.

Miesten on havaittu yleensä pitävän kotityönjakoa oikeudenmukaisempana kuin naisten ja arvioivan myös tosiasiallisen kotityönjaon naisten arvioon verrattuna tasaisemmaksi. Lisäksi aiemmissa tutkimuksissa vanhemmat vastaajat ovat pitäneet kotityönjakoa nuoria useammin oikeudenmukaisena, vaikka toteutunut kotityönjako on keskimäärin epätasaisempaa vanhemmilla kuin nuoremmilla pariskunnilla. (Esim. Artis & Pavalko 2003; DeMaris & Longmore 1996, 1060, 1063.) Tässä tutkimuksessa sukupuolten väliset erot kotityönjaon koetussa oikeudenmukaisuudessa ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä ja ikäluokkien väliset erot merkitseviä (ks. taulukko 8).

Taulukko 8. Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus sukupuolittain ja ikäryhmittäin, % (N)

	Vastaaja kokee tekevänsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Vastaaja kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä	Vastaaja kokee tekevänsä suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Yhteensä
Sukupuoli				
Miehet	41	53	6	100 (368)
Naiset	4	47	49	100 (430)
Yhteensä	21	50	29	100 (798)
Ikä				
21–40-vuotiaat	12	51	37	100 (175)
41–60-vuotiaat	21	51	28	100 (310)
61–74-vuotiaat	26	48	27	100 (313)
Yhteensä	21	50	29	100 (798)

sukupuoli: $p < 0,001$; ikä: $p < 0,01$

Miehet kokevat kotityönjaon jonkin verran oikeudenmukaisemmaksi kuin naiset, mutta muuten miesten ja naisten sijoittuminen luokkiin muistuttaa toistensa peilikuvia: suuri osa miehistä kokee tekevänsä pienemmän osan kuin olisi oikeudenmukaista, suuri osa naisista puolestaan suuremman osan. Edellä tarkastellun sukupuolten välisen kotityönjaon – ja myöskin taulukon 9 lukujen – perusteella tämä ei ole yllättävää, vaan vastaa tosiasiallista kotityönjakoa eri sukupuolia edustavien puolisoitten välillä.⁶

⁶ Kuten edellä kotityönjaon osalta, lasten olemassaolon vaikutusta testattiin myös suhteessa koettuun oikeudenmukaisuuteen. Alle 18-vuotiaiden lasten asuminen kotitaloudessa ei vaikuta tuloksiin ($p > 0,05$), mutta jos kotitaloudessa asuu alle 7-vuotiaita lapsia, suurempi osa vastaajista kokee kotityönjaon oikeudenmukaiseksi verrattuna talouksiin, joissa ei asu tämän ikäisiä lapsia ($p < 0,05$). Kun sukupuolen ja koetun oikeudenmukaisuuden ristiintaulukointi vakioidaan ensin alle 18-vuotiaiden ja sitten alle 7-vuotiaiden lasten asumisella kotitaloudessa, havaitaan, että erityisesti pienten lasten isät kokevat kotityönjaon oikeudenmukaiseksi. Tulos on mielenkiintoinen, sillä tutkimusten mukaan nimenomaan

län suhteen vastaajat eroavat toisistaan siten, että nuoremmat kokevat vanhempia useammin tekevnsä suuremman osan kotityöstä kuin olisi oikeudenmukaista. Vastaavasti nuorempiin verrattuna suurempi osa keski-ikäisistä ja ikääntyvistä kokee tekevnsä vähemmän kuin olisi oikeudenmukaista. Tulos ei vastaa aiemmissa tutkimuksissa (esim. Artis & Pavalko 2003; DeMaris & Longmore 1996) tehtyä havaintoa, jonka mukaan nuoret pitävät kotityönjakoa vanhempia epäoikeudenmukaisempaan, sillä kotityönjaon oikeudenmukaiseksi kokevia on eri ikäryhmissä suunnilleen yhtä suuri osuus. Tämä on sikäli yllättävää, että edellä iän ja toteutuneen kotityönjaon suhdetta tarkasteltaessa havaittiin vanhempien vastaajien ja puolisoitten välisen kotityönjaon olevan nuorempia epätasaisempaa.

Taulukko 9. Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus toteutuneen kotityönjaon luokissa, % (N)

	Vastaaja kokee tekevnsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Vastaaja kokee tekevnsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä	Vastaaja kokee tekevnsä suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Yhteensä
Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	65	33	2	100 (150)
Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä	17	72	11	100 (344)
Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa	1	33	66	100 (274)
Yhteensä	21	50	29	100 (768)

$p < 0,001$

Sukupuolen lisäksi myös kotityönjaon luokkien välinen ero kotityönjaon koetussa oikeudenmukaisuudessa on tilastollisesti erittäin merkitsevä (ks. taulukko 9). Pääpiirteissään kokemus oikeudenmukaisuudesta heijastaa tosiasiallista kotityönjakoa: ne, jotka tekevät vähemmän, myös kokevat tekevnsä pienemmän osan kuin olisi oikeudenmukaista ja päinvastoin. Vastaavasti kotityönjaon ollessa tasaista se myös koetaan useimmiten oikeudenmukaiseksi. Kuitenkin kolmasosa sekä puolisoaan vähemmän että puolisoaan enemmän tekevästä kokee kotityönjaon oikeudenmukaiseksi.

pienien lasten isät tekevät sekä naisia että vanhempien lasten isiä vähemmän kotityötä (Miettinen & Rotkirch 2012, 59).

Tulos vastaa aiempia tutkimuksia, joiden mukaan epätasaisen kotityönjaon kokeminen oikeudenmukaiseksi on melko tavallista (esim. Frisco & Williams 2003; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Smith ym. 1998). Jonkin verran on myös heitä, jotka kokevat tekevänsä joko pienemmän tai suuremman osan kuin olisi oikeudenmukaista, vaikka vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä.

7.2 Käytettävissä oleva aika, resurssit ja koettu oikeudenmukaisuus

Käytettävissä olevan ajan ja resurssien yhteyttä kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen voi lähestyä kysymällä, mihin kukin kotitalouden jäsen ajattelee olevansa oikeutettu. Sanchezin (1994) mukaan esimerkiksi pitkät työpäivät saattavat tuottaa oikeutuksen vähäisempään kotityöpanokseen, tai tarkemmin ilmaistuna kokemuksen tällaisesta oikeutuksesta. Hänen mukaansa tämä johtaa siihen, että ansiotyössä käyvät arvioivat yleensä kotityönjakoa kriittisemmin ja kokevat työssä käymättömiä useammin tekevänsä enemmän kotityötä kuin olisi oikeudenmukaista. Kokemus epäoikeudenmukaisuudesta syntyy, mikäli odotukset esimerkiksi vapaa-ajasta tai levosta työpäivän jälkeen eivät täyty (odotusten merkityksestä oikeudenmukaisuuden arvioinnissa ks. Thompson 1991). Samalla tavoin mainitunlaisen oikeutuksen puolisoa pienempään kotityöosuuteen voivat tuottaa myös tulot tai muut resurssit suhteessa puolison resursseihin. Vastaavasti puolisoa lyhyempi työaika, työttömyys tai vähäiset resurssit saattavat tuottaa puolisoiden välisessä työnjaossa velvollisuuden suurempaan kotityöpanokseen. (DeMaris & Longmore 1996.) Toinen työssä käyvien kotityönjakoon liittyvää tyytymättömyyttä selittävä seikka voi olla heidän työssä käymättömiä pidempi kokonaistyöaikansa, mikä koskee etenkin naisia (Sanchez 1994, 534). Kyseessä on siis edellä toisessa luvussa kuvattu ilmiö, josta on käytetty toisen työvuoron ja kaksoistaakan käsitteitä (ks. Hochschild 2003).

Taulukko 10. Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus työmarkkina-asemien yhdistelmien ja ansiotyöosuusluokissa, % (N)

	Vastaaja kokee tekevänsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Vastaaja kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä	Vastaaja kokee tekevänsä suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Yhteensä
Työmarkkina-asema				
Vastaaja ja puoliso ansiotyössä	20	50	30	100 (423)
Vastaaja ansiotyössä, puoliso ei	16	55	29	100 (87)
Vastaaja ei ansiotyössä, puoliso on	17	51	33	100 (89)
Kumpikaan ei ansiotyössä	27	46	27	100 (186)
Yhteensä	21	50	29	100 (785)
Ansiotyöosuus				
Vastaaja tekee selvästi vähemmän ansiotyötä kuin puolisonsa	13	48	39	100 (23)
Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon ansiotyötä	20	50	30	100 (365)
Vastaaja tekee selvästi enemmän ansiotyötä kuin puolisonsa	33	54	13	100 (24)
Yhteensä	20	50	30	100 (412)

työmarkkina-asema: $p > 0,05$; ansiotyöosuus: $p > 0,05$

Työmarkkina-asemien yhdistelmien tai ansiotyöosuusluokkien välinen ero kotityönjaon koetussa oikeudenmukaisuudessa ei ole tilastollisesti merkitsevä, eli kotityönjaon kokeminen oikeudenmukaiseksi ei eroa ansiotyössä käymisen tai ansiotyöajan suhteellisen pituuden perusteella (ks. taulukko 10). Tämä ei ole sikäli yllättävää, että myöskään toteutunut kotityönjako ei eronnut vastaajien välillä näiden tekijöiden perusteella. Tässäkin on otettava huomioon, että ansiotyöosuutta mittaavan muuttujan jakauma on hyvin epätasainen, mikä saattaa vaikuttaa tuloksiin. Sanchez (1994) havaitsi, että työssä käyvät ja heistä etenkin naiset olivat työssä käymättömiä tyytymättömämpiä kotityönjakoon, mikä siis on tässä saatujen tulosten kanssa ristiriidassa. Ansiotyössä käymisen ja oikeudenmukaisuuskokemusten yhteyttä on kuitenkin tutkittu hyvin vähän.

Saattaa olla, että työmarkkina-asema ja viikoittaisten ansiotyötuntien määrä suhteessa puolisoon eivät liity Suomessa samalla tavalla kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi kuin joissakin muissa maissa. Suomessa kahden ansaitsijan mallilla on pitkät perinteet, eivätkä pidempiaikainen poissaolo työelämästä tai jatkuva osa-aikatyön tekeminen ole varteenotettavia vaihtoehtoja kuin melko pienelle osalle työikäisistä (Airio 2008, 22, 32; Korvajärvi 2010, 185). Koska molempien puolisojen kokoaikainen osallistuminen ansiotyöhön on ikään kuin oletuksena tai normina, ansiotyötä ja sen jakautumista puolisojen välillä ei ehkä mielletä kovin helposti oikeudenmukaiseen työnjakoon liittyväksi kysymykseksi.

Suhteelliset resurssit ovat ristiintaulukointien perusteella yhteydessä oikeudenmukaisuuskokemuksiin. Tuloluokkien väliset erot kotityönjaon kokemisessa oikeudenmukaiseksi ovat tilastollisesti erittäin merkitseviä ja koulutustasoluokkien väliset erot merkitseviä (ks. taulukko 11). Ajatus oikeutuksesta ja velvollisuudesta suhteessa kotityön tekoon (DeMaris & Longmore 1996; Sanchez 1994) näyttää kuitenkin saavan tukea ainoastaan tarkasteltaessa koulutusta. Puolisoaan paremmin koulutetut kokevat tekevänsä muita useammin suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista, ja oikeudenmukaista osuutta pienemmän osan kotitöistä kokevat muita useammin tekevänsä puolisoaan matalammin koulutetut. Tulojen osalta tilanne on päinvastainen, mikä saattaa heijastaa edellä luvuissa 6.3 ja 6.4 saatuja tuloksia, joiden mukaan suuri tulo-osuus on yhteydessä pienempään kotityöosuuteen. Taustalla voi siis olla toteutunut kotityönjako, jonka havaittiin olevan merkittävä oikeudenmukaisuuskokemusten selittäjä. Kotityönjako koetaan oikeudenmukaisimmaksi silloin, kun resurssit ovat jakautuneet tasaisimmin.

Taulukko 11. Kotityönjaon koettu oikeudenmukaisuus suhteellisten tulojen ja koulutustasojen yhdistelmien luokissa, % (N)

	Vastaaja kokee tekevänsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Vastaaja kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä	Vastaaja kokee tekevänsä suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Yhteensä
Tulot				
Vastaajalla on selvästi suuremmat tulot kuin puolisoilla	32	49	18	100 (294)
Vastaajalla ja puolisolla on suunnilleen samansuuruiset tulot	19	52	30	100 (176)
Puolisolla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla	12	49	39	100 (322)
Yhteensä	21	50	29	100 (792)
Koulutus				
Vastaajalla on korkeampi koulutustaso kuin puolisolla	17	44	39	100 (163)
Vastaajalla ja puolisolla on suunnilleen sama koulutustaso	20	52	28	100 (483)
Puolisolla on korkeampi koulutustaso kuin vastaajalla	29	47	24	100 (144)
Yhteensä	21	50	29	100 (790)

tulot: $p < 0,001$; koulutus: $p < 0,01$

Vastaajien jakautumiseen resurssien ja oikeudenmukaisuuskokemusten perusteella saattaa vaikuttaa resurssien ja sukupuolen yhteys: aineistossa miesvastaajat ansaitsevat keskimäärin enemmän kuin puolisonsa, kun taas naisvastaajat ovat keskimäärin puolisoitaan jonkin verran korkeammin koulutettuja. Tämä vastaa mainittujen resurssien jakautumista myös väestötasolla. Viimeisten kahdenkymmenen vuoden aikana sukupuolten väliset palkkaerot eivät ole juurikaan kaventuneet, mutta naisten koulutustaso suhteessa miehiin on jatkuvasti kohonnut. (Esim. Kauhanen, Kauhanen, Laine, Lilja, Maliranta & Savaja 2015, 14; Mikkola 2010, 218–219.) Ei voida kuitenkaan varmuudella sanoa, miksi erityyppiset resurssit ovat eri tavoin yhteydessä kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi. Seuraavassa alaluvussa tarkastellaan muuttujien välisiä yhteyksiä siten, että sukupuolen vaikutus on huomioitu.

7.3 Kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta selittävät tekijät

Kun muuttujien välisiä yhteyksiä tutkitaan multinomiaalisen regressioanalyysin avulla, kaikki selittävät muuttujat sisältävästä mallista havaitaan, että sukupuoli, toteutunut kotityönjako sekä käytettävissä oleva aika selittävät kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta, mutta ikä, resurssit ja sukupuolirooliasenteet eivät. Ikä on tilastollisesti merkitsevä selittäjä ainoastaan ensimmäisessä mallissa, joka sisältää pelkät sosiodemografiset tekijät. Tällaisen mallin perusteella nuoremmat vastaajat kokevat vanhempia useammin kotityönjaon oikeudenmukaiseksi. Täyden mallin mukaan puolisoitaan selvästi enemmän kotityötä tekevät kokevat tekevänsä suuremman osan kuin olisi oikeudenmukaista, ja vastaavasti vähemmän tekevät kokevat tekevänsä pienemmän osuuden kuin olisi oikeudenmukaista. Mikäli vastaaja on ansiotyössä mutta puoliso ei, vastaaja kokee kotityönjaon useammin oikeudenmukaiseksi verrattuna siihen, että hän kokisi tekevänsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista. Muilta osin käytettävissä oleva aika ei selitä koettua oikeudenmukaisuutta. Vertailuluokkana analyyseissa on, että vastaaja kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä (ks. taulukko 12).

Kaikki selittävät muuttujat sisältävä malli selittää pseudoselitysasteen (Nagelkerke) mukaan 57 prosenttia havaintojen jakautumisesta kotityönjaon koetun oikeudenmukaisuuden luokkiin ja luokittelee oikein 69 prosenttia havainnoista. Pseudoselitysaste ja oikein luokiteltujen havaintojen osuus ovat selvästi korkeammat kuin tarkasteltaessa samojen selittävien muuttujien yhteyttä toteutuneeseen kotityönjakoon. Ainoastaan sosiodemografiset tekijät sisältävässä mallissa vastaavat luvut ovat 38 ja 52 prosenttia. Jos malliin lisätään selittäjäksi sosiodemografisten tekijöiden lisäksi toteutunut kotityönjako, pseudoselitysaste nousee 56 prosenttiin ja oikein luokiteltujen havaintojen osuus 69 prosenttiin. Pelkän toteutuneen kotityönjaon ollessa selittäjänä luvut ovat 51 ja 69 prosenttia, mistä voi päätellä kotityönjaon olevan yksinäänkin hyvin merkittävä koetun oikeudenmukaisuuden selittäjä.

Taulukko 12. Sosiodemografisten tekijöiden, toteutuneen kotityönjaon, käytettävissä olevan ajan ja sukupuolirooliasenteiden yhteys kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi, molemmat sukupuolet

	Vastaaja kokee tekevänsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Vastaaja kokee tekevänsä suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista
	OR (keskivirhe)	OR (keskivirhe)
Sukupuoli		
Miehet	4,25*** (0,070)	0,27*** (0,011)
Naiset	ref.	ref.
Ikä		
21–40-vuotiaat	0,65 (0,175)	1,64 (0,117)
41–60-vuotiaat	1,18 (0,132)	1,28 (0,102)
61–74-vuotiaat	ref.	ref.
Toteutunut kotityönjako		
Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	5,36*** (0,055)	0,59* (0,047)
Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa	0,16* (0,051)	9,28*** (0,037)
Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä	ref.	ref.
Käytettävissä oleva aika		
Vastaaja ja puoliso ansiotyössä	0,75 (0,166)	0,91 (0,140)
Vastaaja ansiotyössä, puoliso ei	0,36* (0,184)	0,95 (0,217)
Vastaaja ei ansiotyössä, puoliso on	0,47 (0,164)	0,84 (0,213)
Kumpikaan ei ansiotyössä	ref.	ref.
Tulot		
Vastaajalla on selvästi suuremmat tulot kuin puolisolla	1,55 (0,118)	1,33 (0,224)
Puolisolla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla	1,92 (0,168)	0,95 (0,277)
Vastaajalla ja puolisolla on suunnilleen samansuuruiset tulot	ref.	ref.
Koulutus		
Vastaajalla on korkeampi koulutus kuin puolisolla	1,05 (0,325)	1,34 (0,261)
Puolisolla on korkeampi koulutus kuin vastaajalla	1,09 (0,290)	1,42 (0,312)
Vastaajalla ja puolisolla on suunnilleen sama koulutustaso	ref.	ref.
Sukupuolirooliasenteet		
Vastaajan sukupuolirooliasenne	0,96 (0,026)	0,99 (0,024)
R ² (Nagelkerke)	0,57	
Oikein luokitellut tapaukset, %	68,8	
N	741	

Vertailuluokka: vastaaja kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä.
(*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001)

Kun analyysi tehdään erikseen miehille ja naisille, pseudoselityksasteet ovat molempien sukupuolten mallia selvästi matalammat eli 33 prosenttia miesten ja 28 prosenttia naisten osalta (ks. taulukko 13). Oikein luokiteltujen havaintojen osuutta analyysin tekeminen sukupuolittain ei sen sijaan alenna, sillä malli luokittelee oikein miesvastaajien kohdalla 68 prosenttia ja naisvastaajien kohdalla 71 prosenttia havainnoista. Naisilla pseudoselityksaste on askeltavan analyysin jokaisessa vaiheessa jonkin verran (noin 5–7 prosenttiyksikköä) alempi kuin miehillä, mikä viittaa siihen, että regressiomallit kuvaavat paremmin miesten kuin naisten kokemuksia. Oikein luokiteltujen havaintojen osuudet eivät sen sijaan juurikaan eroa sukupuolten välillä.

Sukupuolittain tehdystä analyysistä havaitaan, että miesten osalta ainoastaan toteutunut kotityönjako ja sukupuolirooliasenteet vaikuttavat kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi. Naisten kohdalla pelkästään toteutuneella kotityönjaolla on vaikutusta. Tosiasiallisen kotityönjaon heijastuminen oikeudenmukaisuuskokemuksiin viestii siitä, että vastaajilla on todennäköisesti melko realistinen käsitys omasta ja puolisonsa kotityöosuudesta. Kotityönjaon ja oikeudenmukaisuuskokemusten selvä yhteys ilmeni myös edellä olevasta kotityönjaon ja koetun oikeudenmukaisuuden ristiintaulukoinnista, jossa sukupuolen merkitystä ei tarkasteltu. Tulokset ovat samankaltaiset riippumatta vastaajan sukupuolesta.

Toteutuneen kotityönjaon merkitystä ei siis voida missään nimessä sivuuttaa, vaikka sitä saatetaankin pitää varsin ilmeisenä tai itsestään selvänä ja siten muita selittäjiä vähemmän mielenkiintoisena oikeudenmukaisuuskokemusten taustatekijänä. Vaikka kotityönjaolla pystytään selittämään oikeudenmukaisuuskokemuksia, tosiasiallinen työnjako ja kokemukset eivät aina vastaa toisiaan, eli työnjaolla ei voida tyhjentävästi selittää kokemusta oikeudenmukaisuudesta. Tämä käy ilmi mainittuja tekijöitä mittaavien muuttujien ristiintaulukoinnista, jonka mukaan kolmasosa sekä puolisoaan vähemmän että puolisoaan enemmän tekevästä kokee kotityönjaon oikeudenmukaiseksi. Samanlainen havainto on tehty aiemmissa tutkimuksissa: sekä miehet että naiset kokevat suhteellisen usein epätasaisenkin kotityönjaon oikeudenmukaiseksi (esim. Frisco & Williams 2003; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Lennon & Rosenfield 1994; Smith ym. 1998). Vastaavasti tasainen kotityönjako ei aina merkitse sitä, että työnjako koettaisiin oikeudenmukaiseksi (ks. taulukko 9).

Toteutuneen kotityönjaon vaikutusta yllättävämpää on, että miesten osalta sukupuolirooliasenteilla on merkitystä, vaikka molempien sukupuolten mallissa sukupuolirooliasenne ei ole yhteydessä kokemukseen oikeudenmukaisuudesta. Vielä yllättävämpää on, että miehillä egalitaariset asenteet ovat yhteydessä kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi. Voisi nimittäin ajatella, että nimenomaan asenteiltaan egalitaariset miehet suhtautuisivat kotityönjakoon muita kriittisemmin, sillä useimmissa aineiston vastaajien kotitalouksissa nainen tekee pääosan kotitöistä. Aiemmin traditionaalisten asenteiden onkin todettu lisäävän tyytyväisyyttä kotityönjakoon (Braun ym. 2008, 1152, 1154; Greenstein 1996, 1040). Naisvastaajien oikeudenmukaisuuskokemuksiin sukupuolirooliasenteet eivät vaikuta. Miehilläkin asenne on tilastollisesti merkitsevä selittäjä ainoastaan ennustettaessa kokemusta siitä, että vastaaja tekee pienemmän osan kuin olisi oikeudenmukaista. Asenteiltaan egalitaariset miehet siis kokevat kotityönjaon tyypillisemmin oikeudenmukaiseksi sen sijaan, että he kokisivat tekevänsä oikeudenmukaista jakoa pienemmän osan kotityöstä. Aiemman analyysin perusteella (ks. taulukko 7) asenteiltaan egalitaariset miesvastaajat tekevät traditionaalisia miehiä useammin puolisonsa kanssa suunnilleen yhtä paljon kotityötä. Toteutuneen kotityönjaon voisi ajatella olevan havaitunlaisen asenteiden ja kokemuksen yhteyden taustalla, ellei mallissa olisi huomioitu kotityönjakoa.

Taulukko 13. Iän, toteutuneen kotityönjaon, käytettävissä olevan ajan ja sukupuoli-rooliasenteiden yhteys kotityönjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi sukupuolittain

	Vastaaja kokee tekevänsä pienemmän osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista	Vastaaja kokee tekevänsä suuremman osan kotitöistä kuin olisi oikeudenmukaista
	OR, miehet (keskivirhe)/naiset (keskivirhe)	OR, miehet (keskivirhe)/naiset (keskivirhe)
Ikä		
21–40-vuotiaat	0,54 (0,110)/0,99 (0,170)	0,97 (0,139)/1,77 (0,171)
41–60-vuotiaat	1,31 (0,161)/0,58 (0,166)	1,16 (0,223)/1,33 (0,241)
61–74-vuotiaat	ref.	ref.
Toteutunut kotityönjako		
Vastaaja tekee selvästi vähemmän kotityötä kuin puolisonsa	5,11*** (0,068)/2,48*** (0,012)	0,58* (0,085)/0,78* (0,018)
Vastaaja tekee selvästi enemmän kotityötä kuin puolisonsa	0,16* (0,072)/0,39* (0,049)	7,84** (0,094)/7,62*** (0,056)
Vastaaja ja puoliso tekevät suunnilleen yhtä paljon kotityötä	ref.	ref.
Käytettävissä oleva aika		
Vastaaja ja puoliso ansiotyössä	0,68 (0,199)/1,28 (0,127)	0,86 (0,129)/0,87 (0,185)
Vastaaja ansiotyössä, puoliso ei	0,37 (0,152)/0,23 (0,153)	1,24 (0,211)/0,85 (0,161)
Vastaaja ei ansiotyössä, puoliso on	0,40 (0,205)/0,98 (0,203)	2,14 (0,227)/0,64 (0,272)
Kumpikaan ei ansiotyössä	ref.	ref.
Tulot		
Vastaajalla on selvästi suuremmat tulot kuin puolisolla	1,38 (0,137)/3,39 (0,111)	0,80 (0,217)/1,54 (0,276)
Puolisolla on selvästi suuremmat tulot kuin vastaajalla	2,04 (0,118)/1,78 (0,131)	0,50 (0,244)/1,13 (0,296)
Vastaajalla ja puolisolla on suunnilleen samansuuruiset tulot	ref.	ref.
Koulutus		
Vastaajalla on korkeampi koulutus kuin puolisolla	0,79 (0,165)/2,26 (0,218)	0,90 (0,154)/1,40 (0,281)
Puolisolla on korkeampi koulutus kuin vastaajalla	1,08 (0,210)/1,40 (0,253)	1,34 (0,204)/1,36 (0,316)
Vastaajalla ja puolisolla on suunnilleen sama koulutustaso	ref.	ref.
Sukupuolirooliasenteet		
Vastaajan sukupuolirooliasenne	0,91* (0,029)/0,99 (0,060)	1,06 (0,070)/0,98 (0,026)
R ² (Nagelkerke), miehet/naiset	0,33/0,28	
Oikein luokitellut tapaukset, %, miehet/naiset	67,9/71,4	
N, miehet/naiset	346/395	

Vertailuluokka: vastaaja kokee tekevänsä suunnilleen oikeudenmukaisen osan kotitöistä.

(*p<0,05; **p<0,01; ***p<0,001)

Tulosten perusteella sukupuoli sekä tosiasiallinen kotityönjako ovat yhteydessä kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen, mutta ikä ja suhteelliset resurssit eivät. Käytettävissä oleva aika ja sukupuolirooliasenteet selittävät oikeudenmukaisuuskokemuksia osittain eli riippuen siitä, mihin koetun oikeudenmukaisuuden luokkaan kuulumista ennustetaan. Lisäksi asenteet ovat yhteydessä kokemuksiin vain miehillä. Iän, käytettävissä olevan ajan, resurssien ja asenteiden yhteydestä kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen on kertynyt tutkimusnäyttöä, jonka mukaan työnjaon kokemista oikeudenmukaiseksi ennustavat korkea ikä, työttömyys tai työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen, puolisoa lyhyemmät työpäivät ja pienemmät tulot sekä traditionaaliset sukupuolirooliasenteet (Braun ym. 2008, 1152, 1154; Greenstein 1996, 1040; DeMaris & Longmore 1996; Lennon & Rosenfield 1994; Miettinen 2008; Sanchez 1994). Kuten tässä tutkimuksessa, mainitut tekijät ovat usein aiemminkin olleet yhteydessä koettuun oikeudenmukaisuuteen vain joko miehillä tai naisilla. Tutkimusten tuloksissa on kuitenkin ollut siinä määrin vaihtelua, ettei voida sanoa esimerkiksi ansiotyössä käymisen tai tulotason yleisesti ottaen vaikuttavan ainoastaan jommankumman sukupuolen edustajien kokemuksiin. Muista selitystekijöistä poiketen miessukupuoli ja suhteellisen tasainen kotityönjako ovat kaikissa tutkimuksissa olleet yhteydessä työnjaon kokemiseen oikeudenmukaiseksi. Oikeudenmukaisuuskokemusten yhteydessä ei voi puhua selitysteorioista tai teorioiden saamasta vahvistuksesta, sillä selittävät muuttujat eivät, toisin kuin kotityönjakoa tutkittaessa, kiinnity varsinaisiin teorioihin, vaikka selittäjien merkitystä onkin jonkin verran selvitetty aiemmissa tutkimuksissa.

Suhteelliset resurssit ja oikeudenmukaisuuskokemukset näyttivät olevan toisiinsa yhteydessä, kun menetelmänä käytettiin ristiintaulukointia. Sukupuolen ja toteutuneen kotityönjaon huomioiminen samanaikaisesti resurssien kanssa aiheuttaa sen, että resurssit eivät regressioanalyysien perusteella selitä kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta. Aiemmin havaittu resurssien ja kokemusten yhteys johtui todennäköisesti pitkälti resurssien erilaisesta jakautumisesta sukupuolten välillä eli siitä, että miesvastaajat ansaitsevat keskimäärin puolisoitaan enemmän, kun taas naisvastaajat ovat keskimäärin puolisoitaan korkeammin koulutettuja. Resurssien sukupuolittaisen jakautumisen osalta tilanne on samanlainen sekä käytetyssä aineistossa että väestötasolla (ks. esim. Mikkola 2010, 218–219).

8 JOHTOPÄÄTÖKSET

Tämän tutkimuksen keskiössä on puolisoiden välinen kotityönjako, jonka lisäksi tutkimuksessa on tarkasteltu kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta. Puolisoiden välisen kotityönjaon selitysteorioista tunnetuimmat ovat käytettävissä olevan ajan teoria, suhteellisten resurssien teoria sekä sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria (ks. esim. Oinas 2010, 149). Myös tämän tutkimuksen ensimmäisen tutkimuskysymyksen muodostamisen lähtökohtana olivat mainitut kolme selitysmallia. Käytettävissä olevan ajan teorian mukaan erilaiset aikasitoumukset, erityisesti ansiotyö, vaikuttavat ratkaisevasti henkilön tekemän kotityön määrään. Resurssiteoria puolestaan painottaa nimensä mukaisesti erilaisten resurssien, kuten tulojen ja koulutuksen, merkitystä kotityönjaon määrittäjinä. Resurssit lisäävät haltijansa päätösvaltaa parisuhteessa ja perheessä, joten enemmän resursseja omaavan puolison on päätelty olevan vapaampi tekemään vähemmän kotityötä. Sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria puolestaan painottaa normeja kotityönjaon taustatekijöinä. Tyttöihin ja poikiin kohdistuu jo varhaislapsuudessa erilaisia odotuksia, joita he pyrkivät täyttämään. Myöhemmin sukupuolirooliodotusten muokkaamia toimintatapoja on enää vaikea muuttaa, vaikka normien olemassaolon tiedostaisikin. Tyttöihin ja naisiin kohdistuu enemmän kodinhoitoon liittyviä odotuksia ja vaatimuksia, ja naiset myös tekevät selvästi miehiä enemmän kotityötä. (Bianchi ym. 2000, 193; Blossfeld & Drobnic 2001, 25–26; Brines 1994; Greenstein 2000; Korhonen 2004, 258–259; Lammi-Taskula 2004, 185; Miettinen 2008, 30.)

Kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta on tutkittu toteutunutta kotityönjakoa selvästi vähemmän, ja useiden varteenotettavien tutkimusten tekemisestä on kulunut jo melko pitkä aika. Aiempien tutkimusten mukaan miehet kokevat kotityönjaon naisia oikeudenmukaisemmaksi, kun taas ansiotyössä käynti, puolisoa pidemmät työpäivät, suuremmat tulot ja korkeampi koulutus lisäävät todennäköisyyttä kokea kotityönjako epäoikeudenmukaiseksi (DeMaris & Longmore 1996; Lennon & Rosenfield 1994; Miettinen 2008; Sanchez 1994). Muita aiemmin havaittuja epäoikeudenmukaisuuden kokemuksiin liittyviä tekijöitä ovat nuori ikä ja egalitaariset sukupuolirooliasenteet (Braun ym. 2008; DeMaris & Longmore 1996; Greenstein 1996).

Mikään kotityönjaon selitysteorioista ei saanut tämän tutkimuksen analyysien perusteella varauksetonta tukea. Ikä, käytettävissä oleva aika, suhteelliset resurssit tai

sukupuolirooliasenteet eivät myöskään olleet yhteydessä kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen johdonmukaisesti molemmilla sukupuolilla ja kaikkia muuttujien luokkia toisiinsa verrattaessa. Ainoastaan sukupuoli sekä oikeudenmukaisuuskokemusten osalta toteutunut kotityönjako olivat kaikissa multinomiaalisissa logistisissa regressioanalyysissä merkitseviä selittäjiä. Muutkaan selitystekijät eivät kuitenkaan olleet täysin merkityksettömiä. Kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen keskittyneille tutkimuksille on tyypillistä, että useimpien selitystekijöiden on havaittu olevan yhteydessä vain joko miesten tai naisten kokemuksiin (esim. DeMaris & Longmore 1996; Miettinen 2008; Sanchez 1994). Samanlainen havainto tehtiin myös tässä tutkimuksessa.

Yksi tutkimuksen keskeisistä tuloksista on havainto sukupuolen merkityksestä. Puolisoiden välisen kotityönjaon, mutta myös oikeudenmukaisuuskokemusten, kohdalla sukupuoli osoittautui hyvin tärkeäksi selittäjäksi. Naiset tekivät miehiä huomattavasti useammin puolisoitaan enemmän kotityötä ja myös kokivat miehiä useammin tekevänsä suuremman osan kotityöstä kuin olisi ollut oikeudenmukaista. Vastaavasti miehet tekivät puolisoitaan pienemmän osuuden kotityöstä ja kokivatkin tekevänsä vähemmän kuin oikeudenmukainen työnjako olisi edellyttänyt. Miesvastaajat olivat ilmoittaneet kotityönjaon olevan tasaisempaa kuin naisvastaajat. Samaten miehet arvioivat työnjaon oikeudenmukaisuutta jonkin verran naisia positiivisemmin. Samat havainnot on tehty lukuisissa aiemmissa tutkimuksissa (kotityönjaon osalta esim. Bianchi ym. 2000; Bittman ym. 2003; Greenstein 2000; Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005; koetun oikeudenmukaisuuden osalta esim. Frisco & Williams 2003; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Smith ym. 1998).

Koska työmarkkina-asema ja ansiotyöaika eivät olleet yhteydessä kotityön jakautumiseen puolisoitten välillä, käytettävissä olevan ajan teoria ei saanut tässä tutkimuksessa tukea. Tällainen tulos on vastoin Beckerin (1993) erikoistumisteesiä, jonka mukaan toinen puolisoista erikoistuisi ansio- ja toinen kotityöhön. Suomessa kahden ansaitsijan perhemallilla onkin kansainvälisesti verraten pitkät perinteet, ja kotiäitiys on yleensä ainoastaan lyhyt, lapsen syntymää seuraava vaihe perheen elinkaarella (Haataja & Nyberg 2006, 217; Takala 2005, 100). Lisäksi suomalaisnaiset työskentelevät selvästi harvemmin osa-aikaisessa työssä kuin naiset esimerkiksi Ruotsissa, Alankomaissa, Saksassa, Isossa-Britanniassa ja Australiassa. Maiden väliset

erot näkyvät varsinkin äitien työajoissa. (Korvajärvi 2010, 185; Roeters & Craig 2014, 186, 190, 198.) Suomessa naisten työaika, tai työaika ylipäättään, ei vaikuta kovin mukautuvalta elämäntilanteen, kuten perheen, asettamiin vaatimuksiin. Toisaalta positiivisempikin tulkinta on mahdollinen. Se, miksi naisten ja etenkin äitien kokoaikatyo on Suomessa kansainvälisesti vertaillen yleistä, johtuu työmarkkinoiden piirteiden ohella pitkälti työvoima- ja perhepolitiikan eroista maiden välillä. Voidaan siis ajatella, että Suomessa onnistuneella työvoima-, perhe- ja tasa-arvopolitiikalla mahdollistetaan samanaikaisesti eurooppalaisittain runsas syntyvyys ja äitien kokoaikainen työssäkäynti. (Moisio 2010, 180–181, 193; Salmi & Lammi-Taskula 2014, 46–47.) Mainituista seikoista huolimatta käytettävissä oleva aika on aiemmin useimmiten ollut yhteydessä kotityönjakoon Suomeenkin keskittyneissä tutkimuksissa (Oinas 2010; Miettinen 2008; Takala 2005; ks. myös Bianchi ym. 2000; Brines 1994). Yksi tulosten eroavuutta selittävä seikka voi olla se, että mainituissa tutkimuksissa on yleensä tästä tutkimuksesta poiketen hyödynnetty ajankäyttöaineistoa.

Resurssiteoria sai tutkimuksessa osittaista tukea. Resurssien ollessa taisisimmin jakautuneet myös kotityönjako oli tasaisinta. Niin kutsuttua sukupuolen tuottamista (doing gender) eli mieselättäjämallista poikkeamisen kompensoimista kotityönjaolla (Bittman ym. 2003, 207; Blossfeld & Drobnic 2001, 30–31; Brines 1994, 682–683) ei havaittu tässä tutkimuksessa, kuten ei ole tehty myöskään aiemmissa suomalaispariskuntiin keskittyneissä tutkimuksissa (Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005). Mieselättäjämalli ei ole Suomessa ollut vallitseva kotitaloustyyppi (Pfau-Effinger 2004, 385–386), minkä vuoksi pariskunnat eivät todennäköisesti koe mallia normatiivisesti kovinkaan velvoittavaksi, eikä sukupuolen tuottamistakaan tästä syystä ilmene.

Resurssiteoria on saanut käytettävissä olevan ajan teoriaa vaihtelevammin vahvistusta tutkimuksista, ja Suomesta näyttöä teorian oletusten paikkansapitävyydestä on suhteellisen niukasti verrattuna angloamerikkalaisiin maihin. Tulojen yhteyttä kotityönjakoon on tutkittu selvästi enemmän kuin koulutuksen tai muiden resurssien. (Bianchi ym. 2000; Brines 1994; Greenstein 2000; Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005.) Omaisuuden merkitystä ei tämänkään tutkimuksen analyyseissa huomioitu, vaikka sitä voidaan pitää tulojen ja koulutustason ohella merkittävänä resurssina.

Omaisuuuden huomioon ottaminen olisi ollut ongelmallista, sillä tavallisesti ainakin osa avio- tai avoliitossa elävien omaisuudesta on puolison kanssa yhteistä.

Ajankäyttö ja resurssit on liitetty ajatukseen oikeutuksesta ja velvollisuudesta, kun on pohdittu niiden yhteyttä kotityönjaon koettuun oikeudenmukaisuuteen. Oikeutuksen puolisoa vähäisempään kotityöntekoon voi tuottaa esimerkiksi puolisoon nähden pidempi työaika, paremmat tulot tai korkeampi koulutus. Vastaavasti työttömyys tai työmarkkinoiden ulkopuolella oleminen puolison ollessa töissä, puolisoon verrattuna lyhyempi työaika tai niukemmat resurssit saattavat velvoittaa käyttämään puolisoa enemmän aikaa kotityöhön. Velvoittavuus syntyy ajatuksesta, jonka mukaan kummankin puolison tulee tehdä oma osuutensa kotitalouden jäsenten hyvinvoinnin eteen, sekä taloudellisesta riippuvuudesta suhteessa puolisoon. Taipumusta kokea kotityönjako epäoikeudenmukaiseksi lisäisivät siten ansiotyön teko, pitkät työpäivät ja runsaat suhteelliset resurssit. (Braun ym. 2008, 1154; DeMaris & Longmore 1996; Sanchez 1994; Thompson 1991, 192–193.) Tällainen oletus ei saanut vahvistusta ansiotyössä käymisen tai työajan osalta. Lisäksi näyttö resurssien vaikutuksesta työnjaon arvioimiseen jäi vähäiseksi. Myöskään Miettisen (2008, 132) tutkimuksessa ansiotyön teko tai tulot eivät olleet yhteydessä kokemukseen kotityönjaon tasapainoisuudesta, mutta miesvastaajilla oma ja puolison korkea koulutustaso olivat kumpikin sidoksissa työnjaon kokemiseen epätasapainoiseksi.

Sukupuolirooli- ja sosialisatioteorian oletus egalitaaristen sukupuolirooliasenteiden yhteydestä tasaiseen kotityönjakoon sai vahvistusta tuloksista, joskin sukupuolittain tehdyssä analyysissä asenteet ja kotityöosuus olivat yhteydessä toisiinsa vain miesvastaajilla. Kotityönjaon koettua oikeudenmukaisuutta tarkasteltaessa puolestaan havaittiin, että asenteet eivät selittäneet oikeudenmukaisuuskokemuksia molempien sukupuolten mallissa lainkaan, mutta sukupuolittaisessa mallissa asenteet olivat yhteydessä miesten kokemuksiin. Sukupuolirooli- ja sosialisatioteoria on saanut tutkimuksissa heikommin tukea kuin käytettävissä olevan ajan teoria ja resurssiteoria, ja kuten tässä tutkimuksessa, asenteet ovat usein olleet yhteydessä vain joko miesten tai naisten kotityöosuuteen (Baxter 1997; Bianchi ym. 2000; Miettinen 2008; Oinas 2010). Yhtenä syynä teorian oletusten saamaan verrattain vähäiseen tukeen on pidetty asenteiden luotettavan mittaamisen vaikeutta verrattuna vaikkapa työmarkkina-aseman, työajan, tulojen tai koulutustason mittaamiseen (Coltrane 2000, 1216; McHugh &

Frieze 1997, 8). Mielenkiintoista on, että asenteet näyttävät vaikuttavan ainoastaan miesten kotityöpanokseen sekä kotityönjaon oikeudenmukaisuuden arviointiin. Voi olla, etteivät asenteelliset erot ole yhtä suuria naisten kuin miesten välillä, sillä naiset ovat asenteiltaan keskimäärin miehiä egalitaarisempia (Stickney & Konrad 2007, 807; ks. myös Miettinen 2008, 9). Sekin on mahdollista, että miesten sukupuolirooliasenteilla on kotityönjaon muotoutumisen kannalta suurempi merkitys kuin naisten asenteilla.

Koetun oikeudenmukaisuuden osalta toteutunut kotityönjako oli sukupuolen ohella merkittävä taustatekijä. Kuitenkaan tosiasiallinen kotityönjako ei selittänyt tyhjentävästi kokemuksia työnjaon oikeudenmukaisuudesta. Kotityönjaon kokeminen oikeudenmukaiseksi sen epätasaisuudesta huolimatta oli melko yleistä: kolmannes sekä puolisoaan vähemmän että puolisoaan enemmän tekevistä koki kotityönjaon oikeudenmukaiseksi. Aiempienkin tutkimusten mukaan kotityönjako ja siihen liittyvät oikeudenmukaisuuskokemukset vastaavat pääosin toisiaan, mutta epätasaisen kotityönjaon kokeminen oikeudenmukaiseksi on kuitenkin suhteellisen tavallista (Frisco & Williams 2003; Lammi-Taskula & Salmi 2014; Smith ym. 1998). On todennäköisesti helpointa ilmoittaa kokevansa työnjaon oikeudenmukaiseksi, sillä muuten joutuisi kyseenalaistamaan parisuhteensa vallitsevat käytännöt. Kuitenkin hieman yllättäen tasaisen kotityönjaon talouksissa asuvista noin kolmasosa piti jakoa epäoikeudenmukaisena. Tehdyt havainnot kertovat siitä, että vaikka tosiasiallinen kotityönjako on tärkeä yksittäinen koettua oikeudenmukaisuutta selittävä tekijä, oikeudenmukaisuuskokemusten muodostumiseen vaikuttavat muutkin seikat – muutenhan kotityönjako ja kokemukset sen oikeudenmukaisuudesta vastaisivat täysin toisiaan. Braun ym. (2008, 1154) toteavat, että kotityönjako sinänsä ei välttämättä määrittele, millaiseksi kyseinen työnjako koetaan. Tärkeää koetun oikeudenmukaisuuden kannalta sen sijaan on, millaisiin muihin elämäntilanteen piirteisiin sekä henkilökohtaisiin arvoihin ja asenteisiin kotityön tietynlainen jakautuminen puolisoitten välillä yhdistyy. Esimerkiksi miehen osallistumisen perinteisiin ”naisten töihin” on todettu lisäävän kummankin puolison todennäköisyyttä kokea kotityönjako oikeudenmukaiseksi riippumatta siitä, kuinka laajasti mies osallistuu näistä tehtävistä huolehtimiseen (Miettinen 2008, 130). Tässä tutkimuksessa kotityötä ei eritelty tehtävätyypeittäin.

Sukupuolen keskeinen merkitys muiden tekijöiden huomioimisen jälkeenkin herättää kysymyksiä. Thompson (1991, 192–193) esittää joukon selityksiä, joita pariskunnat käyttävät oikeuttaakseen epätasaisen työnjaon ja ennen kaikkea sen, että mies tekee naista vähemmän kotityötä. Selitykset ovat harvoin julkilausuttuja, eikä niitä usein edes tiedosteta. Niihin kuuluvat muun muassa oletus naisen luontaisesta etevyydestä kodin töistä huolehtimisessa sekä uskomus, että naiset arvostavat siisteyttä miehiä enemmän. Tämänkaltaiset käsitykset ja uskomukset voivat ohjata huomattavasti sekä kotityönjaon muotoutumista että kokemuksia työnjaon oikeudenmukaisuudesta, mutta niitä on vaikea tavoittaa tutkimuksellisesti. Useat sukupuolten rooleja koskevista oletuksista on opittu sosialisoin myötä sanattoman viestinnän välityksellä, esimerkiksi seuraamalla perheenjäsenten toimintaa, eivätkä ne välttämättä tule esiin asennekyselyissä.

Sukupuolen merkittävyyden lisäksi toinen keskeinen tutkimustulos on se, ettei käytettävissä olevan ajan teoriaan ja suhteellisten resurssien teoriaan sisältyvä oletus sukupuolineutraalisuudesta juurikaan saanut tukea. Tulos oli sukupuolen merkittävyyden perusteella odotettavissa. Koska nainen tekee sekä tämän että aiempien tutkimusten mukaan lähes kaikissa kotitalouksissa miestä enemmän kotityötä, vaikka ajankäyttö ja suhteelliset resurssit otettaisiin huomioon, on selvää, etteivät mainittujen teorioiden oletukset toimi sukupuolineutraalisti. Päätelmää tukevat myös havainnot, joiden mukaan ajankäyttö ja resurssit ovat olleet eri tavoin yhteydessä miesten ja naisten kotityöosuuksiin. (Esim. Aassve ym. 2014; Bianchi ym. 2000; Brines 1994; Hank & Jürges 2007; Lyonette & Crompton 2014; Miettinen 2008; Niemi 2005; Oinas 2010.) Kyse ei näyttäisikään olevan siitä, tekevätkö naiset enemmän kuin miehet, vaan siitä, kuinka paljon enemmän he tekevät. Tämän kysymyksen selvittelyssä kotityönjaon selitysteorioista voi olla jatkossakin apua, vaikka sukupuolineutraalisuuden ajatuksesta luovuttaisiinkin.

Toisinaan on esitetty, että naisten tulisi luovuttaa miehille enemmän vastuuta kotona. Naisten pitäisi antaa miesten vähintään silloin tällöin vastata myös perinteisistä ”naisten töistä”, tarvittaessa myös kannustaa puolisoitaan tähän. Tällaisen näkemyksen mukaan naiset ovat itse huomattavasti myötävaikuttaneet epätasaisen kotityönjaon muodostumiseen, ja heidän tulisi ottaa aktiivisemmin vastuuta miesten osallistamisesta kotitöihin. Samanlaista keskustelua on käyty pienten lasten hoivasta: äidin olisi huolehdittava, että isä saa osallistua lapsen hoivaan, ja että isällä on mahdollisuus

viettää tarpeeksi aikaa lapsen kanssa. (ks. Sevón & Huttunen 2004, 161; Vuori 2004, 56–57.) Tällaiset kommentit ovat hyvää tarkoitavia mutta sikäli ongelmallisia, että ne vastuuttavat ja jopa syyllistävät naisia.

Lasten hoito eroaa luonteeltaan ja koetulta miellyttävyydeltään olennaisesti kotityöstä (Poortman & Van Der Lippe 2009, 533), eikä lasten hoito ollut analyyseissa mukana. Lasten hoidon osalta miesten ja naisten osallistumispanokset olisivat saattaneet olla lähempänä toisiaan kuin kotityöhön käytetyt aikamäärät, sillä juuri lasten hoitoon liittyvät tehtävät vaikuttavat suomalaisissa perheissä jakautuvan verrattain tasaisesti ja olevan vähiten sukupuoleen sidottuja (Miettinen 2008, 113). Tähän viittaa myös voimistunut puhe uudesta, osallistuvammasta isyydestä (Aalto 2004, 65–66). Toisaalta Esping-Andersen (2009, 20–25, 53, 99–100) huomauttaa, että miesten elinkaaren oletetun feminisoitumisen – kuten lisääntyvän osallistumisen kotitöihin ja pienten lasten hoivaan – on havaittu olevan huomattavasti vähäisempää kuin naisten elinkaaren samanaikaisen maskulinisoitumisen. Tämän tutkimuksen tulosten mukaan feminisoituminen ei vaikuta kovinkaan laaja-alaiselta, sillä naiset tekevät yhä huomattavasti suuremman osan kotitöistä kuin miehet. Naiset käyvät usein miesten tavoin kokopäivätyössä ja kantavat samalla päävastuun kodista, mihin on viitattu toisen työvuoron tai kaksoistaakan käsitteellä (Hochschild 2003). Tosin toinen vuoro koskee myös osaa miehistä.

Tutkimuksen aineistosta ja muuttujista on syytä esittää muutamia huomioita. Kotityönjakoa mittaavan muuttujan jakaumasta havaittiin, että huomattava osa vastaajista oli ilmoittanut tekevänsä puolisonsa kanssa viikoittain täsmälleen yhtä monta tuntia kotitöitä. Lisäksi puolisoiden ansiotyöhön käyttämät ajat olivat usein lähellä toisiaan. Ilmiön taustalla saattaa olla paitsi tosiasiallinen tilanne, myös mittaamistapa. Vastaajat olivat ilmoittaneet sekä omat että puolisonsa koti- ja ansiotyötunnit sekä arvioineet omien ja puolisonsa tulojen eroa. Vastauksissa voi olla epätarkkuutta, kun puoliso ei ole itse ilmoittanut näitä tietoja. On esimerkiksi mahdollista, että vastaajat ovat liioitelleet itse tekemänsä ja vähätelleet puolisonsa tekemän kotityön määrää. Toisaalta sosiaaliset normit ovat voineet vaikuttaa erityisesti kotityön tekoon liittyviin kysymyksiin vastaamiseen, joten kotityönjako on saatettu arvioida tosiasiallista tasaisemmaksi. Ajankäyttöaineisto olisikin ollut luotettavampi tapa saada tietoa eri toimintoihin käytetyistä aikamääristä (ks. Kan 2008, 381).

Toisaalta puolisoiden ansio- ja kotityötuntien on havaittu olevan suhteellisen lähellä toisiaan myös ajankäyttöpäiväkirjoihin pohjaavissa tutkimuksissa (Deding & Lausten 2006; Oinas 2010; Pääkkönen 2010). Yhtenä syynä ilmiöön saattaa olla valikoiva parinmuodostus: kumppaniksi valitaan mieluiten itseä mahdollisimman monissa suhteissa muistuttava henkilö, jolloin on todennäköistä, että esimerkiksi puolisoiden yhteiskunnalliset asemat ovat jo ennen parinmuodostusta samankaltaiset (Becker 1993, 117–118; Esping-Andersen 2009, 41, 101). Lisäksi parisuhteen kestäessä niin kutsutut samankaltaistavat prosessit muokkaavat siisteysnormeja sekä kotityönjakoa. Puolisot tekevät kotitöitä ainakin jonkin verran yhdessä ja jakavat lisäksi saman asumismuodon, mikä vaikuttaa kotityön määrään ja sisältöön. (Oinas 2010, 117.)

Tutkimuksen rajoitukset liittyvät laajemminkin tutkimuksen aineistoon ja muuttujiin kuin suhteessa edellä mainittuun kyselyaineiston luotettavuuteen ajankäytön mittaamisessa. Käytettävissä olevan ajan mittarina käytettiin multinomiaalisissa logistisissa regressioanalyyseissa ainoastaan työmarkkina-asemaa. Ansiotyöaika suhteessa puolison työaikaan olisi ollut tarkempi käytettävissä olevan ajan mittari, mutta sitä ei kyetty muuttujan huomattavan epätasaisesta jakaumasta johtuen käyttämään kuin ristiintaulukoinneissa. Myös sukupuolirooliasenneväättämien muotoilu on tutkimuksessa käytettyihin muuttujiin liittyvä rajoitus. Sukupuolirooliasenteita mittaavia väittämiä voi pitää johdattelevina, sillä väittämät kohdistuvat kahta väittämää lukuun ottamatta vain naisten toimintaan (ks. liitetaulukko 1). Ne siis mittaavat heikommin suhtautumista miesten kuin naisten asemaan ja rooleihin. Samoja tai samankaltaisia väittämiä on kuitenkin käytetty useissa muissakin tutkimuksissa (esim. Fortin 2005; Oinas 2010; Stickney & Konrad 2007). Sukupuolirooleja koskevien asenneväättämien muotoilu onkin tutkimuksissa yleinen ongelma (Davis & Greenstein 2009, 88–89).

Tutkimuksen vahvuutena on kotityönjaon ja selvästi vähemmän tutkitun koetun oikeudenmukaisuuden yhdistäminen samaan tutkimukseen. Työnjaon kokeminen oikeudenmukaiseksi on hyvinvoinnin ja parisuhdetyytyväisyyden kannalta tärkeää (ks. esim. Claffey & Mickelson 2009, 821; Ruppanner 2008, 509), joten oikeudenmukaisuuskokemusten tutkiminen on perusteltua. Toinen vahvuus on useiden tekijöiden samanaikainen huomioiminen tilastollisissa malleissa, mikä auttaa erottamaan merkittävät tekijät vähemmän merkittävistä. Etenkin sukupuolen

huomioiminen samanaikaisesti muiden selittävien muuttujien kanssa sekä erikseen miehille ja naisille tehdyt analyysit tarkensivat tuloksia. Lisäksi tutkimuksen etuna voi pitää koetun oikeudenmukaisuuden mittaamista kolmiluokkaisella muuttujalla, kun useissa aiemmissa tutkimuksissa on käytetty karkeampaa kaksiluokkaista muuttujaa (esim. Braun ym. 2008; Frisco & Williams 2003; Wilcox & Nock 2006). Toisinaan vastaajat ovat siis voineet ilmoittaa kokevansa kotityönjaon vain joko oikeudenmukaiseksi tai epäoikeudenmukaiseksi, tai alun perin useampiluokkainen muuttuja on dikotomisoitu. Kolmiluokkainen muuttuja puolestaan erottelee kotityönjaon epäoikeudenmukaiseksi kokevat vastaajat sen perusteella, kokevatko he tekevänsä enemmän vai vähemmän kuin olisi oikeudenmukaista. Tällainen erottelu osoittautui merkittäväksi etenkin tarkasteltaessa eri sukupuolia edustavia vastaajia.

Vaikka kotityönjaon tutkimus on keskittynyt pääasiassa kotitaloustason tekijöihin, kuten puolisoiden toimintaan ja ominaisuuksiin, myös makrotason tekijät määrittävät osaltaan sitä, millaiseksi kotityönjako puoliso- ja perhetasolla muodostuu. Fuwan (2004) 22 maata käsittäneessä tutkimuksessa selvisi, että yksilötason tekijät, kuten sukupuolirooleja koskevat asenteet ja ansiotyön tekeminen, ovat sitä vahvemmassa yhteydessä kotityönjakoon, mitä laajemmin tasa-arvo toteutuu yhteiskunnassa. Yhteiskuntien tasa-arvoisuutta mitattiin mainitussa tutkimuksessa muun muassa naisten osallistumisella politiikkaan, naisten toimimisella johtotehtävissä sekä naisten ansaitsemalla osuudella kaikista yhteiskunnan ansiotuloista. Mikäli yhteiskunnan rakenteet ovat kovin epätasa-arvoiset, kotitalous- ja yksilötason tekijöiden vaikutus kotityönjakoon on vähäinen. Toisin sanoen epätasa-arvoiset makrotason tekijät mitätöivät mikrotason tekijöiden vaikutukset. Tämän vuoksi Fuwa (2004, 765) toteaa, että muutokset yksilö- ja perhetasolla eivät riitä, jos tavoitellaan tasapuolisempaa kotitöiden jakautumista. Hänen mukaansa muutokset kotitaloustasolla mahdollistuvat, mikäli taloudellinen ja poliittinen valta yhteiskunnassa jakautuvat sukupuolten välillä suhteellisen tasaisesti.

Myös Geist (2005) korostaa yhteiskunnan rakenteiden tärkeyttä yksilötason tekijöiden rinnalla tutkimuksessaan, joka käsitteli kotitöiden jakoa kymmenessä maassa. Hän toteaa, että puoliset eivät neuvottele täysin vapaasti kotitöiden tai ylipäättään ansio- ja kotityön jaosta taloudessaan, vaan yhteiskunnan piirteet vaikuttavat aina näihin neuvotteluihin. Tutkimuksessa sekä suhteelliset resurssit, käytettävissä oleva aika että

sukupuolirooliasenteet vaikuttivat kotityönjakoon, ja kaikissa tutkimusmaissa naiset tekivät suurimman osan kotityöstä. Kuitenkin konservatiivisimmissa maissa kotityönjako oli kaikkein epätasaisinta, kun taas suhteellisen tasa-arvoisiksi miellettyissä Pohjoismaissa (Ruotsi ja Norja) kotityöt oli jaettu muita maita tasaisemmin. Konservatiivisissa maissa yksilöiden omat näkemykset sukupuolten rooleista eivät näytä juurikaan vaikuttavan kotitöiden jakoon, mikä on Fuwan (2004) tutkimuksen kanssa yhtenevä tulos. (Geist 2005, 37.) Myös 50-vuotiaista ja sitä vanhemmista puolisoista koostuvia pariskuntia koskenut tutkimus (Hank & Jürges 2007, 414) päätyi tulokseen, jonka mukaan tasa-arvoisissa yhteiskunnissa kotityöt on jaettu puolisoitten välillä tasaisimmin.

Edellä mainitut havainnot tekevät kotityönjaon tutkimisesta juuri Pohjoismaissa erityisen kiinnostavaa, sillä näissä maissa kotitalous- ja yksilötason tekijöillä pitäisi olla suurempi vaikutus toteutuneeseen kotityönjakoon kuin epätasa-arvoisemmissa maissa. Vaikka joitakin kotityönjakoa koskevia tutkimuksia on tehty myös Suomessa, ne ovat olleet yksinomaan poikkileikkausaineistoihin perustuvia (esim. Miettinen 2008; Oinas 2010; Takala 2005). Pitkittäistutkimuksen avulla olisi mahdollista selvittää, mitkä kotitöiden jakoon liittyvät seikat todella ovat syitä ja mitkä seurauksia ja millä tavoin työnjako muuttuu perheen elinkaaren mukana. Esimerkiksi lasten saamisen myötä tapahtuvan sukupuolittuneen työnjaon vahvistumisen (esim. Härkönen 2014, 104; Raijas & Pakoma 2010, 95) prosessista voisi saada tarkempaa tietoa pitkittäistutkimuksen keinoin.

Koska sukupuoli osoittautui hyvin merkittäväksi kotityönjaon selittäjäksi, olisi mielenkiintoista kohdistaa tutkimus samaa sukupuolta olevien puolisoitten kotityönjaon käytäntöihin. Samaa sukupuolta olevien parien kotityönjakoa ei ole ainakaan Suomessa tutkittu lainkaan. Lisäksi kotityön tutkimuksella voitaisiin jatkossa haastaa resurssiteoriaan sisältyvä oletus, jonka mukaan kotityö on pelkästään epämiellyttävää. Joitakin kotitöitä saatetaan pitää enemmän harrastuksena kuin ikävänä velvollisuutena. Tällaisia tehtäviä voisivat olla vaikkapa ruoanlaitto sekä kodin pienet korjaustyöt.

Kotityönjaon lisäksi sen koettua oikeudenmukaisuutta olisi syytä tutkia nykyistä enemmän varsinkin Suomessa, jossa se on toistaiseksi jäänyt vähälle huomiolle. Oikeudenmukaisuuskokemuksiin keskittyvän tutkimuksen tarpeellisuutta perustele-

ainakin se, että kotityöt ovat tutkimusten ja selvitysten mukaan yleisin riitelyn aihe parisuhteissa (Kiianmaa 2012, 58–59; Lyonette & Crompton 2014, 24; ks. myös Paajanen 2003; Ross & van Willigen 1996; Salmi & Lammi-Taskula 2014, 42–43). Mannino ja Deutsch (2007, 316–317) havaitsivat kuitenkin naisten olleen tyytymättömämpiä lastenhoidon kuin kotitöiden jakautumiseen itsensä ja puolisonsa välillä (vrt. Lammi-Taskula & Salmi 2014, 74; Smith ym. 1998, 313), ja kotitöiden jakoon tyytymättömät olivat yleensä tyytymättömiä myös lastenhoidon jakautumiseen. Kotitalouden työnjaon koettua oikeudenmukaisuutta tutkittaessa olisikin syytä tarkastella kotitöiden lisäksi lastenhoitoa. Guptan (2007, 399) mukaan naisilla on yhä enemmän taloudellista itsenäisyyttä kasvavien tulojensa ja kohoavan koulutustasonsa myötä, mutta samaan aikaan normatiivinen velvollisuus toimia ensisijaisena kodista ja lapsista huolehtijana säilyy heillä. Asetelma on omiaan aiheuttamaan puolisoiden välisiä jännitteitä ja ristiriitoja. Olisi tarpeen edelleen tutkia, mitkä seikat lisäävät ja mitkä vähentävät todennäköisyyttä kokea kotityönjako oikeudenmukaiseksi, ja mitkä elämäntilanteen, parisuhteen ja puolisoiden välisen työnjaon piirteet vaikuttavat kotityönjakoon liittyvään tyytyväisyyteen.

KIRJALLISUUS

Aalto, Ilana (2004) Perinteisestä uuteen? Isyyden muutuskertomusta purkamassa. Teoksessa Ilana Aalto ja Jani Kolehmainen (toim.) *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 65–87.

Aalto, Kristiina & Varjonen, Johanna (2005) Hoituuko kaksi lasta samalla kuin yksi? Kotityöaika erikokoisissa perheissä. Teoksessa Hannu Pääkkönen (toim.) *Perheiden ajankäyttö*. Helsinki: Tilastokeskus, 19–39.

Aassve, Arnstein & Fuochi, Giulia & Mencarini, Letizia (2014) Desperate Housework: Relative Resources, Time Availability, Economic Dependency, and Gender Ideology Across Europe. *Journal of Family Issues* 35 (8), 1000–1022.

Airio, Ilpo (2008) Change of Norm? In-Work Poverty in a Comparative Perspective. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

Alberts, Jess K. & Tracy, Sarah J. & Trethewey, Angela (2011) An Integrative Theory of the Division of Domestic Labor: Threshold Level, Social Organizing and Sensemaking. *Journal of Family Communication* 11 (1), 21–38.

Artis, Julie E. & Pavalko, Eliza K. (2003) Explaining the Decline in Women's Household Labor: Individual Change and Cohort Differences. *Journal of Marriage and Family* 65 (3), 746–761.

Baxter, Janeen (2001) Marital Status and the Division of Household Labour. Cohabitation vs Marriage. *Family Matters* 58 (1), 16–21.

Baxter, Janeen (2000) The Joys and Justice of Housework. *Sociology* 34 (4), 609–631.

Baxter, Janeen (1997) Gender Equality and Participation in Housework: a Cross-National Perspective. *Journal of Comparative Family Studies* 28 (3), 220–247.

Becker, Gary (1993) *A Treatise on the Family*. Enlarged ed. Cambridge: Harvard University Press.

Bianchi, Suzanne & Milkie, Melissa & Sayer, Liana & Robinson, John (2000) Is Anyone Doing the Housework? Trends in The Gender Division of Household Labor. *Social Forces* 79 (1), 191–228.

Bittman, Michael & England, Paula & Folbre, Nancy & Sayer, Liana & Matheson, George (2003) When Does Gender Trump Money? Bargaining and Time in Household Work. *American Journal of Sociology* 109 (1), 186–214.

Blau, Francine D. & Kahn, Lawrence M. (2013) Female Labor Supply: Why Is the United States Falling Behind? *American Economic Review* 103 (3), 251–256.

Blekesaune, Morten (2005) Working Conditions and Time Use. *Acta Sociologica* 48 (4), 308–320.

Blood, Robert & Wolfe, Donald (1960) *Husbands & Wives: The Dynamics of Married Living*. New York: Free Press.

Blossfeld, Hans-Peter & Drobnic, Sonja (2001) *Theoretical Perspectives on Couples' Careers*. Teoksessa Hans-Peter Blossfeld ja Sonja Drobnic (toim.) *Careers of Couples in Contemporary Societies. From Male Breadwinner to Dual Earner Families*. New York: Oxford University Press, 16–50.

Boje, Thomas P. (2006) *Working Time and Caring Strategies: Parenthood in Different Welfare States*. Teoksessa Anne Lise Ellingsaeter ja Arnlaug Leira (toim.) *Politicising Parenthood in Scandinavia. Gender Relations in Welfare States*. Bristol: Policy Press, 195–216.

Braun, Michael & Lewin-Epstein, Noah & Stier, Haya & Baumgärtner, Miriam K. (2008) *Perceived Equity in the Gendered Division of Household Labor*. *Journal of Marriage and Family* 70 (5), 1145–1156.

Breen, Richard & Cooke, Lynn Prince (2005) *The Persistence of the Gendered Division of Domestic Labour*. *European Sociological Review* 21 (1), 43–57.

Brines, Julie (1994) *Economic Dependency, Gender and the Division of Labor at Home*. *American Journal of Sociology* 100 (3), 652–688.

Claffey, Sharon T. & Mickelson, Kristin D. (2009) *Division of Household Labor and Distress: The Role of Perceived Fairness for Employed Mothers*. *Sex Roles* 60 (11–12), 819–831.

Coltrane, Scott (2000) *Research on Household Labor: Modeling and Measuring the Social Embeddedness of Routine Family Work*. *Journal of Marriage and the Family* 62 (4), 1208–1233.

Crompton, Rosemary & Brockmann, Michaela & Lyonette, Clare (2005) *Attitudes, Women's Employment and the Domestic Division of Labour: a Cross-National Analysis in Two Waves*. *Work, Employment and Society* 19 (2), 213–233.

Cunningham, Mick (2007) *Influences of Women's Employment on the Gendered Division of Household Labor Over the Life Course. Evidence From a 31-year Panel Study*. *Journal of Family Issues* 28 (3), 422–444.

Cunningham, Mick (2005) *Gender in Cohabitation and Marriage. The Influence of Gender Ideology on Housework Allocation Over the Life Course*. *Journal of Family Issues* 26 (8), 1037–1061.

Davies, Lorraine & Carrier, Patricia Jane (1999) *The Importance of Power Relations for the Division of Household Labour*. *Canadian Journal of Sociology* 24 (1), 35–51.

Davis, Shannon N. & Greenstein, Theodore N. (2009) *Gender Ideology: Components, Predictors, and Consequences*. *Annual Review of Sociology* 35 (1), 87–105.

Deding, Mette & Lausten, Mette (2006) Choosing Between His Time and Her Time? Paid and Unpaid Work of Danish Couples. *Electronic International Journal of Time Use Research* 3 (1), 28–48.

DeMaris, Alfred & Longmore, Monica A. (1996) Ideology, Power, and Equity: Testing Competing Explanations for the Perception of Fairness in Household Labor. *Social Forces* 74 (3), 1043–1071.

Deutsch, Morton (1975) Equity, Equality, and Need: What Determines Which Value Will Be Used as the Basis of Distributive Justice? *Journal of Social Issues* 31 (3), 137–149.

Esping-Andersen, Gösta (2009) *The Incomplete Revolution. Adapting to Women's New Roles*. Cambridge: Polity Press.

Evertsson, Marie & Nermo, Magnus (2004) Dependence Within Families and the Division of Labor: Comparing Sweden and the United States. *Journal of Marriage and Family* 66 (5), 1272–1286.

Fagan, Colette (2001) The Temporal Reorganization of Employment and the Household Rhythm of Work Schedules. The Implications for Gender and Class Relations. *American Behavioral Scientist* 44 (7), 1199–1212.

Ferree, Myra Marx (1991) The Gender Division of Labor in Two-Earner Marriages: Dimensions of Variability and Change. *Journal of Family Issues* 12 (2), 158–180.

Figart, Deborah M. & Mutari, Ellen & Power, Marilyn (2002) *Living Wages, Equal Wages. Gender and Labour Market Policies in the United States*. Lontoo: Routledge.

Fortin, Nicole (2005) Gender Role Attitudes and the Labour-Market Outcomes of Women Across OECD Countries. *Oxford Review of Economic Policy* 21 (3), 416–438.

Frisco, Michelle L. & Williams, Kristi (2003) Perceived Housework Equity, Marital Happiness, and Divorce in Dual-Earner Households. *Journal of Family Issues* 24 (1), 51–73.

Fuwa, Makiko (2004) Macro-level Gender Inequality and the Division of Household Labor in 22 Countries. *American Sociological Review* 69 (6), 751–767.

Gager, Constance T. & Hohmann-Marriott, Bryndl (2006) Distributive Justice in the Household. A Comparison of Alternative Theoretical Models. *Marriage & Family Review* 40 (2–3), 5–42.

Geist, Claudia (2005) The Welfare State and the Home: Regime Differences in the Domestic Division of Labour. *European Sociological Review* 21 (1), 23–41.

Gershuny, Jonathan & Bittman, Michael & Brice, John (2005) Exit, Voice, and Suffering: Do Couples Adapt to Changing Employment Patterns? *Journal of Marriage and Family* 67 (3), 656–665.

Gershuny, Jonathan & Robinson, John P. (1988) Historical Changes in the Household Division of Labor. *Demography* 25 (4), 537–552.

Greenstein, Theodore (2000) Economic Dependence, Gender, and the Division of Labor in the Home: A Replication and Extension. *Journal of Marriage and the Family* 62 (2), 322–335.

Greenstein, Theodore (1996) Gender Ideology and Perceptions of the Fairness of the Division of Household Labor: Effects on Marital Quality. *Social Forces* 74 (3), 1029–1042.

Gupta, Sanjiv (2007) Autonomy, Dependence or Display? The Relationship Between Married Women's Earnings and Housework. *Journal of Marriage and Family* 69 (2), 399–417.

Haataja, Anita & Nyberg, Anita (2006) Diverging Paths? The Dual-Earner/Dual Carer Model in Finland and Sweden in the 1990s. Teoksessa Ellingsaeter Anne Lise ja Arnlaug Leira (toim.) *Politicising Parenthood in Scandinavia. Gender Relations in Welfare States*. Bristol: Policy Press, 217–239.

Hakim, Catherine (2003) Public Morality versus Personal Choice: the Failure of Social Attitude Surveys. *British Journal of Sociology* 54 (3), 339–345.

Hakim, Catherine (2002) Lifestyle Preferences as Determinants of Women's Differentiated Labor Market Careers. *Work and Occupations* 29 (4), 428–459.

Hakim, Catherine (1998) Developing a Sociology for the Twenty-First Century: Preference Theory. *British Journal of Sociology* 49 (1), 137–143.

Halko, Marja-Liisa & Mikkola, Anne & Ruuskanen, Olli-Pekka (2010) Johdanto. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus, 7–13.

Hank, Carsten & Jürges, Hendrik (2007) Gender and the Division of Household Labor in Older Couples. A European Perspective. *Journal of Family Issues* 28 (3), 399–421.

Hawkins, Alan J. & Marshall, Christina M. & Meiners, Kathryn M. (1995) Exploring Wives' Sense of Fairness About Family Work. An Initial Test of the Distributive Justice Framework. *Journal of Family Issues* 16 (6), 693–721.

Hochschild, Arlie (2003) *The Second Shift*. New York: Penguin Books.

Hook, Jennifer L. (2010) Gender Inequality in the Welfare State: Sex Segregation in Housework, 1965–2003. *American Journal of Sociology* 115 (5), 1480–1523.

Hochschild, Arlie (1997) *The Time Bind. When Work Becomes Home and Home Becomes Work*. New York: Metropolitan Books.

Härkönen, Juho (2014) Työn monet muodot. Teoksessa Jani Erola ja Pekka Räsänen (toim.) *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Helsinki: Gaudeamus, 95–109.

ISSP 2012: perhe, työ ja sukupuoliroolit IV: Suomen aineisto [elektroninen aineisto]. FSD2820, versio 1.0 (2013-02-11). Tampere: Tampereen yliopisto. Yhteiskunta- ja kulttuuritieteiden yksikkö & Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto & Helsinki: Tilastokeskus [tuottajat], 2012. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto [jakaja], 2013.

Iversen, Torben & Rosenbluth, Frances (2006) *The Political Economy of Gender: Explaining Cross-National Variation in the Gender Division of Labor and the Gender Voting Gap*. *American Journal of Political Science* 50 (1), 1–19.

Jokinen, Eeva (2005) *Aikuisten arki*. Helsinki: Gaudeamus.

Jalovaara, Marika (2014) *Perheet ja perhedynamiikka*. Teoksessa Jani Erola ja Pekka Räsänen (toim.) *Johdatus sosiologian perusteisiin*. Helsinki: Gaudeamus, 150–167.

Jokivuori, Pertti & Hietala, Risto (2007) *Määrällisiä tarinoita. Monimuuttujamenetelmien käyttö ja tulkinta*. Helsinki: WSOY.

Julkunen, Raija & Nätti, Jouko (2002) *Sukupuolijaot taloudellisessa nousussa*. Teoksessa Timo Piirainen ja Juho Saari (toim.) *Yhteiskunnalliset jaot – 1990-luvun perintö?* Helsinki: Gaudeamus, 241–257.

Julkunen, Raija & Nätti, Jouko & Anttila, Timo (2004) *Aikanyrjähdys. Keskiluokka työn puristuksessa*. Tampere: Vastapaino.

Jürges, Hendrik (2006) *Gender Ideology, Division of Housework, and the Geographic Mobility of Families*. *Review of Economics of the Household* 4 (4), 299–323.

Kaittila, Anniina (2012) *Monetary Conflicts Within Co-residential Unions: a Comparative Perspective*. *Research on Finnish Society* 5 (1), 19–28.

Kan, Man Yee (2008a) *Does Gender Trump Money? Housework Hours of Husbands and Wives in Britain*. *Work, Employment and Society* 22 (1), 45–66.

Kan, Man Yee (2008b) *Measuring Housework Participation: the Gap Between “Stylised” Questionnaire Estimates and Diary-based Estimates*. *Social Indicators Research* 86 (3), 381–400.

Kansaneläkelaitos (2015) *Suomen virallinen tilasto. Kelan lapsiperhe-etuustilasto 2014*. [verkkojulkaisu] <URL:http://www.kela.fi/documents/10180/1630858/Kelan_lapsiperhe_etuustilasto_2014.pdf/a4486bb4-7f32-4baf-a255-d2739cd2e2dc?version=1.0> Luettu 18.10.2015.

Kauhanen, Antti & Kauhanen, Merja & Laine, Pekka & Lilja, Reija & Maliranta, Mika & Savaja, Eija (2015) *Työelämän muutosten vaikutukset naisten ja miesten työmarkkina-asemaan ja samapalkkaisuuteen*. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kaufmann, Jean-Claude (2010) *The Meaning of Cooking*. Cambridge: Polity Press.

Kaufmann, Jean-Claude (1998) *Dirty Linen: Couples and their Laundry*. Lontoo: Middlesex University Press.

Kiander, Jaakko (2002) Talouskasvu ja yhteiskunnalliset jaot. Teoksessa Timo Piirainen ja Juho Saari (toim.) Yhteiskunnalliset jaot – 1990-luvun perintö? Helsinki: Gaudeamus, 60–82.

Kiianmaa, Nelli (2012) Tasa-arvobarometri 2012. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Korhonen, Merja (2004) Työssäkäyvä isä. Mitä yksi epätavallinen tarina paljastaa perhepiirin kätkeistä ”sukupuolisopimuksista”? Teoksessa Ilana Aalto ja Jani Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 245–269.

Korkeamäki, Ossi & Kyyrä, Tomi (2006) A Gender Wage Gap Decomposition For Matched Employer-Employee Data. *Labour Economics* 13 (5), 611–638.

Korpi, Walter (2000) Faces of Inequality: Gender, Class, and Patterns of Inequalities in Different Types of Welfare States. *Social Politics* 7 (2), 127–191.

Korvajärvi, Päivi (2010) Sukupuolistunut ja sukupuolistava työ. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) Käsikirja sukupuoleen. Tampere: Vastapaino, 183–196.

Kuusi, Heli & Jakku-Sihvonen, Ritva & Koramo, Marika (2009) Koulutus ja sukupuolten tasa-arvo. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Kyyrä, Tomi & Ollikainen, Virve (2004) Naisten asema työmarkkinoilla – sakotetaanko sukupuolesta? Teoksessa Reino Hjerppe ja Heikki Räisänen (toim.) Hyvinvointi ja työmarkkinoiden eriytyminen. Helsinki: Valtion taloudellinen tutkimuskeskus, 109–127.

Lammi-Taskula, Johanna (2004) Sukupuolijärjestelmä, vanhempainvapaat ja isät. Teoksessa Ilana Aalto ja Jani Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 167–192.

Lammi-Taskula, Johanna & Salmi, Minna (2014) Työnjako ja tyytyväisyys parisuhteeseen lapsiperheissä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula ja Sakari Karvonen (toim.) Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 72–81.

Lavee, Yoav & Katz, Ruth (2002) Division of Labor, Perceived Fairness, and Marital Quality: the Effect of Gender Ideology. *Journal of Marriage and Family* 64 (1), 27–39.

Leira, Arnlaug (2006) Parenthood Change and Policy Reform in Scandinavia, 1970s–2000s. Teoksessa Ellingsaeter Anne Lise ja Arnlaug Leira (toim.) Politicising Parenthood in Scandinavia. *Gender Relations in Welfare States*. Bristol: Policy Press, 27–51.

Leira, Arnlaug (2002) Updating the “Gender Contract”? Childcare Reforms in the Nordic Countries in the 1990s. *Nordic Journal of Women’s Studies* 10 (2), 81–89.

Leira, Arnlaug (1998) Caring as Social Right: Cash for Child Care and Daddy Leave. *Social Politics* 5 (3), 362–378.

Lennon, Mary Clare & Rosenfield, Sarah (1994) Relative Fairness and the Division of Housework: the Importance of Options. *American Journal of Sociology* 100 (2), 506–531.

Liikkanen, Mirja (2009) Johdanto. Teoksessa Mirja Liikkanen (toim.) *Suomalainen vapaa-aika. Arjen ilot ja valinnat*. Helsinki: Gaudeamus, 7–18.

Loikkanen, Heikki (2010) Taloustieteen näkökulmia sukupuoleen perustuvaan syrjintään. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus, 141–159.

Lyonette, Clare & Crompton, Rosemary (2014) Sharing the Load? Partners' Relative Earnings and the Division of Domestic Labour. *Work, Employment and Society* 29 (1), 23–40.

Major, Brenda & Bylsma, Wayne H. & Cozzarelli, Catherine (1989) Gender Differences in Distributive Justice Preferences: the Impact of Domain. *Sex Roles* 21 (7), 487–497.

Mannino, Clelia Anna & Deutsch, Francine M. (2007) Changing the Division of Household Labor: A Negotiated Process Between Partners. *Sex Roles* 56 (5), 309–324.

Mattila-Wiro, Päivi (2010) Kotitaloustyön arvon vaikutus tuloeroihin. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus, 104–118.

McHugh, Maureen C. & Frieze, Irene Hanson (1997) The Measurement of Gender-Role Attitudes. A Review and Commentary. *Psychology of Women Quarterly* 21 (1), 1–16.

McRae, Susan (2003a) Choice and Constraints in Mother's Employment Careers: McRae Replies to Hakim. *British Journal of Sociology* 54 (4), 585–592.

McRae, Susan (2003b) Constraints and Choices in Mother's Employment Careers: a Consideration of Hakim's Preference Theory. *British Journal of Sociology* 54 (3), 317–338.

Miettinen, Anneli (2008) Kotityöt, sukupuoli ja tasa-arvo. Palkattoman työn jakamiseen liittyvät käytännöt ja asenteet Suomessa. Helsinki: Väestöliitto.

Miettinen, Anneli & Rotkirch, Anna (2012) Yhteistä aikaa etsimässä. Lapsiperheiden ajankäyttö 2000-luvulla. Helsinki: Väestöliitto.

Mikkola, Anne (2010) Sukupuolten tasa-arvon ja taloudellisen kehityksen vuorovaikutus. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus, 213–233.

Moen, Phyllis & Erickson, Mary Ann & Dempster-McClain, Donna (1997) Their Mother's Daughters? The Intergenerational Transmission of Gender Attitudes in a World of Changing Roles. *Journal of Marriage and the Family* 59 (2), 281–293.

Moisio, Elina (2010) Perheen ja työn yhteen sovittaminen. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus, 180–193.

Napari, Sami (2010) Lasten vaikutus naisten palkkakehitykseen. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus, 160–179.

Napari, Sami (2008) *Essays on the Gender Wage Gap in Finland*. Helsinki: Research Institute of the Finnish Economy.

Naskali, Päivi (2010) Kasvatus, koulutus ja sukupuoli. Teoksessa Tuija Saresma, Leena-Maija Rossi ja Tuula Juvonen (toim.) *Käsikirja sukupuoleen*. Tampere: Vastapaino, 277–288.

Niemi, Iris (2005) Iäkkäiden pariskuntien ajankäyttö. Teoksessa Hannu Pääkkönen (toim.) *Perheiden ajankäyttö*. Helsinki: Tilastokeskus, 103–122.

Noonan, Mary & Estes, Sarah Beth & Glass, Jennifer (2007) Do Workplace Flexibility Policies Influence Time Spent in Domestic Labor? *Journal of Family Issues* 28 (2), 263–288.

Nordenmark, Mikael & Nyman, Charlott (2003) Fair or Unfair? Perceived Fairness of Household Division of Labour and Gender Equality among Women and Men. The Swedish Case. *The European Journal of Women's Studies* 10 (2), 181–209.

Nummenmaa, Lauri (2009) *Käyttätymistieteiden tilastolliset menetelmät*. Helsinki: Tammi.

OECD (2016) *Labour Force Surveys by Sex and Age – Indicators: Employment–Population Ratios*. [verkkojulkaisu] <URL:<http://stats.oecd.org>> Luettu 31.10.2016.

Oinas, Tomi (2010) Sukupuolten välinen kotityönjako kahden ansaitsijan perheissä. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Oropesa, Ralph Salvador (1993) Using The Service Economy to Relieve the Double Burden. Female Labor Force Participation and Service Purchases. *Journal of Family Issues* 14 (3), 438–473.

Paajanen, Pirjo (2003) Parisuhde koetuksella. Käsityksiä parisuhteesta ja sen purkautumisesta. Helsinki: Väestöliitto.

Pfau-Effinger, Birgit (2004) Socio-historical Paths of the Male Breadwinner Model – An Explanation of Cross-national Differencies. *British Journal of Sociology* 55 (3), 377–399.

Piekkola, Hannu & Ruuskanen, Olli-Pekka (2006) Työtä eri elämänvaiheissa ja ajankäyttö. Äidit ja ikääntyvät. Helsinki: Sosiaali- ja terveysministeriö.

Poortman, Anne-Rigt & Van Der Lippe, Tanja (2009) Attitudes Toward Housework and Child Care and the Gendered Division of Labor. *Journal of Marriage and Family* 71 (3), 526–541.

Press, Julie E. & Townsley, Eleanor (1998) Wives' and Husbands' Housework Reporting. *Gender, Class and Social Desirability. Gender & Society* 12 (2), 188–218.

Presser, Harriet (1994) Employment Schedules Among Dual-Earner Spouses and the Division of Household Labor by Gender. *American Sociological Review* 59 (3), 348–364.

Pääkkönen, Hannu (2010) Perheiden aika ja ajankäyttö. Tutkimuksia kokonaistyöajasta, vapaaehtoistyöstä, lapsista ja kiireestä. Helsinki: Tilastokeskus.

Pääkkönen, Hannu & Hanifi, Riitta (2011) Ajankäytön muutokset 2000-luvulla. Helsinki: Tilastokeskus.

Raijas, Anu & Pakoma, Riepu (2010) Kotitaloustöiden tekeminen ja teettäminen suomalaisissa kotitalouksissa. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus, 86–103.

Ristimäki, Tia & Meriläinen, Henna & Kylä-Setälä, Eeva & Holmberg, Milla (2008) Kotitalouspalvelut osana työn ja perheen yhteensovittamista. Helsinki: Väestöliitto.

Roeters, Anne & Craig, Lyn (2014) Part-Time Work, Women's Work-Life Conflict, and Job Satisfaction: A Cross-National Comparison of Australia, the Netherlands, Germany, Sweden, and the United Kingdom. *International Journal of Comparative Sociology* 55 (3), 185–203.

Ross, Catherine (1987) The Division of Labor at Home. *Social Forces* 65 (3), 816–833.

Ross, Catherine E. & van Willigen, Marieke (1996) Gender, Parenthood, and Anger. *Journal of Marriage and the Family* 58 (3), 572–584.

Ruppner, Leah (2008) Fairness and Housework: a Cross-National Comparison. *Journal of Comparative Family Studies* 34 (4), 509–526.

Ruuskanen, Olli-Pekka (2010) Kulutuksen, ajan ja hyvinvoinnin jakautuminen perheessä. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) *Naiset, miehet ja talous*. Helsinki: Gaudeamus, 71–85.

Safilios-Rothschild, Constantina (1970) The Study of Family Power Structure: A Review 1960-1969. *Journal of Marriage and the Family* 32 (4), 539–552.

Salin, Milla (2014) Opportunities, constraints and constrained opportunities. A study on mothers' working time patterns in 22 European countries. Helsinki: Väestöliitto.

Sanchez, Laura (1994) Gender, Labor Allocations, and the Psychology of Entitlement within the Home. *Social Forces* 73 (2), 533–553.

Sevón, Eija & Huttunen, Jouko (2004) Isäksi naisten kertomuksissa ja vähän miestenkin. Teoksessa Ilana Aalto ja Jani Kolehmainen (toim.) *Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli*. Tampere: Vastapaino, 133–165.

Shelton, Beth Anne & John, Daphne (1996) The Division of Household Labor. *Annual Review of Sociology* 22 (1), 299–322.

Smith, Herbert L. & Gager, Constance T. & Morgan, Philip S. (1998) Identifying Underlying Dimensions in Spouses' Evaluations of Fairness in the Division of Household Labor. *Social Science Research* 27 (3), 305–327.

Salmi, Minna (2000) Kotihoidon tuki ja naisten asema: tutkimushaasteita ja tulkintaongelmia. *Yhteiskuntapolitiikka* 65 (1), 46–56.

Salmi, Minna & Lammi-Taskula, Johanna (2014) Työn ja perheen yhteensovittaminen hyvinvoinnin tekijänä. Teoksessa Johanna Lammi-Taskula ja Sakari Karvonen (toim.) *Lapsiperheiden hyvinvointi 2014*. Helsinki: Terveysten ja hyvinvoinnin laitos, 38–51.

Stickney, Lisa T. & Konrad, Alison M. (2007) Gender-Role Attitudes and Earnings: A Multinational Study of Married Women and Men. *Sex Roles* 57 (11/12), 801–811.

Sullivan, Oriel (1996) Time Co-Ordination, the Domestic Division of Labour and Affective Relations: Time Use and the Enjoyment of Activities Within Couples. *Sociology* 30 (1), 79–100.

Sörensen, Annemette (2001) Gender Equality in Earnings at Work and at Home. Teoksessa Mikko Kautto, Johan Fritzell, Björn Hvinden, Jon Kvist ja Hannu Uusitalo (toim.) *Nordic Welfare States in the European Context*. Lontoo: Routledge, 98–115.

Takala, Pentti (2005) Selittävätkö puolisoitten tuloerot kotitöiden jakoa? Teoksessa Hannu Pääkkönen (toim.) *Perheiden ajankäyttö*. Helsinki: Tilastokeskus, 81–102.

Teräsaho, Mia & Kupiainen, Mari (2015) Gender Equality in Top Management – Results of the TASURI Project. Helsinki: Sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö.

Therborn, Göran (2014) *Eriarvoisuus tappaa*. Tampere: Vastapaino.

Thompson, Linda (1991) Family Work. Women's Sense of Fairness. *Journal of Family Issues* 12 (2), 181–196.

Tilastokeskus (2015a) Suomen virallinen tilasto. Työvoimatutkimus. Elokuu 2015, liitetaulukko 1. Työvoimatutkimuksen keskeisimmät tunnusluvut sukupuolen mukaan 2014/08–2015/08. [verkkojulkaisu] <URL:http://tilastokeskus.fi/til/tyti/2015/08/tyti_2015_08_2015-09-22_tau_001_fi.html> Luettu 17.10.2015.

Tilastokeskus (2015b) Työvoimatutkimuksen aikasarjataulukot. [verkkojulkaisu] <URL:http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__tym__tyti/?tablelist=true> Luettu 15.11.2015.

Tilastokeskus (2015c) 15 vuotta täyttänyt väestö koulutusasteen, kunnan ja sukupuolen mukaan 2011–2014. [verkkojulkaisu] <URL:http://pxnet2.stat.fi/PXWeb/pxweb/fi/StatFin/StatFin__kou__vkour/?tablelist=true> Luettu 15.7.2016.

Twenge, Jean M. & Campbell, Stacy M. & Hoffman, Brian J. & Lance, Charles E. (2010) Generational Differences in Work Values: Leisure and Extrinsic Values Increasing, Social and Intrinsic Values Decreasing. *Journal of Management* 36 (5), 1117–1142.

Työ- ja elinkeinoministeriö (2013) Osa-aikatyötä selvittäneen työryhmän muistio. Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja. Työ ja yrittäjyys 6/2013. Helsinki: Työ- ja elinkeinoministeriö.

Tähtinen, Juhani & Laakkonen, Eero & Broberg, Mari (2011) Tilastollisen aineiston käsittelyn ja tulkinnan perusteita. Turku: Turun yliopiston kasvatustieteiden laitos ja opettajanjoulutuslaitos.

Vogler, Carolyn (1998) Money in the Household: Some Underlying Issues of Power. *The Sociological Review* 46 (4), 687–713.

Vuori, Jaana (2004) Isyyden mallit ja isien valinnat. Teoksessa Ilana Aalto ja Jani Kolehmainen (toim.) Isäkirja. Mies, vanhemmuus ja sukupuoli. Tampere: Vastapaino, 29–63.

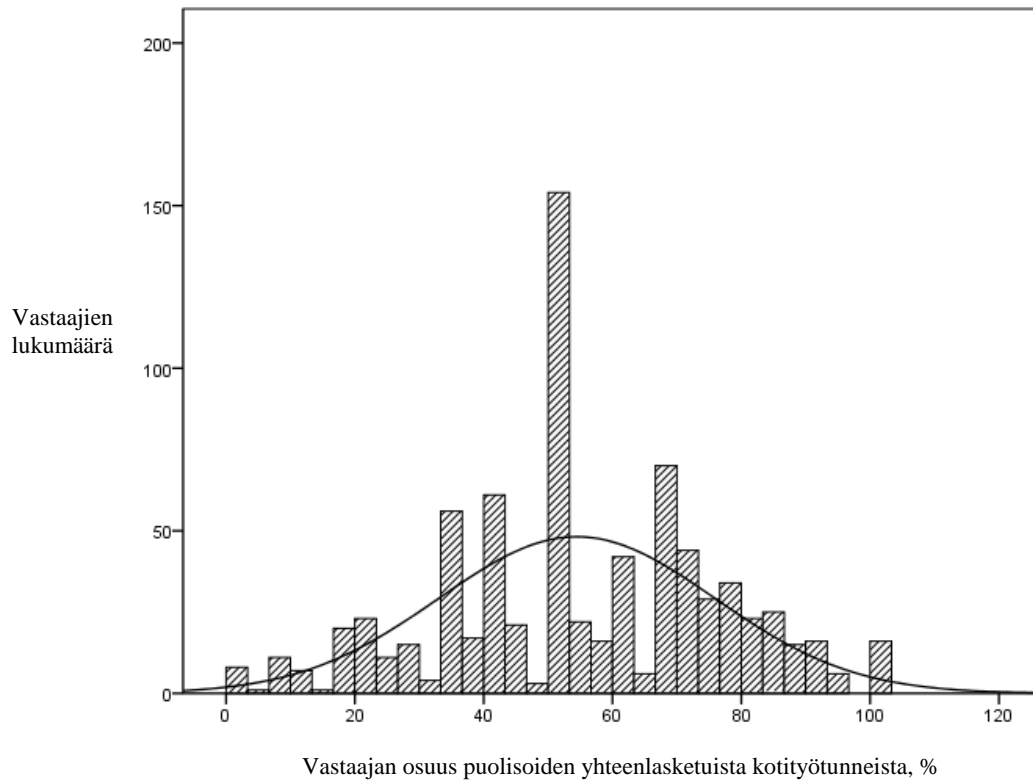
Wilcox, W. Bradford & Nock, Steven N. (2006) What's Love Got To Do With It? Equality, Equity, Commitment and Women's Marital Quality. *Social Forces* 84 (3), 1321–1345.

Williams, Colin C. & Nadin, Sara (2012) Work Beyond Employment: Representations of Informal Economic Activities. *Work, Employment and Society* 26 (2), 1–10.

Wilska, Terhi-Anna (2010) Tytöt, pojat ja talous. Teoksessa Marja-Liisa Halko, Anne Mikkola ja Olli-Pekka Ruuskanen (toim.) Naiset, miehet ja talous. Helsinki: Gaudeamus, 119–137.

Windebank, Jan (2001) Dual-Earner Couples in Britain and France: Gender Divisions of Domestic Labour and Parenting Work in Different Welfare States. *Work, Employment and Society* 15 (2), 269–290.

Ylikännö, Minna (2011) Sopivasti työtä ja vapaa-aikaa? Tutkimuksia ajankäytöstä eri elämäntilanteissa. Helsinki: Kelan tutkimusosasto.

LIITTEET**L IITE 1 Vastaajan kotityöosuuden jakauma**

Liitekuvio 1. Vastaajan suhteellinen osuus puolisoiden yhteenlasketuista kotityötunneista

LIITE 2 Sukupuolirooliasenteita mittaavien muuttujien jakaumat

Liitetaulukko 1. Sukupuolirooliasennevättämien jakaumat, avio- tai avoliitossa olevat vastaajat, % (N)

Mitä mieltä olet seuraavista väittämistä?	Täysin samaa mieltä	Samaa mieltä	En samaa enkä eri mieltä	Eri mieltä	Täysin eri mieltä	En osaa sanoa	Yhteensä
Työssäkäyvä äiti pystyy luomaan lapsiinsa aivan yhtä lämpimän ja turvallisen suhteen kuin äiti, joka ei käy työssä	41	36	8	11	2	2	100 (794)
Alle kouluikäinen lapsi todennäköisesti kärsii, jos hänen äitinsä käy työssä	4	17	12	36	28	2	100 (791)
Kaiken kaikkiaan perhe-elämä kärsii, kun naisella on kokopäivätyö	3	12	12	33	39	2	100 (783)
On hyvä käydä töissä mutta tosiasiasa useimmat naiset haluavat ensisijaisesti kodin ja lapsia	5	23	21	27	15	9	100 (787)
Kotirouvana oleminen on aivan yhtä antoisaa kuin ansiotyön tekeminen	12	25	20	24	11	9	100 (789)
Sekä miehen että naisen tulee osallistua perheen toimeentulon hankkimiseen	34	44	14	6	1	2	100 (800)
Miehen tehtävä on ansaita rahaa; naisen tehtävä on huolehtia kodista ja perheestä	2	7	14	39	37	1	100 (789)